

రు కు త తి

మునిమాణిక్యం

న ర సిం హా రా వు .

1

Publisher:
చిల్లా సుబ్బరాయస్వామి
సికింద్రాబాద్.

అన్నీ హక్కులు
రచయితవి.

వె ల ఒ క రూ పా యి

ప్రథమ ముద్రణ

1000

1944

త ర ని

ప్రెస్,

సికింద్రాబాద్.

తొలి పలుకు.

“రుక్మతల్లి” అనే పుస్తకము ఆఖ్యాయికలలో నరి
కొత్తది. ఇది కథావికకంటే పెద్దది, ఆఖ్యాయికకంటే
చిన్నది అవుతుంది పరిమాణాన్నిబట్టి. వస్తుశౌరవమునుబట్టి,
రసప్రామర్యాన్నిబట్టి దీని కథావిక అనటమే యుక్తం.

కర్త ఆంధ్ర పాఠక లోకానికి గుపరిచితుడైన ముని
మాణిక్యం. కథా వస్తువు ఆంధ్రకర్త కభిమానవిషయమైన
ఆంధ్ర సాంసారికవిషయము. ఈ కథలోకూడా కొంత
కాంతం సంబంధం ఉన్నప్పటికీ. కాంతం పెద్దకూతురు
రుక్మతల్లి ఇందులో ప్రధానపాత్ర.

ఇందలి కథనపద్ధతి నవీనమైంది. కథకుని ఇంట్లో
ఒకనాటి రాత్రి భోజనాలైనసిమ్మట బంధువులూ మిత్రులూ
అంతా గూర్చుంటారు. అది రుక్మతల్లి చనిపోయినదినం.
అక్కడ సమకూడినవాళ్లందఱూ ఆమృతజీవి పటము పూవు
లతో ఆలంకరించి ఆమె ఉదారాశయానా ఉదాత్తవర్తనమూ
చెప్పుకొంటూ ఉంటారు. అక్కడ ఉన్నవాళ్లందరూ ఆమెను
గూర్చి తలోమాటా చెబుతారు. అన్నీకలిపి రుక్మకథ
అయింది.

ఈతీరుగా సంభాషణాపద్ధతిని నాటకశైలిని కథలు
ప్రాయటం తెలుగులో నవీనమైనది. ఈ కొత్తపద్ధతి పాఠ
కులకు అకర్షకంగా ఉంటుంది. బహుపాత్రుల కంఠస్వరాలూ

మనోభావాలూ అనుకరించి ఆశీనయింపగల నటుడు ఒకడు ప్రదర్శించటానికికూడా ఇది అచ్యుతమైనది. నలుగురూ కబుర్లు చెప్పుకుంటూ కథ పరిసమాప్తి చెయ్యటానికి రెండున్నర గంటలు పట్టవచ్చు.

మునిమాణిక్యం కథలు చావలకు హాస్యరసమే ప్రధానంగా కలవి. కాంతం ప్రసక్తివచ్చినప్పుడు కొంత శృంగార సమ్మేళనంకూడా కలగటం కన్పిస్తుంది. మానవస్వభావము చపలత్వమూ, స్త్రీబుద్ధి నైశిత్యమూ, ఉపాధ్యాయ వృత్తిలోని కష్టసుఖములూ ఈయన కథలలో తలచుగా కన్పించే విషయాలు. వివిషయమైనప్పటికీ ఒకరకపు హాస్య ధోరణిలోకి దింపటం ఈయనకు అలవాటు.

ఈ కథలో ఈయన హాస్య శృంగారములతో ప్రసక్తి లేని వస్తువు స్వీకరించటంలోనే ఇందలి నవ్యత వ్యక్తమైంది. తిరుమాళిగలో పరివర్తనాభిముఖమైన ఈయన దృక్పథం ఇందులో పూర్తిగా మారిపోయిందని చెప్పవచ్చు. సీరియస్ గా ఉండికూడా పాఠకులను రంజింపజేయుటానికి ఇందులో ఈయన ప్రయత్నించినట్లు స్పష్టమైనది. ఈ ప్రయత్నఫలమే ఈ విషాద గాథ.

విషాదగాథలు వ్రాయటం తెలుగువారి కలవాటులేదు. ఒక వేళ ఉన్నప్పటికీ అవి ఉపాఖ్యానాలుగా ఇతిహాసాల లోనో పురాణాలలోనో ఉండటమేతప్ప జనసామాన్యమునకు సంబంధించిన విషాదగాథలు లేవు. ఈ విషాద గాథ నవ్యులు పాశ్చాత్య వాఙ్మయ సంపర్కమువల్ల మన వాఙ్మయంలో సృష్టిచేస్తున్న కొత్త సరుకు.

విషాదగాధ అసటంచేత ఇది కరుణ(సహ)ధానమైనది. ఉదాఃగుణమూ, ఉన్నతాదర్శమూ, ఉదాత్తవర్తనమూ కల రుక్మమరణమువల్ల కలిగిన శోకమే ఇందలి కరుణకు స్థాయి. కన్నతండ్రికి అటువంటి బిడ్డను పోగొట్టుకోవటం మరీ దుర్భరమైనది. ఆతనితోపాటు విచారంపంచుకొనికూడా ఆతని బంధువులూ స్నేహితులూ ఆతన్ని మఱిపింపలేకపోయినారు. అయినాటు సంవత్సరాలు అయిపోయినాకూడా ఆ విచారం అంత తీవ్రంగా ఉండటంలో ఈ విషయం వ్యక్తమైంది.

ఈ కథలో పాత్రలందరూ కూడా తమతమ అనుభవాలు జ్ఞాపకంతెచ్చుకొని చెప్పడంలో ఒకవిధమైన కళావిశిష్టత గోచరిస్తుంది. ప్రధానపాత్ర అయిన రుక్మా ఆమె తల్లిఅయిన కాంతమూ పులోకగాములై అప్రత్యక్షపాత్రలైనప్పటికీ కడమపాత్రలు చేస్తూవచ్చిన తద్గుణ వర్ణనవల్ల అవ్వకూడా ప్రత్యక్షములే అన్నభావన పాఠకులకు కలుగుతుంది. అప్రత్యక్ష విషయమును పాఠకునకు సాక్షాత్కరింప జేయటంలో ఈ గ్రంథకర్త కృతార్థుడైనాడు. పొంగి చల్లారిన భావాలూ పొందుపడిన భాషా ఇందులో అందగించినవి.

లోకంలో ఉన్నట్లే ఇందలి పాత్రలలోనూ సజ్జనులూ దుర్జనులూ ఉన్నారు. దుర్జనత్వాన్ని చిత్రించటంలోకూడా గ్రంథకర్తకు ఆయా వ్యక్తులయొడగల సానుభూతి (sympathy) వ్యక్తమౌతుంది. ఇందులో పాత్రలన్నిటిలోకీ దుష్ప్రవృత్తి రాజమృది. అవిడ దృక్పథం కేవలం లోకకన్యనది. స్వార్థపరులైనది. ఏ విషయమునైనా స్వస్వయోజనంతో అనుసంధించి తప్ప ఆమె చూడలేదు. ఈ సంగతి ఆమెనుగూర్చి ఇందలి

పాత్రలు చెప్పిన మాటలనుబట్టి వ్యక్తమౌతుంది. రుక్మ-
తండ్రికి రాజమ్మంటే పరమ ద్వేషం. తన కొడుకునూ కూతు-
రునూ ఆమె ముళ్ళమాట లనటమే దీనికి కారణం. రాజమ్మ
దుష్టప్రకృతిలోకూడా తనకూతురూ అల్లుడూ అంటే ప్రేమా,
వాళ్ళ శ్రేయస్సుకోశే సమ్మర్థి ఉన్నవి. రుక్మ-తండ్రి) పేద
మనస్సులో కూడా రాజమ్మను చంపివేదామక్ష్మ కార్యమూ
దేశ కాలాలు పాటింపని తొందరపాటూ ఉన్నవి. మంచి
చెడ్డల సమ్మేళనంవల్ల ఈ పెండు పాత్రలూ సత్యసన్నిహితము
లైనవి.

ఇందలి పాత్ర లన్నింటిలోకీ పరకజమ్మగారు ఈ
కుటుంబానికి మేలు కోరింది. బంధువురాలు కాకపోయినప్ప-
టికీ తత్తుల్యమైన ఆదరణా ఆపేక్షా ఆమెకు వారి యందున్నవి.
ఈమె వర్తనంలోకాని, భావాలలోకాని, పలుకుబడిలోకాని
లోపం ఎత్తిచూపటానికి కనిపింపదు. ఈ పాత్రను పోషించ-
టంలో కవి ఏ మాత్రమూ అనవధానత ప్రదర్శింప లేదనటము
సత్యమూరం కాదు.

ఇందలి పాత్ర లన్నింటిలోకీ ముఖ్యపాత్ర రుక్మది.
ఈమె మునుస్సు పద్ధతులుగేయమై మూత్రమే. తల్లిపోయి
ఆప్పటికే ఏడాది కావచ్చినది. చువూ, చక్కదనమూ,
తేలివి తేటలూ కలిగి, దుఃఖం దిగమింగి గృహ నిర్వహణ
భారమంతా వహించిన రుక్మ ఆసాధారణ వ్యక్తి అని చెప్ప-
వచ్చు. తల్లి పోయేటప్పుడు తనకు చెప్పినమాట నెరవేర్చు-
టానికి అర్హత్యాగమైనా చేయ గలగటంలో ఆమె ఆసాధార-
ణమై గోచరిస్తుంది. ఇటువంటి పీల్ల ఉంటుందా అనీ,

ఈ యీదుకి ఇంత త్యాగబుద్ధి కలుగుతుందా అనీ కొంత మందికి సందేహం కలగవచ్చు. అపురూపమైనప్పటికీ అటువంటి పరిస్థితులలో అటువంటి వ్యక్తి ఉండటానికి కాని, అట్లా వర్తించటానికి కాని ఏమీ అభ్యంతరం ఉండకూడదు.

రుక్మ స్వభావానికి వన్నె పెట్టింది ఆమె మాతృ గౌరవనూ, పూజా తత్పరత్వమూను. అమాయిక మైన ఆమె లేత హృదయం చేసిన పార్శ్వ దేవి విన్నది అని చెప్పటంలో విశేషం లేదు. అటువంటి పార్శ్వనే తండ్రిచేస్తే దేవి విని పించు కోలేదు. ఈశ్వర విశ్వాసమే, ఈశ్వర సాక్షాత్కారానికి ఈశ్వరానుగ్రహానికి సాధనమని మహాత్ములు ఘోషిస్తున్నారు. ఆ విశ్వాసం అమాయిక హృదయాల కున్నంతగా మాయకుల కుండదని కర్త ఉద్దేశం. సత్య సన్నిహితమూ ధర్మ సమ్మితమూ అయిన ఈ కథవల్ల కవి పాదకులను కర్తవ్య పరాయణులుగా చేయ ప్రయత్నిస్తున్నాడనీ చెప్పవచ్చును.

ఇందులో రుక్మ మేనమామ సత్యం చాలా సజ్జనుడు. ఇటు అప్పటిల్లలనూ బావగారనీ వదిలి పెట్టలేక, అటు తన అత్త గారు వాళ్ళను పెట్టేవాళ్ళలు పహింపలేక, యమ యాతన పడ్డాడు. తన అత్త గారు ముళ్ళమాల లంటుందనీ, తన భార్యకుకూడా వాళ్ళంటే అనుకూలతేదనీ ఆతనికి తెలుసు. సుఖీ పెళ్ళితోనైనా తన భార్య మనసుని మారవచ్చునని అటునైపు సంబంధం తొందరపెట్టి చేయించడంలో ఈ సంగతి పక్కమాతుంది. బావగారంటే గౌరవనూ, పిల్లలంటే ప్రేమా అతడు అమృత హృదయుడని చెప్పకపోతే చెప్పతున్నది. లోకంలో మంచితనం ఉన్న

వాళ్ళకే శోధనలు వస్తవి. ఆ పనికీ కాగేవాళ్ళు కొంతమంది.
లొంగే వాళ్ళు కొంతమంది. సత్యం అందులో ప్రధమ
శ్రేణికి చెందినవాడు.

రుక్మ వవసీత హృదయమును ఒక్క రాజమ్మగారు
తప్ప అందరూ ప్రేమించిన వాళ్ళే. ఆమె వియోగానికి
అందరూ శోకించిన వాళ్ళే. ఆమె స్మృతి అందరినూ
ఏడాది కొక్కసారైనా కలతపెట్టి విలపింప చేసేదే. ప్రకృతి
కూడా ఆ శోకంలో పాలు పంచుకుంటుంది. గాలికూడా
ఇంటి కన్నును కాగలించుకొని మైదానంమీద పడి ఏడుస్తూ
ఎక్కడికో వెళ్ళిపోతుంది.....సుశీ పెళ్ళికి అందరూ
బయలుదేరి వెళ్ళుతుంటే మబ్బుపట్టి చింకటం ప్రారంభిం
చింది. బండి యెక్కి ఎక్కటంతోపే ఈ వైపునుంచీ, ఆ
వైపునుంచీ, చెరోమెరుపూ జంటకత్తులలాగు వెరిసిస్తే. మరు
క్షణంలో ప్రయాణం 'వద్దు వద్దు' అని కేక వేసినట్లుగా
భయంకరంగా ఆకాశం ఊరిమింది.....రుక్మకు ఉత్తరం
వచ్చింది— 'కోజు లెహాయిస్తే' అని.....ఈ మొద
లైన సందర్భాలలో గ్రంథకర్త ప్రకృతినీ పాత్రలనూ సంఘ
టనలనూ ఎల్లా సమన్వయించి లక్షించినదీ వ్యక్తమౌతుంది.

ఈ కథలో శాస్త్ర పరిశోధనను అగనివీ, శిల్పవృత్తికి
మాత్రమే రమణీయమైనవీ ఎవైనా ఉండవచ్చు. అటువంటివి
ఈ నాటి సంఘంలో కొంతమంది అయినా నమ్ముతున్నారు
సత్య సన్నిహితంగా కథ చెప్పటమే గ్రంథకర్త ఉద్దేశమనీ
మనము సమాధానపడవచ్చు. రుక్మ జ్వరంలో తల్లివచ్చినట్లు
భావిస్తుంది. ఇది ఒళ్లుతెలియని దశలో రోగికి మాత్రమే కలిగే

ఆనుభూతి కాదు. సుఖి పెళ్లి అయిన తరువాత వధూవరులు
తండ్రికి నమస్కరింపవస్తే కాంతంకూడా ఆతనిప్రక్కన నిల్చి
కూతుర్నీ అల్లుడినీ ఆశీర్వాదించిపోతుంది. రుక్మపీఠ ఎప్పుడు
వదిలిపోతుందా అని తపస్సుచేస్తున్న రాజమ్మను చంపటాని
కుమ్మత్తుడైన తన భర్తను వారించటానికి కాంతం ఇంకొకసారి
సాక్షాత్కరిస్తుంది. దీనినిబట్టి కవికి భూతాలంటే నమ్మకమనీ
కాంతం తన సంతానానికీ భర్తకూ శ్రేయస్సుకోర తనకు
పనిపడ్డప్పుడుమాత్రమే కన్నించే భవ్యమూర్తి అనీ
చెప్పవచ్చును.

ఎన్ని నాళ్లకిందటి సంగతులైనప్పటికీ, ఎంతమంది
మాట్లాడినప్పటికీ ఇందులో వ్యత్యక్తం ఎంతమాత్రమూ చెడ
లేదు. చివరికు హృదయానికి కలిగిన బరువుతీరినా? లేదా?
అన్ని ప్రశ్నకు పాఠమే సమాధానం ఆలోచించవలసి
ఉంటుంది.

ఇది నవ్వించేదనీ, ఉదారమైనదనీ, అదరణపాత్ర
మౌతుందనీ విశ్వసిస్తున్నాను.

చోడవరపు జానకిరామయ్య.

8

అంకితం

స్వాస్థ్యత సకలైశ్వర్య సంపన్నులు,
బహువిధ దానశౌండులు,
స్వకులార్థారణ పరాయణులు,
అజరామరకీర్తిప్రశస్తులు,
వర్తకశిఖామణులు అయిన

కీర్తిశేషులు

శ్రీ తటవర్తి రామబ్రహ్మశ్రేష్ఠిగారికి.

కృతజ్ఞత

ఈ గ్రంథ ప్రచురణానికి వదాన్యశేఖరులు
శ్రీ తటవర్తి నాగప్రతాపరామశ్రేష్ఠిగారి ఉదారస్వ
భావం ఆధారం. తండ్రియందలి గౌరవంతో
మామూలీ నులైన పసిబిడ్డల సంరక్షణలో ఆత్మా
ర్పణచేసిన త్యాగశీల చక్షుత చిరస్థాయి కావడానికి
పృథ్విభక్తి పూరితులైన శ్రేష్ఠిగారి ధన్యం సహాయ
పడడం అత్యంతమూ సముచితము. అడిగినవెంటనే
ఈ పుస్తకాన్ని నా వ్యయం సమస్తమూ భరించ
డానికి అంగీకరించిన ఆ తటవర్తి దానశీలునకు
నా గాఢకృతజ్ఞత.

మ:సిమాణిక్యం.

రు క్కు త ల్లి .

అది ఆ శ్లో యు జ బహుళ అమావాస్య. •
 బైట అంతా చిమ్మచీకటి. మునిసిపల్ దీపాలు
 మాత్రం మిణుకుమిణుకు మంటున్నాయి. బొంబాయి
 మంటూ గాలి వీస్తున్నది. ఆ గాలి కిటికీ తలుపు
 లను కా నే ఘటపటపలాడించి, దొడ్లోచెట్లను,
 ఇంటి కప్పును కాగలించుకొని ఏడ్చి, మైదానంమీద
 పడి ఏడుస్తూఎక్కడికో వెళ్లిపోయింది.

చీకటి పడ్డది. ఎరిమిది గంటలైంది. ఆ
 గోజున నేనుందరం పెందలాడే భోజనం చేసి
 కూర్చున్నాం మా హాల్లో. నాకు ఓ పక్కన మా
 అమ్మాయిలు సుశీ, జమా మరోపక్కన మొగ
 ప్పిలు శాస్త్రి, రాఫా కూర్చున్నారు. గది
 గుమ్మంలో మా పిన్ని కూర్చుంది. అవిడ పక్కనే
 పంకజమ్మగారు కూర్చుంది. పంకజమ్మగారు మా
 పిన్నిని అత్తా అని పిలుస్తుంది. మాకు దగ్గరలోనే
 డాక్టరు చలపతిరావు గారు, మా బావ ను ర ది
 సత్యం, ఇంకా ఒకరిద్దరు స్నేహితులూ కూర్చు

న్నారు. మా కందరికీ ఎదురుగానే రుక్మ ఫోటో ఉంది. ఆ ఫోటోకు ఎదురుగా ఇంకో గోడమీద అమ్మవారి పటం ఉంది. ఈ రెండు పటాలను పూల మాలలతో అలంకరించాము. “ఇంకా చెప్పనాన్నా” అన్నది సుశీ. నేను ప్రారంభించాను.

* * * * *

.....తల్లి పోయినప్పటినుండి రుక్మమ్మ ఇంటికి వెళ్లి అయింది. ఒక్క వంటమట్టాకు పెద్దది మా పిట్ట వండిపడేశేది. కాని మిగతా విషయాలన్నీ రుక్మతల్లి చూడాలిసిందే.

గొల్లదివచ్చి రుక్మమ్మగానూ పెరుగు పట్టిండి అనేది. చాకలి రుక్మమ్మగానూ బట్టలు పట్టుచూచుకోండి అనేది. పనిచేసేది తెల్లవారక మునుపే రుక్మతల్లిని తేవేది.

ఇంట్లో ఎవరికి ఏమికావలసినా రుక్మతల్లిని అడగాలిసిందే. పసిదాన్ని నిద్రలేపి, ముఖం కడిగించి, కాఫీ ఇచ్చి, ఒడికి పంపాలిసిన బాధ్యత రుక్మదే. రాధిగాడి లాగూ కనపడకపోతే

రుక్మతల్లి వెతికి ఇయ్యాలె. శాస్త్రి లెక్కల
పుస్తకం కనపడక ఏడుస్తుంటే రుక్మ తెచ్చి
ఇచ్చేది. ఇవన్నీ చేస్తూనే, బాఅమ్మకు కూరలు
తరిగి ఇచ్చి, ఆమెకు వంటలో సాయపడేది. మధ్య
మధ్య తాను చదువుకొంటూనూ ఉండేది.

“రుక్మమ్మో, ఈ మాసిన బట్టలన్నీ ఇక్కడ
పడేశేనేం? చిరాకుగా ఉండడమ్మా!” అని నేను
విసుక్కుంటే “పాప పడేసి వెళ్లింది నాన్నా,
నేను తీస్తాను” అంటూ నవ్వుతూవచ్చి వాటిని
తీసికెళ్లి, బట్టలో పడేసి మళ్ళీ చదువుకొంటూ
కూర్చునేది. “అమ్మాయి నా కలం కనపడలేదే”
అని నేను కేకేస్తే మళ్ళీవచ్చి రుక్మ నా కలం
వెదికి ఇచ్చేది.

నాతోపాటు భోజనానికి కూర్చున్నా
నాకంటే ఒక ఊణం ముందులేచి నాకు వక్కలు
చేతికిచ్చి నేను ఏమి కావాలన్నా వెతికి ఇచ్చి, నన్ను
పంపించి తాను స్కూలుకు వెళ్లేది.

రుక్మ ప్రతిరోజూ నాకంటే ముందుగానే
నిద్రనుంచి లేచేది. లేచి ముఖం కడుక్కొని,

స్నానంచేసి మంచి బట్టలు వేసికొని, తల దువ్వు
కొని పూలు పెట్టుకొనేది. ఆ నల్లని జుట్టులో
మందారపువ్వు అమ్మాయికి ఎంతో అందంగా
ఉండేది.

దాన్ని చూచి నేను ఎంతో ఆనందించే
వాడిని. అమ్మాయి తలకట్టు పెద్దది. కోతురు
పోసినట్లు ముక్కు. దాని అదృష్టము అంతా
కళ్ళలో ఉందని ప్రతివాళ్ళూ అనే వాళ్ళు. నవ్వి తే
ముత్యాలు వలకపోసినట్లు ఉండేది. గొంతెత్తి
ఒక్క కీర్తన పాడినపుడు వెయ్యి వీణలు ఒక్క
శ్రుతిలో పలికినట్లు ఉండేది.

పిల్లలున్నారు. ఇల్లు సద్దుకుపోవటానికి
పుక్కుశల్లి ఉంది. వండిపెట్టటానికి మా పిన్ని ఉంది.
సంసారం గడిచిపోతుంది అన్న ఆలోచనలతో
ఆవిడ పోయిన దుఃఖాన్ని చాలవరకు దిగ
మ్రుంగాను.

రుక్కు పెద్దదై అత్తవారింటికి వెడితే
ఎల్లాగా అన్న సంగతి ఒకటి ఉందిగాని, నేను ఒక
విధంగా అనుకున్నాను. అల్లుడు ఇంకా స్కూలు

ఫైనలులోనే ఉన్నాడు. అల్లుణ్ణి ఇంట్లో ఉంచు
కొని, బి. ఏ. దాకా చదువుకోమని అందాము.
ఈ మధ్య అమ్మాయికి చదువు పూర్తి అవుతుంది.
అల్లుడూ, కూతురూ నా కళ్ళ ఎదుటనే ఉంటారు.
ఆయన బి. ఏ ప్యాసు అయ్యేటప్పటికి నాలుగేండ్లు
గడుస్తుంది. ఈ లోపున పిల్లలు కాస్త పెద్దవాళ్లు
అవుతారు ఖరవాలేను. దాని తరువాత సంగతి
చూచుకోవచ్చు ననుకొన్నాను.

ఎంత రాత్రికి వచ్చినా మా అమ్మాయి
నా కోసం ఎదురుచూస్తూ కూర్చునేది. “పడు
కోని నిద్రపోక పోయినావే తల్లీ? ఎందుకు మేలు
కుని కూర్చున్నావమ్మా” అంటే “ఏదో నాన్నా
నీవు వస్తావు గదా అని కూర్చున్నాను. మరేం ఖర
వాలేను నాన్నా” అని మాత్రం అనేది. నేను
పడుకొని అమ్మాయి ఒక త్యాగ రాయకృతి పాడితే
విని నిద్రపోయేవాణ్ణి.

వాళ్ళమ్మ ఉంటే ఎంత సంతోషించేదో
రుక్మమ్మ పని పాటలూ అవీచూచి అని నేను
నిట్టూర్పు విడిచాను.....

“వాళ్ళమ్మే బ్రతికుంటే అసలు ఇష్టా
 ఎందుకొస్తుందీ! నాని చేతనేమీదుగా జరగాల
 సిన సుశీ పెండ్లి వాళ్ళ మామయ్య సత్యం ఎందుకు
 చేస్తాడు!! ఆ పెండ్లికనేగా రుక్మ తెనాలి వెలింది.
 ఆ పెండ్లికి అది వెళ్ళక పోయిసట్లయితే ఎల్లా
 ఉండేదో! అసలు నేను వద్దు వద్దు అంటూనే
 ఉన్నాను. నా మాట విన్నదూ! మీ నాన్న!!
 బుడబుడ బయలు దేరాడు” అని మా పిన్ని
 విసుక్కున్నది. “నీవు వద్దు అంటూ ఉంటే
 నాన్న సుశీ పెండ్లి ఎందుకు చేశాడు బామ్మా?”
 అని మా శాస్త్రి అడిగాడు. అవిడ చెప్పు
 కొచ్చింది.....

*

*

*

*

*

.....మీ అమ్మపోయి అప్పటికి ఆ రు నెలలు
 బయింది. మిమ్మలను చూచి పోదామని ఒక
 కోజుస మీ మామయ్య వచ్చాడు. వాడు ఇంట్లోకి
 వచ్చి బిక్కపోయి నుంచున్నాడు మిమ్మలను
 చూస్తూ. పాపం వాడి అక్కయ్య లేదాయ
 నాయినా వచ్చావా అని సంతోష పడటానికి.
 వచ్చేరానటంతోనే నాడు మిమ్మలను కౌగలించు
 కొని, ఎంతో నేపు ఊహలు ఇచ్చాడు.

తరువాత వాడు మీ నాన్నతో ఎదో
ఆ విషయం ఈ విషయం మార్చిడి చివరకు
అన్నాడు బావాసుశీకి ఈమాసంలో పెండ్లి చేద్దాము”
అని. మీ నాన్న అన్నాడూ “సుశీకి ఇప్పుడు
ఎదో ఎడేగడ తొందరపడి ఎవరో ఒకరికి అంట
గట్ట వలసిన అవసరం ఏమీలేదు. ఏం తొంద
రరా? అని.

“అదికాదు బావా, మంచి సంబంధం
వచ్చినపుడు మనం చెయ్యకపోతే, ఆ తరువాత
కావాలంటే మటుకు సంబంధాలు దొరుకుతయ్యా!”
అన్నాడు మీ మామయ్య. “సుశీకి అద్భుత
వశాత్తు మంచి సంబంధం దొరికింది. ఎవరో కాదు.
నా భార్య మేనమామ కొడుకు.
ఈ సంబంధం విషయమై నేను ఎంతో ఆలోచిం
చాను. రుక్మకు ఎట్లాగూ పెండ్లి అయింది. దాని
దిగులు మనకు లేదు. ఆ పసిదానిమాల ఇంకా
పడేట్లేక. ఎలా చూచు ఈ సుశీకి ఈ సంవత్సరం
కాకపోయినా ఇకా రెండేండ్లకయినా చేయాలి
సిందే. ఈ సంబంధం చేస్తే ఇంకో లాభంకూడా
ఉంది. నా మేనకోడలని సుశీఎడల నేను ఎట్లాగూ

ప్రేమగా ఉంటానా, తన మేనమామకొడుకు భార్య అని మా ఆవిడకూడా దానిని ప్రేమగా చూస్తుంది. అందుకని ఇంత ఎక్కువగా ఆలోచిస్తున్నాను” అనికూడా అన్నాడు.

మీ నాన్నకు సత్యం అంటే ఎంతో ప్రేమ. చిన్నప్పటినుండి సత్యం మీ నాన్న దగ్గరే పెరిగాడు. మీ మామయ్యకు చిన్నతనంలోనే తల్లి, తండ్రి, పోయినారు. మీ నాన్నే వాడిని దగ్గరకు తీసి పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేశాడు. వాడిని పెద్దనాడుకు లాగ చూచుకొన్నాడు. బుద్ధులు చెప్పాడు. జీవితం ఎల్లాగ నిర్ణయించుకోవాలో తెలియని పసితనంలో నాడికి ఒక జీవితపథం నిర్ణయించాడు.

అందుకని మీ నాన్న సత్యం మాటను కాదసలేక పోయినాడు. అక్కడికీ అనకిపోలేదు “ఒకే ఇది చిన్నప్పటినుంచీ నీ దగ్గరే పెరిగింది. దీని వినాహం విషయమై నీవు గాఢ్యత ఎహిస్తానంటే నేను ఎద్దనను. దీనికి, నీ ఇష్టంవచ్చిన సంబంధమే చెయ్యి. కాని ఇంత తొందరేం మాకూ?” అని అంటే, మీ మామయ్య

సహాధానం చప్పున చెప్పక, ఊరికే సుశీ వంక
సిచ్చి చూపులు చూచిచూచి, ఒక దీర్ఘమైన
నిట్టూర్పు విడిచి చివరకు వణుకుతున్న గొంతు
కతో అన్నాడు, “తల్లి పోయిన సంవత్సరంలో
పెండ్లిచేస్తే మంచిదని పెద్దలు అంటారు” అని.
ఈ మాటలు అని ఒక్క వేడికన్నీటి బొట్టును మణి
కట్టుతో తుడిచేసుకున్నాడు.

మీ నాన్నకు ఏమంటానికి తోచలేదు.
పెద్దప్పిగదా అని రుక్మను అడిగాడు. అది ఎంత
తేలివిగిందో, ఎంతనమ్రత గలదో చూడు!
“నాకేం తెలుసు నాన్నా. నువ్వు మామయ్యా
అలోచించండి. మీ కంటే ఎక్కువ తెలుస్తుందా
నాకు!” అన్నది నవ్వుతూ.

వాడు అంతగా చెప్పుతూ ఉంటే ఎవ్వరే
మంటారు? నేనుకూడా గట్టిగా వద్దు అనలేక
పోయినాను. సరే, నంటే సరే ననుకొని మీ
మామయ్య వెళ్ళిపోయినాడు. ఆ సాయంత్రమే
అగ్నం నిశ్చయించి ఉత్తరం వ్రాస్తానని చెప్పి...
“అయితే నాన్నా రుక్మ అక్కయ్య అప్పటికే

పెద్దదన్న మాట? అని అడిగింది సుకే నేను ఇల్లా అన్నాను.

*

*

*

*

*

..... పెద్దది కాకేమమ్మా పద్మానుగు ఏంజ్ఞ ఉన్నాయి. కాపరానికి వెళ్ళే ఈడు వచ్చింది. మీ బావ అప్పుడు గుంటూరులో చదువుకొంటూ ఆప్పుడప్పుడు ఇక్కడికివస్తూ ఉండేవాడు.

ఇంకో తమాషా సమిటంటే రుక్మ మొగుడితో కలిసి మెలిసి ఉండేది! చక్కగా మార్గం ఉండేది. భార్య భర్తల మధ్య ఉండే సిగ్గు, భిషియమూ వాళ్ళిద్దరి మధ్య ఇంకా ఏర్పడలేదు. వాళ్ళిద్దరూ చిన్న పిల్లలాగే ప్రవర్తిస్తూ ఉండేవాళ్ళు.

ఒక రోజున నేను ఇంటికి వచ్చేసరికి రుక్మా అల్లుడూ బజారుకు కామాలు వెళ్ళి ఆప్పుడే వచ్చారు. బండి వాక్టిల్లో ఉంది. రుక్మముందు బండిదిగి, ఒక బట్టలమూట మొగ్గుడికి అందించింది. ఆ మూట తీసుకొని ఆయన యకాయకీని మేడపై.

వెళ్ళిపోయినాడు. ఇదికూడా వాడి వెంటనే వెళ్ళింది.

వీళ్ళిద్దరి అన్యోన్యం చూచి నేను ఎంతో సంతోషించాను. ఇదంతా మీ బామ్మకూడా చూస్తూనే ఉంది. ఆమెకూడా ఎంతో సంతోషాన్ని కనపరుస్తూ నాతో అన్నది. “ఒరేయ్ చూడూ, పిల్ల పెద్దది అయింది. ఆటకాలం ఉంచటం బాగుండదు. ఈ మాఘ మాసందాటి పోనీయకుండా చూడు” అని నేను నవ్వుకొని “అల్లుడు బి. ఏ. ప్యాసు అయినాకా ఆపుదా మని చూస్తున్నానమ్మా” అన్నాను. ఆవిడ తల ఊపి, “అంత తెలివి తక్కువ పని ఇంకొకటి లేదు. ఆ కాస్త ఆటంకం నీవు తీర్చుకోపోతే వాళ్ళే తీర్చుకొంటారు. నీవే ఆ కాస్త మర్నాద దక్కించుకొంటే మంచిది” అన్నది. నేను అల్లాగే చేస్తామనుకొన్నాను. “మళ్ళీ వచ్చే మాఘమాసానికి మనవడ్డికూడా ఎత్తుకుంటావు” అని మా పిన్ని అని వెళ్ళిపోయింది.

ఇంతలో రుక్మ కొత్త పరికిణీ కట్టుకొని కొత్తవోణీ వేసుకొని నా దగ్గరకు వచ్చింది. ఎంతో

అండంగా ఉంది. సంతోషంతో నా కడుపు సిండి పోయింది. “బాగుంది. ఈ పరికిణీ నీకు ఎంతో బాగుంది తల్లీ” అన్నాను. “బావ కొని ఇచ్చారు నాన్నా” అన్నది రుక్మ ముత్యాలు జలజల రాలుస్తూ.

నేను రుక్మవంక కాసేపు చూచి ఇది చక్కనిది. ఇంత చక్కనిది పుట్టటం నా పూర్వ జన్మ సుకృతం అనుకున్నాను. అదే పనిగా పరికిణీ చూస్తే దానికి దృష్టి తగులుతుందని చటుక్కున తల వంచుకున్నాను. ఇంతలో రుక్మవంగి నా పాదాలు ముట్టుకొని నమస్కరించింది. దీర్ఘాయుష్షుంతురాలవు కా తల్లీ అని దీవించాను.

ఈ చక్కని బిడ్డను చూచి ఆనందించింది. నీకి తల్లి లేక పోయింది కదా అన్న విచారంతో నేను నిలువునా నిలబడి పోయినాను. ఇంతలో రుక్మ మీ అమ్మ ఫోటో దగ్గరకు పోయి నమస్కరించింది. ఆ దృశ్యాన్ని నేను చూడలేక పోయినాను.

ఒరేయ్ నాన్నా సుఖీ వినండి. మీ అమ్మకు ఇంకొక అరగంటకు వ్రాణం పోతుందనగా గొంతు

చిగుసుక పోయింది. రుక్మమటుకు మొదటినుంచీ తల్లిని చూస్తునే ఉంది రాధాయను ఎత్తుకొని. మీ అమ్మ ఎడ్లాగో అవస్థపడి మిగిలిన పిల్లలను అందరినీ పేరు పేరునా పిలిచి, ఆఖరుసారి కళ్ళతో చూచింది. అయితే ఒక్క సంగతి. చివరదాకా ఆమె దృష్టి అంతా రాధాయను ఎత్తుకొని నిలుచున్న రుక్మమీదనే ఉంది. మీ అమ్మ పోయిన శరణాశ మిమ్ములను పెంచింది రుక్కే. ఎవ్వరూ చెప్పకుండానే ఆ బాధ్యత అంతా రుక్మ వహించింది....

“ నిజమే కా ని , మొట్ట మొదటినుంచి రుక్మకు రాధాయ అంటే ఎందుకో ఎక్కువ ప్రేమ కాదూ? ” అని సుశీ అడిగింది. “ కడసారి పిల్ల వాడిని నా దృష్టి అంతకంటే ఇంకేముంటుంది? ” అన్నాను సేను. “ అదేకాదు. దానికి రాధాయ పైన ఎక్కువ ప్రేమ ఉన్నమాట నిజమే ” అంటూ వాళ్ళ మామయ్య చెప్పుకొచ్చాడు.

* * * * *

.....మా అక్కయ్య పోయిన కొత్తలో నేనొక సారి వచ్చాను. ఆ రోజున మీ నాన్న పూర్వో

లేడు. నేను రాత్రి చాలా ప్రాద్దుపోయి ఇంటి
కొచ్చాను. నేను వచ్చేసరికి. రాధాయ గుక్కపట్టి
ఏడుస్తున్నాడు. రుక్మ వాడిని ఎత్తుకొని సమదా
యిస్తున్నది. వాడు ఏడ్పు మానటంలేదు. ఎందుకే
వాడు ఏడుస్తాడూ? అన్నాను. “వాడికి బెల్లు
కావాలట మామయ్యా! వాళ్ళ అబ్బాయి పెట్టు
కొంటే చూశాడు. అప్పటినుంచీ ఒక్కతీరాన
ఏడుస్తున్నాడు. బజారుకు ఎవరినైనా పంపిస్తా
మంటే ఎవ్వరూ కనపడలేదూ! ఇంతలోకే నీవు
వచ్చావు. బజారుకు పోయి ఒక మంచి బెల్లు తీసు
కురా మామయ్యా” అన్నది.

“వాడు ఎప్పుడూ మొండి మొలతోనే తిరు
గుతుంటాడాయె! ఎప్పుడూ బొందు లాగుాలు
అొడుక్కుంటాడు గదా! వాడికి బెల్లు ఎందుకే
రుక్మా?” అన్నాను నేను.

“ఆ బొందు లాగులపై నే బెల్లు పెట్టు
కొంటాడు! లేకపోతే బెల్లుకోసం పంట్లా ము
కుట్టించు కొంటాడు! అదంతా నీ కెందుకూ?
బెల్లు ఒకటి తీసుకొని రా” అన్నది.

ఇప్పుడు మళ్ళీ బజారు కళ్ళేదిలే. వాడు అడిగినదల్లా ఇస్తూ ఉండబట్టే వాడు అల్లాగ తయారైనాడు. ఈ అర్ధరాత్రి బజారుకెళ్ళి బెల్లు తెమ్మంటం ఏమి బాగుందే అమ్మాయీ? అన్నాను నేను.

“బాగుండటం ఏమిటి మామయ్యా! వాడు ఏది కోరితే అది ఇవ్వాలిసిందే. పసివాడు. వాడి మనస్సు చిన్నబోతే నా కెట్లాగో ఉంటుంది” అని జాలిగా అన్నది.

అంతవరకు అది అన్నం తినలేదు. అప్పటి కప్పుడు నేను బజారుకెళ్ళి బెల్లు తెచ్చియిస్తే అది వాడికి ఇచ్చి, సంతోషపెట్టి, వాడు దాన్ని పెట్టుకొని నిద్రపోయినతరువాత, రాత్రి పదకొండింటికి అన్నం తిన్నది.

రుక్మా వాడిని నీవు మరీ గారాబం చేస్తున్నావే! అంటే, “చిన్నవాడు మామయ్యా, అందరిలోకి చిన్నవాడు. అమ్మ ఉంటే వాడిని ఎంత ముద్దుచేసేదో! అమ్మ లేకపోయే! నేనన్నా చెయ్యటా?” అని అనేది వాణ్ని ఎత్తుకొని

గుండెకు అదుముకొంటూ. స్కూలునుంచి రానటంతోనే వీడు “పెద్ద అక్కయ్యా!!” అంటూ గానిమీదికి దూకేవాడు. అది ముందు వీడ్ని ఎత్తుకొని ముద్దాడి, తరువాత ఏ పని అయినా చూచుకొనేది. వాణిమీద గానికి ఎక్కువ ఆపేక్ష ఉన్న మాట నిజమే... అని సత్యం చెప్పటం మానేశాడు. నాకూ ఆ మాట నిజమేనని జ్ఞాపకంవచ్చి, ఏం చెప్పానూ అంటే,

*

*

*

*

*

అవునవును. రుక్మ రాధాయమీద పంచ ప్రాణాలు పెట్టుకు తిగేది. వాణికి చీమకుడితే గిలగిలలాడింది. తల్లి ఉన్నా వాణిని అంత ప్రాణంగా చూసేది కాదనుకొంటూ!

ఒక రోజున నేను ప్రాద్దు పోయినదాకా చదువుకొని పడుకొన్నాను. వెంటనే నిద్రపట్టింది. ఎప్పుడో అర్ధరాత్రి వేళ మెళ్ళుకున వచ్చింది ఎవరో మ్యాస్టరుగారున్నట్లు అలికిడి అయింది. కళ్ళు తెరిచి చూస్తున్నగా రుక్మ వెండిగిన్నెలో చాలూ, పంచదారా కలిసి ఆరబోస్తున్నది. రాధాయ

కూర్చుని కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు. “ ఏమిటే అమ్మాయి అర్ధరాత్రి ఇప్పుడు లేచి కూర్చున్నా వేమమ్మా? ” అన్నాను.

“ సాయంత్రం రాధాయ సరిగ్గా అన్నం తినలేదు నాన్నా ! అందుకని కాసిని పాలు ఇస్తున్నాను ” అన్నది. ఏమీ ఎందుకు తినలేదూ ? అని నేను అడిగాను. అది అన్నది. “ బా అమ్మ అన్నం పెట్టటం కొంచెం ఆలస్యమైంది. ఇంతలో వాడికి నిద్రవేళ అయింది. నేనైతే అన్నంకలిపి పెట్టి తినిపించాను గాని వాడు సరిగ్గా తిన్నట్టులేదు నాన్నా ! పడుకొన్న తరువాత అనుమానం కలిగింది ఆ నిద్ర మత్తులో బిడ్డ సరిగ్గా అన్నం కడుపు నిండా తిన్నాడా లేదా అని. అప్పటినుంచి నాకు నిద్రపట్టలేదు. నా కోసం అసి పెట్టికొన్న పాలు అట్టే ఉంచేసి వాడిని లేపి తాగిస్తున్నాను. వెధవకు ఆకలింది కామాలు నాన్నా గుటుక్కున గుటాక్కున తాగేస్తున్నాడు. ఈ పాలు ఇవ్వకపోతే ఇంత ఆకలితోనూ పడుకొనే వాడే కదా ! ”

అమ్మాయి నీవు ఇల్లాగ నిద్రాభంగం చేసుకొంటే నీ ఆరోగ్యం చెడిపోదమ్మా ! అన్నం

తీన్నాడుగా! ఇంకా ఆకలేమనా మీలి ఉన్నదనా నీ భయం! ఆ కాస్త ఆకలి ఉండబడేమొంది. నీవు కల్లాగ ఆరోగ్యం చెడిపోయి నీకు అని నేను అన్నాను.

“అదేమిటి నాన్నా అల్లా అలాగే! బిడ్డను కాస్త ఆకలితోనే పడుకోవట్టుటం మంచిదా? బాగా అన్నావు!! నీకు తెలియదులే. ఇహ ఊరుకో. వాడి సంగతి నేను చూచుకొంటాను” అని నన్ను కోప్పడతూ వాడిన పాల గిన్నె నోటికి అందించింది మళ్ళీ. ఆ తరువాత వాడిని చిచ్చికొట్టి నిద్రపుచ్చి, అప్పుడు తాను నిద్రపోయింది. దానికళ్లు ఎప్పుడూ వాడిమీది నుండిపోయి. సత్యం అన్నమాట నిజమే. మెల్లమెల్లగా మొదటినుంచీ దుక్క రాధాయను, తల్లిని అక్కవగా చూచింది.....

“ఇదంతా ఎందుకైతే. రాధాయను స్వయం వచ్చిపడ్డది దుక్క పడ్డ యాతన ఇంతా, అంతానా!! చూచిన వాళ్ళంతా ఆశ్చర్యపోయినారు” అన్నది మామిన్ని నా మాట అందుకొని.

“రాధాయకు జబ్బుచేయటం ఏమిటి బామ్మా?” అని సుకీ అడిగింది. “నాకు జబ్బుచేస్తే రుక్మ అక్కయ్య యాతర పట్టి నా చెప్పనూ ఆ సంగతీ?” అంటూ రాధాయకుడా వాళ్ళ బా అమ్మ దగ్గరగా వెళ్లి సూక్ష్మనన్నాడు. అవిడ చెప్పకొచ్చింది.

* * * * *

.....సుకీకి పెండ్లి చేద్దామని నీ శ్చయించి, అన్నలు పెట్టి తెలియపరుస్తానని మీ మామయ్య వెళ్ళిపోయిన నాలుగు రోజులకు రాధాయకు పెద్ద పెట్టున జ్వరం వచ్చింది. మొక్కలో ఏదోమా మూలు జ్వరం అనుకొని చలపతిరావుగారి దగ్గర నుంచి మంపు తెచ్చి ఇచ్చాము. సయం కాలేదు. ఎప్పుడూ నూట నాలుగూ, నూట అయిదూ ఉండేది. నాలుగైదు రోజులు చూశాము. జ్వరం ఏమీ తగ్గలేదు. ఆ వారం అంతా అట్లాగే గడిచింది.

.....తెంకి వారం జ్వరం తీవ్రత బాగా హెచ్చింది. తగ్గుట లేదు. పసివాడు చాలా నీర

సించి పోయినాడు. ఆ వారం అంతా అట్లానే బిగింది.

రుక్మ ఇంకా మాడిలి పోయింది. ఒక్క సిమిషం అయినా వాడిని వదిలి ఉండేది కాదు. ఎప్పుడూ వాడి దగ్గర పడుకొని ఉండేది. లేకపోతే వాడి మంచం ప్రక్కనే తాను ఒక మంచం వేసుకొని, దానిమీద పడుకొని ఉండేది కళ్ళన్నీ వాడి మీదే పెట్టుకొని. ఇది ఒక్కసారి చేచిందో వాడు కప్పున కేసే పేరే ఏడ్చేవాడు!

రుక్మ-మరికీ ఏమిటో పెద్దది! పద్మానుగు ఏంట్లా పట్టగా! రాత్రికి రాత్రి పగలు పగలు తానూ జ్వరం పెట్టి వాడిదగ్గర పడుకోటం ఎంత కష్టం! విసుగుగా ఉండేదూ! కాస్త అట్లా నెట్టు తిరిగిటానికి లెకపోయే! దాన్ని వాడు తీదలనిచ్చే వాడు కాదు. దాని డాక్టర్లో దూరీ పడుకొనే వాడు.

అన్నం తింటానికి కాస్త అటు వెళ్ళటం తోనే ఏమి ఏమి! అన్నం తిని వస్తుందిరా నాయినా అంటే వినక గుక్కపట్టి ఏడ్చేవాడు.

“ ఏడిస్తే ఏడ్చాడులే. నువ్వు తొందర పడ
వద్దు. కడుపునిండా అన్నంతిను అమ్మా” అని
నేను అనేదాన్ని. కాని రుక్మ అదేదో తత్తర
బిత్తరగా చూచి ఆదరా బాదరా రెండు మెతు
కులు నోట్లో వేసుకొని, మళ్ళీ గబగబా పరుగె
త్తేది వాడి దగ్గదకు. వెళ్ళి పక్కలో పడుకొని
“నాయినా రాధా! ఎందుకురా అట్లా ఏడు
స్తావూ? నేను ఇక్కడే ఉన్నానుగా! ఇల్లాగ
ఏడిస్తే జ్వరం ఎక్కువ గాదురా నాయినా?
పడుకో” అని వాడిని తన ప్రక్కకు తిప్పుకొనేది.
వాడు గాన్ని కాగలించుకొని కళ్లు మూసుకొని
సిద్ధింతగా పడుకొనే వాడు.

అప్పుడు రుక్మ ఎంత దిగాల పడిపోయిం
దను కొన్నారు!! దాన్ని చూస్తే జాలేశేది. కళ
కళలాడే కళ్ళల్లో నీళ్లు తొణకిస లాడుతూ ఉండేవి.
ఒక్కొక్క రోజున కళ్ళు జ్యోతులై ఉండేవి. అనే
మిట రుక్మా అంటే, రాత్రి నిద్ర పట్టలేదు
బామ్మా అంటూ లేనినవ్వు తెచ్చి పెట్టుకొనేది.
కాని దాని హృదయంలోని బాధ అంతా కళ్ళల్లో
నుంచి, పాజాలు కట్టిన బండిలోనుంచి ఘోషా

స్త్రీలు మాటి మాటికి తొంగి చూచినట్లు,
చూస్తూనే ఉండేది.

అయితే బేజారైపోయి, ఏ పనీ చెయ్యలేక
పోయే దనుకున్నారా? ఊహలు. చెయ్యవలసిన
పనులన్నీ అదే చేశాది. పొద్దున, మధ్యాహ్నం,
సాయంత్రం, తెంపరేచరు చూచి కాగితంమీద
వ్రాసి ఉంచేది. సరిగ్గా టైము ప్రకారం ముందు
ఇచ్చేది. బ. త్రా యి ర స ం తీసి సరిగ్గా ఎప్పుడు
ఇవ్వాలో, అప్పుడు ఇచ్చేది. డాక్టరు చెప్పినట్లు
చేసేది.

మీ నాన్న ఏమీ పట్టించుకొనే వాడు.
కాదు. పండ్లూ, మందులూ, అన్నీ ఒకారునుంచి
దుక్కే తెప్పించుకొనేది. డాక్టరు వచ్చి “రుక్మ
శ్రీ ఎలా ఉందమ్మా తమ్ముడికి? తెంపరేచరు
వ్రాస్తే వేళావా? విరోచనాలు ఎన్నీ సార్లు
అయ్యే” అని అడగవలసిన ప్రశ్నలన్నీ దాన్నే
అడిగేవాడు. వాల్చిర్లూ మాట్లాడుకొనే వాళ్ళు.
క్రొత్త మందులు ఏవీ తెప్పించవలసిందీ, ఏమందు
ఎంతే ఇవ్వాలో సులూ ఏప్పుడప్పుడు ఇవాల్సిందీ.
అంతా దానితో మాట్లాడే వాడు ఆయన.

“మందు ఏమైనా మార్చాలా అండీ ?
 కొత్త మందులు ఏమైనా కొనమంటారా ?”
 అని మీ నాన్న ఎప్పుడైనా అడిగితే, డాక్టరు
 హేళనగా నవ్వి, “నీకెందుకయ్యా ఆ విషయా
 లన్నీ ? చెబితే మటుకు నీ కేసు తెలుస్తుంది ! ఎవ
 రికి చెప్పటం అవసరమో వాళ్ళతో చెప్పాను.
 నీవు వెళ్ళిపో ఊరికే ఆశువు సడక ” అనేశాడు.

అమ్మాయి ఆ సంగతులన్నీ గ్రహించి
 మందులు చక్కగా సడపగలదని ఆయన ధైర్యం.
 అందుకని ఆయన రోగిని ఈ నర్సు చేతుల్లోపెట్టి
 నిశ్చింతగా వెళ్ళి పోయేవాడు.

రా ధా. య కు జబ్బుగా ఉన్నన్నాళ్ళో
 రుక్మకు యాతన తప్పలేదు. ఎప్పుడైనా నేనో
 మీ నాన్నో పిల్లవాడినో కాస్త కూర్చుంటా
 మున్నుకొంటే వాడు మమ్మని చూచి గిల్గిల్లాడే
 వాడు. ఏంరా ? అంటే “పెద్ద అక్కయ్య”
 అని దానివైపు వేలుచూపి ఏడ్చేవాడు. పెద్ద
 అక్కయ్య ! పెద్ద అక్కయ్య ! ఒకటే పెద్ద
 అక్కయ్య !! దాన్ని వేసించుకు తిన్నాడు.

అమ్మాయి మటుకు మమ్మలను ఎపర్చినై నా
వాడి క్షమకు చేరిచ్చేదా? ఏబ్బే, ఎవ్వరినీ చేర
చిచ్చేది కాదు. “మీ వెవరూ రావద్దు బామ్మా
వాడి విషయమై నేను చూచు కొంటానులే. నేను
లేనిపోతే వాడి మనస్సు కష్ట పడుతుంది. ఎందుకూ
నాడి మనస్సు కష్టపెట్టకు. ఈ మాత్రం భాగ్యా
నికి !!” అని వాడిని ఎప్పుడూ అంటి పెట్టుకొని,
ఉండేది.

ఒక్క శుక్రవారం నాడ మాత్రం చుక్కమ్మ
వాడిని వదిలి రెండు గంటలు ఉండక తప్పేదికాదు.
ఆ రోజున అది తలారా స్నానం చేసి, దేవపూజ
చేసేది. ఇది వాళ్ళమ్మ నేర్పించి. పిల్లకు చిన్నతనం
లోనే భక్తి క్షుణ్ణి వని నూ ఊహలు సంతోషిస్తూ
ఉండేదాన్ని. అట్లీకి ఎంతభక్తి !! పూజలేని శక్తి
వారం ఉండేది కాదు. అందుకనేగా తెనాలికి
పెండ్లి వెళ్ళునుకూడా దేవీ విగ్రహాన్ని తీసి
వెళ్ళింది.....

అయితే బామ్మా, రాధాయకు జ్వరం
లోనే సుఖీ అక్క యా పెండ్లి అయింది కదూ?

నాకు అల్లాగే జ్ఞాపకం. ఏం బామ్మా అంతేనా ?”
 అని శాస్త్రీ అడిగాడు. అవునని మా పిన్ని తల
 ఊపింది. “అదేమిటి బామ్మా అట్లా ఎందుకు
 జరిగిందీ ? ఒక చెంప వాడికి. అంత జ్వరం ఏమిటి ?
 నా పెళ్ళీమిటి ? ఎందుకు అట్లా జరిగింది ? వాడికి
 కాస్త నయం అయినదాకా ఆ ప లేక పోయి
 నారా ?” అని సుశీకూడా అడిగింది. ఆవిడ
 “ఊ !... ఏదో తొందర పడ్డాడు. ఎవడికి తెలు
 స్తాయమ్మా కారణాలన్నీ ! మీ నాన్నా, మీ
 మామయ్య కలిసి బుడబుడ చేసేశారు !” అని
 విసుగుగా అంది అసలు కారణం వివరంగా చెప్పక.
 అందుకని నే నే ఆ విషయం పిల్లలకు చెప్పాను
 ఇల్లాగ.

* * * * *

.....అదేమిటమ్మా పిన్నీ అల్లాగంటావ్వా !
 లగ్నం పెట్టాము బయలుదేరి రావలసింది అని
 ఉత్తరం వచ్చిందా ? వచ్చిన మర్నాడే పోనీ ఈ
 లగ్నానికి వద్దు పిల్లవాడికి జ్వరం తగ్గిన తరువాత
 చూచుకో వచ్చునని వీడికి ఉత్తరం వ్రాయలా?...

అని నా ప్రక్కనే తలవంచుకొని కూర్చున్న సత్యం
వంక చూశాను. సత్యం చెప్పింది ఇది

*

*

*

*

*

.....నిజమే బావా. నీవు ఉత్తరం వ్రాసినమాట
నిజమే. లేదని ఎవరన్నాచా? నేను మాత్రం
ఏం జేసేది? “ఈ లగ్నం తప్పితే మళ్ళీ మాసు
మాసందాకా లగ్నాలు లేవు. ముసలాయనకు
ఏమీ బాగుండలేదు. ఆయన కళ్ళముందు ఈ
పెళ్ళి జరగాలె. ఖేస్తే ఈ లగ్నానికి చెయ్యంట్
లేకపోతే మానుకోండి” అని అవతల వాళ్ళు
అన్నారాయె!! నేను మటుకు ఏం జేసేదీ! అందు
కని మిమ్ములను తొందరపెట్టి రమ్మని మళ్ళీ
వ్రాశాను... ఈ మాటలు అని ఊరుకున్నాడు
సత్యం. “అయితే ఈ జ్వరంతో ఉన్నవాడిని
కదిలించి తెనాలి తీసికెళ్ళము మనము కాదు
నాన్నా? ధైర్యముతో జ్వరంతో ఉన్నవాడిని తీసికొని
వెళ్ళటానికి నీకు ధైర్యం ఎట్లా వచ్చింది నాన్నా!
భయము వేయాలా? పైగా ఆ రోజున వర్షం పడు
తున్నట్లుకూడా నాకు జ్ఞాపకం! అంతేకదు
నాన్నా?” అని సుశీ గుచ్చి గుచ్చి అడిగితే, జబ్బు

సిల్లవాడిని కదిలించడానికి ఎట్లా ధైర్యం వచ్చిందీ,
ఆ రోజున మేము వస్తుంలో ఎట్లాగ ప్రయాణం
చేసిందీ చెప్పాను నేను ఇల్లాగ.

* * * * *

.....అమ్మాయి విన్నావుగా మా మయ్య
అన్నమాటలూ!! అవతల వాళ్ళు తొందర పడటం
మూలాన మనలను అందరినీ బయలుదేరి రమ్మని
నైచిచ్చాడు. నాకు ఆ సంగతి అప్పుడు తెలియదు.
తెలియక పోయినా ఒకటి అనుకొన్నాను. వాడు
అల్లాగ అంటే నేను వద్దు అనటం మంచిది కాదు.
నాడుమటుకు అంత తొందరపడే మనిషి ఏమాత్రం
కాదు. ఇల్లాగ తొందర పడుతున్నాడూ అంటే
తగినంత కారణం ఉండి ఉంటుంది. ఇల్లాగ అను
కొని వెళ్లటానికే నిశ్చయించాను.

అమ్మాయి అన్నట్లు, రాధిగాడ్డి
ఆస్థితిలో కదిలిస్తే ఏమి ప్రమాదం వస్తుందో
అని భయపడక పోలేదు. కాని డాక్టరుకు చెబితే,
ఆయన అన్నాడు, “మరేమీ భయంలేదు తీసి

కళ్ళండి. నేను బయదేగేటట్లు అయితే నేనూ
వస్తున్నాను తెనాలి ఒక పనిమీద.

ఆయనకూడా మాతో ప్రయాణం చేయటం మరీ
మంచిది అనుకున్నాను. ఎందుకంటే ఆయన దారి
పోతుగునా వాళ్ళి కాస్త కనిపెట్టి చూస్తూ
ఉంటాడు. దానికి తగినట్లు ఆ మర్నాడే ప్రయా
ణానికి మంచి రోజుకూడా కుదిరింది. అందుకని
బయలుదేరాం... “ఆరోజున ఎక్కడ కదు
నాన్నా?” అని నువ్వే మళ్ళి అడిగింది. నేను మళ్ళా
ల్లాగ చెప్పుకు పోయినాను.

*

*

*

*

*

.....అవునమ్మా ఆ రోజు మళ్ళీ పట్టింది.
కొద్దిగా వర్షం పడటంకూడా ఆరంభించింది.
ఆకాశం మేఘచ్ఛన్నమై ఉన్నప్పుడు ప్రయాణం
చేయకూడదు అంటారు. కాస్త సరికొచ్చినాను.

ఏమిటో ఇవి పిచ్చి భయాలు. కొద్దిగా
చినుకు పడుతున్నదే కాని పెద్దవర్షం కాదు. ఈ
రోజున ప్రయాణం ఆపివేస్తే మళ్ళీ మంచిరోజు

దొరకడు, లగ్నానికి అందుకోలేను, అని మళ్ళీ
ఇల్లాగ, అనుకొని వెంటనే ఒండ్రి పిల్లుకొని వచ్చి
పిల్లలను ఎక్కించాను. మేము ఒండ్రి ఎక్కే ఎక్కటం
తోనే, ఈ వైపునుంచి ఒక మొలుపూ, ఆ వైపు
నుంచి ఒక మొలుపూ తళుక్కన మోస్తినై రెండు
కిత్తులను ఒక్కసారి ఏవరో మోపించినట్లు!
కొద్దిగా భయం వేసింది. మరేక్షణంలో భయం
కరింగా ఉత్పించింది ఎవరో “వద్దువద్దు” అని కేక
వేసినట్లు!

రుక్మతల్లి తెల్లపోయింది. భయం లేదు
తల్లి వర్షం ఏమీ అంత పెద్దది కాదు అని నేన
అన్నాను. అమ్మాయి తమ్ముడిమీద చెయ్యివేసి,
భయంలేదు నాన్నా అని చెబుతున్నది.

నేనేదో తప్పుచేస్తున్నట్లు నా గుండె దడ
దడ లాగింది. ఆ చినుకులూ, మొలుపలూ, ఉడు
ములూ నన్నేదో భయం పెట్టినై. జ్వరంలో ఉన్న
పిల్లవాడిని ఈ గాలిలో తీసుకొని పోతున్నాను.
వీడికి జ్వరం ఎక్కువ అవుతుందేమో! నిమో
నియా వస్తుందేమో నని ఇల్లాగ అనుకొన్నాను

గాని, ఈ ప్రయాణం నీవు చేయకూడదు సుమా
అని భగవంతుడు తన దూతలద్వారా చెబుతున్నా
డని నేను ఊహించలేక పోయినాను.

రుక్మ ఏమీ సంతోషంగా లేదు. సీతార
ణీఖలు దాని ముఖాన్ని ఆవరించిన్నె. పిల్లవాడికి
ఎల్లు తెలియదు. రుక్మ వాణ్ణి తన ఒళ్లో పడుకో
బెట్టుకొని, తన ఓణీచెంగు వాడిపైన నీప్పింది.
కోడిపిల్లి, తల్లి రెక్కలక్రింద ఎంత సురక్షితంగా,
వెచ్చగా పడుకుంటుందో, అంత వెచ్చగా పడు
కొన్నాడు వాడు దాని జొక్కలలో దూరి. గజ
గజ వణికించే చలిగాలి, సన్నని వర్షపు తుప్పగను
నేంట బెట్టుకొని ఎల్లగాయినా గాధాయమీద పడ
దామనీ, కరుద్దామనీ, ప్రయత్నం చేసింది కాని
రుక్మ తన ముఖాన్ని, వక్షాన్ని, చేతులను,
కాళ్ళను, తన సర్వగ్యమును అడ్డుపెట్టి, వాడిని
రక్షించింది.

స్తేషనుకు చేరాము. డాక్టరుగారు ముండా
ముమ్మలను అక్కడ కలుసుకొన్నాడు. రుక్మ
మ్మను రాధాయను సెకండ్ క్లాసులో కూర్చో

పెట్టాము. డాక్టరుగాడు కూడా అక్కడే కూర్చు
న్నాడు. పిల్లవాడిని కసిపెట్టి చూస్తున్నాడు.
మా పిన్నీ నేనూ ఇవలూ ధడ్డక్కాను పెళ్ళిలో
కూర్చున్నాము. లైలు కదిలింది. సమస్తున్నది.

ఆ లైలు రోడ్డువెంట అమ్మాయి అనేక
సార్లు పికారు వెళ్ళింది. అందుకని ఆ పొడుగున
ఒక మైలు దూరం వరకు చెట్లన్నీ రుక్కుకు పడి
చయ మైనవే. పికారు వెళ్ళిన సమయంలో
అమ్మాయి ప్రితి చెట్టనూ ముట్టుకొనేది. సుపరి
చితములైన, ఆ తల్లిచెట్టూ, పిల్లమొక్కలూ
అన్నీకూడా రుక్కున వదలలేక దీనంగా, చూడ
గలిగినంత సేపు చూస్తున్నా, కదిలి పోయినై.
రుక్కు తమను వదిలి వెడుతున్నదని విచారంతో
తలలు వంచుకొన్నై. కొన్ని జలజల కన్నీటి
బొట్లను కార్చినై. రుక్కు వాటిని చూస్తూ
“మళ్ళీ పది రోజులలో వస్తానుగా” అన్నట్లు
బలవంతంగా తెచ్చి పెట్టకొన్న చిరునవ్వు వలన
తేలియ పరిచింది.

తెనాలి చేరే సరికి వర్షం బాగా పెద్దదైంది.
లైలుదిగి ప్రేషనులోకి తడవకుండా వెళ్ళుటం

ఎల్లాగా అని నేను అనుకొంటూ ఉండగానే, అబ్బాయితోపాటు ప్రయాణించేసిన ఒక పెద్ద మనిషి తన కింకరకొడు తీసి గుక్కపై కిప్పి, బిడ్డను అందించాడు. రుక్మా పిల్లవాడూ లేచిన కుండా పుషనులోకి వచ్చాడు. నేను ఆయనకు కృతజ్ఞతతో నమస్కరించాను.

ఆయన నా వంక తేరి పారబోయి రుక్మతో నైపు చూపుతూ “మీ కుమార్తె ఈ బిడ్డ! ఏమి విషయం సంపత్తి ఉండండి పిల్లదగ్గర! చక్కని ఇంగ్లీషు మాట్లాడగలదే! నాకు చాలాసంతోషం కలిగింది. ఇంత చక్కని సుగుణవంతురాలను కన్న తండ్రి చాలా ధన్యుడు” అని ఇంగ్లీషులో అని పిల్లలను కూడా తన కాపులో ఎక్కించుకొన్నాడు మీరు వెనకాల రండి, నేను వీళ్ళ ఇద్దరిని వాళ్ళ మామయ్యగారి ఇట్లో దిగబెడతాను అని అంటూ. డాక్టరుగారుకూడా ఆ కారులోనే వెళ్ళారు. మిగిలిన వాళ్ళు మేమంతా బండిలో ఎక్కి వెళ్ళాము. మేము బండిలోనుంచి సర్దిగా దిగే సమయానికి శుభశుభా అని ఉరిమింది. రుక్మ వెళ్ళిపోయింది. నేను నవ్వి ఊరుకొన్నాను...

“రుక్క అట్లు విచారంగా ఉండే ! పిల్లవాడికి పుట్టెడు జ్వరమాయె ! అప్పుడెందుకు చేశావు నాన్నా నా పెండ్లి ? నా పెండ్లిలో రుక్క ఏమన్నా సరదాగా తిరిగిందా ? ముచ్చటగా తిరగడానికి పిలువదీ ? ఎప్పుడూ ఈ జబ్బు వెధవనే కనిపెట్టుకొని ఉండాలె. “అంతే కదు బామ్మా” అన్నది సుశీ. మా పిన్ని “ఆ ఏం తిరుగుతుందే ? ఉండాన చెప్పలేదు. రాధాయ దాన్ని కదలనిచ్చే నాడు కాదని. పెండ్లి జరిగు తున్నంతసేపూ అది దిగులుగానే ఉంది ” అనేటప్పటికి. “ఎందుకు బామ్మా దిగులు ? రాధాయకు జబ్బుగ ఉంది అనేనా ” అని శాస్త్రి అడిగాడు. వెంటనే దానికి బాబుగా మీ పిన్ని ఇల్లా చెప్పింది.

* * * * *

.....రాధాయకు జబ్బుగా ఉందని కొంతదిగులు. అదీగాఢ మీ మామ్య అత్తయ్యా పీటలమీద కూర్చున్నారు. తన తల్లి చేతులమీదుగా జరగాలిసిన పెండ్లి ఇంకాగ జరగవలసి వచ్చిందేనని దానికి పిచారం. బుద్ధి తెలిసిన పిల్ల ఆయె అది అప్పటికే, మీ రం తే పసివాల్లు కాని !!

దీన్ని పెండ్లి కూతురిని చేసి, పెండ్లి పీటల
పైకి తీసికెళ్ళే ముందు, వాళ్ళ అమ్మ ఫోటో
ముందు నిం చో బెట్టి. నమస్కరించు అమ్మా, మీ
అమ్మకు నమస్కరించు అన్నాగు. ఇది చేతులెత్తి
దేముడికి నమస్కరించినట్లు నమస్కరించింది.
నేనూ, రుక్మా దగ్గర దగ్గరగానే గది గుమ్మంలో
నుంచున్నాము. చెప్పొద్దూ నాకే దుఃఖం వేసింది.
ఇహ దాని మాట చెప్పాలా?

అదైందా ! ఇంకొకటి. పెండ్లి పీటలమీద
నుంచి లేచిన తరువాత అల్లుడూ కూతురూ
ఇద్దరూ కలిసి వచ్చారు మీ నాన్నకు నమస్కారం
చేయటానికి. పెండ్లికూతుడు తల్లికీ తండ్రికీ నమస్క
రించాలిసిన సమయం అది. అల్లాంటప్పుడు
ఒక్కడే వీచునుంచుకుంటే ఎవరికి విచారం కలగదు !
బుద్ధి తెలిసిన స్త్రీ కాబట్టి, రుక్మా ఇవన్నీ చూడ
లేక మనస్సులో ఉపాస, ఇదైపోయింది.. ఆయితే
ఒక్కమాటన్నా పైకి అసలేదు శుభసమయంలో
ఏమీ పైకి పొంగకూడదని దానికి తెలుసు. ఎంత
జ్ఞానం గలదిరా అది!! దానికున్న జ్ఞానం మీ
నాన్నకు కూడా లేకపోయింది నిజానికి. ఇంకా

మా పిన్ని తలవంచు కొన్నది. నేను చెప్పాలిసేన విషయం ఒకటి పాపకానికి వచ్చింది నాకు. ఆ సమయంలో నేను చెప్పింది ఇది.

*

*

*

*

*

..... అల్లుడూ, నువ్వీ దంపతులై నాకు నమస్కరించటానికి వచ్చారు చూశానూ అప్పుడూ, పూజీకి ఎంతో కళవచ్చింది. ఆ దీపపు కాంతిలో అమ్మాయి కళ్ళు తళతళ మెరిసినై. అమ్మాయికి పడవేసి జడకుప్పెలువేశారు. అమ్మాయి కళ్ళలో ఇంద్రనీల ముఖల కాంతులు తళతళ లాడినై. అది చూసి నమముకు బిగించి నంగి నా పోదాలు ముట్టుకొని నమస్కరించింది. ఏవేవో దీవనాలు మన స్మృత్యో అనుకొన్నాను. పైకి అనలేదు.

అప్పుడే ఒక విచిత్రం జరిగింది. ఏమిటంటే అమ్మాయి, 'అల్లుడూ నాకు నమస్కారం చేస్తున్నప్పుడు నా ప్రక్కన ఎవరో ఉన్నట్లు నాకు అనుమానం కలిగింది. ఇటు తిరిగి చూశాను. మీ అమ్మ ప్రక్కనే నుంచుని ఉన్నది. తెల్లని చీరగట్టి ఆకు పచ్చని రైక తొడిగింది. కన్నులనిండా

కాటుక, కుంకుమబొట్టు ఉంది మామగారు. ఆమె మొగముపై న ఒక చిన్న మండహాస శీఘ్ర కనిపించింది. వల్లు ఝల్లుమన్నది. నేను తిరిగి చూచే సరికి ఆమె గిరుక్కున తిరిగినట్లు తోచినది. ఆమె వేణీ బంధము, అందులోని పూలూ నాకు స్పష్టంగా కనిపించినై. మరుక్షణంలో ఆమె అదృశ్యం అయింది. ఎమిటా అకొన్నాను. ఆవిడే నా ప్రక్కకు వచ్చి నిలబడిందా లేక ఎవరైనా అక్కడ ఉంటే నేను ఇట్లాగ భ్రమపడ్డానా? అని అటూ ఇటూ చూశాను. ఎవ్వరూ లేరు. నా ప్రక్కగా ఎవ్వరైనా వెళ్ళినారా అన్నాను. ఎవ్వరూ వెళ్ళలేదు అన్నారు. ఆమె వచ్చి నా ప్రక్కన నుంచుని కూతుర్ని అట్లాగే గీచించి నోయింది. “చిన్న అక్కయ్య పెండ్లి అయిపోయిన తరువాత మమ్మలను అందరినీ అక్కడ వదిలేసి నీవు ఒక్కడవు అందరు వెళ్ళి పోయినావన్నమాట” అని కలిశాడు శాస్త్రి. నేను మళ్ళీ ఏమన్నానంటే.

* * * * *

.....ఎంజేనేది నాయినా వెళ్ళక తప్పింది కాదు. ఉద్యోగం వెయ్యకపోతే పొట్ట ఎట్లా గడుస్తుంది!

అందుకని వెళ్ళాను. అయితే నాకు ఒక ధైర్యం
 పిల్లలను పరాయి వాళ్ళ ఇంట్లో కాదుగదా వదిలి
 పెనుతున్నది, మేనమామ ఇంట్లోనే గదా అని.
 పోనీ మిమ్మలను అందరినీ తీసి కెడదామన్నా వీలు
 లేదాయ! సుశీ పదహారు రోజుల పండగ
 దాకా ఉండాలిని వచ్చే. రాధాయను కదిలించ
 టానికి వీలేదూ!! ఎలాచీ, నిన్నూ ఈ విజ
 యనూ తీసి కెళ్ళాలె. “ఇహా వీళ్ళిద్దరినీ తీసుకొని
 వెళ్ళక పోతేనేం? పెండ్లి ఇల్లు కదా! నాలుగు
 రోజులు సందడిగా ఉంటారు. ఉండనియ్యి
 బానా” అని మీ మామయ్య కూడా అన్నాడు.

నేనూ ఆలోచించి అదే మంచిది అను
 కొన్నాను. మీ మామయ్య రాధాయకు మంచి
 మందు ఇస్తాడు. తొందరగా కూడా నయమౌ
 తుంది. వాడికి కాస్త పథ్యం తినిపించిన తరు
 వాతే పిల్లలను తీసుకొని పోవచ్చును అని అను
 కొన్నాను.

మీ రుక్మ అక్కయ్య కూడా ఆ మాటే
 చెప్పింది. నేను, మిమ్మలను అందరినీ వదిలి ఎల్లా

చెళ్ళేదా అని చూస్తుంటే, అది “దిగులు పడ్డ
 బోకు నాన్నా ఇక్కడ మాకేం తెక్కున?
 మామయ్య ఇంట్లో హాయిగా ఉంటాము. వాడికి
 కాస్త కులాసా ఇవ్వటం తోనే నువ్వు వచ్చి సమ్మల్
 లను వెంట బెట్టికెడుదు గాని. నేను ఉత్తరం
 వ్రాస్తుంటా లే ఎప్పటి కప్పుడు. నీవు మా
 మాటికి పరుగెత్తుకొని రాకు ఇక్కడ రాధగాడి
 ఎట్లా ఉన్నాడో అన్న దిగులుతో” అని నాకు
 ధైర్యం చెప్పింది. వెళ్లేదిటే తల్లీ, రాధగాడిని
 చలిగాలిలో తీసుకొచ్చాము. నిమోనియాయే
 వస్తుందో జ్వరమే ఎక్కువౌతుందో అని భయంగా
 ఉండే అమ్మాయి అని నేను అంటే అది “వాడి
 కొచ్చిన భయం ఏం లేదు నాన్నా. వాడి వ్రాణా
 నికి నా ప్రాణం అడ్డం వేస్తాను” అని నన్ను
 పంపింది.

నేను గుండె బరువుతోనే రైలు ఎక్కాను.
 ఏమిటో కారణం లేని భయం పట్టుకొంది. మన
 స్సును తెనాలిలో వదిలేశాను. శరీరం మటుక్
 బందరు వైపు ప్రయాణం చేసింది. చెట్లూ
 పొలాలూ, పచ్చనిపైడూ అండమైన వస్తువులూ

అగ్ని ఒక నైపుకు పోతుంటే, నేన ఒకడ్ని
మరొక నైపుకు పోతున్నట్లు తోచింది. బందరు
చేగానన్న మాటగాని ఎదో అన్యక్షమైన బాధ
నా మనస్సును గాఢించింది.

తెనాలికి పోయే నైలు నైపు ఉ హు
మాస్తా కూర్చునే వాడిని స్త్రీ సాయంత్రము.
ఎగుడుగుంటూ సంతోషంతో పోయే బడి పిల్ల
వాడిలాగ పోతున్న ఆ నైలు బండిని చూస్తే
నా కెందుకో తృప్తిగా ఉండేది. 2 హుశ: అది
తెనాలి నైపుకు పోనున్న కారణానే! ఇల్లా అని
నేను ఊరుకోగానే మా పిన్ని ఇల్లా అన్నది.

* * * * *

.....“ సరేగాని ఈ సంగతి నీకు తెలుసా?
నువ్వు వెళ్ళిన తరువాత, ఆ రాధిగాడికి జ్వరం
ఎక్కువైంది. చాలా ఎక్కువైంది. ఒక్క
వారం రోజులు వాడి వల్పు వాడికి తెలియదు.
మూసిన కన్ను తెరవలేదు.

ఓయి భగవంతుడా ఇదేం ఖర్మంరా అను
కొన్నాము. సత్యం కూడా మాడలి పోయినాడు.

ఏంరా, ఎంత భయపడ్డావు నీవు... అని మా పిన్ని సత్యం వంక చూచింది. సత్యం తలవంచుకొనే చెప్పాడు ఈ సంగతి పిల్లలను చూస్తూ.

* * * * *

.....మీ నాన్నకు ఈ సంగతి తెలియదు. అప్పుడు చెప్పలేదు. దాని తరువాత చెప్పటం పడలేదు. ఏమిటో అంటే రాధాయకు ఆ జ్వరం లోనే రక్తవిరోచనాలు పట్టుకొన్నాయి. ఇంతింత రక్తం పడేది. వాడి వయస్సు ఎంత!! వాడెంత!! రక్తస్రావాన్ని ఆపటానికి ఎంతో ప్రయత్నం చేశాను. లొంగలేదు. డాక్టరు రామారావు గారితోనూ ఉత్తక్కిగారితోనూ ఆలోచించాను. ఇన్ జెక్షన్లు చాలా ఖర్చైతే నవి ఇచ్చాను. అదేమి చిత్రమో లొంగలేదు.

నేను పడుతున్న అవస్థ అంతా రుక్మ చూస్తునే ఉంది. గ్రహించకుండా ఎల్లా గ ఉంటుంది? వాడు నడి సముద్రంలో ఉన్నాడని తెలుసు కొన్నది. ఇక రాత్రిం బవల్లా అది చేసిన చాకిరీ ఇంతా అంతా కాదు. ఏ రాత్రి

వేళ చూచినా అది ఏదో పని చేస్తూనే ఉండేది. రక్తంకో తడిసిన ఆ బట్టలన్నీ తీయటమో గంట గంటకు మందు ఇయ్యటమో, ఏదోపని చేస్తుండేది. ఎప్పుడన్నా కాస్త విరామం దొరికినప్పుడు, అది ఆ మంచపు పట్టెపై నీ తల ఆనించి వాణ్ణి కంఠం కట్టేస్తూ చూస్తూ ఉండేదే కాని నిద్ర పోయేది కాదు.

నువ్వు కాస్త నిద్రపోవే రుక్మా. ఇల్లాగ అయితే నువ్వు మంచాన పడతావే. నువ్వు కూడా మూలపడితే ఎట్లా చెప్పు. నువ్వు ఆరోగ్యంగా ఉండబట్టేకదా వాడికి కాస్త పనికి వచ్చావు! నీవు ఆరోగ్యం చెడగొట్టుకొంటే ఇంట్లోకి ఎంత ఇబ్బంది!! మాకెంత కష్టం! నువ్వుపాలు చిక్కిస్పడల్లా కాస్త కనుకు తీయాలే అని నేను చెప్పే “అది సరే, మామయ్యా వాడు ఎప్పుడు కళ్లు తెరిచి అక్కయ్యా అంటాడో! అప్పుడు నేను వాడికి కనపడొద్దా? వాడు ఎప్పుడు అక్కయ్యా మంచినిల్చు అంటాడో, ఎప్పుడు అక్కయ్యా ఆకలాతుంది అంటాడో!! ఎట్లా నిద్ర పోయేది. చెప్పు? అసలు నిద్ర పడుతుందా నేను పోవాలను కొంటే మటుకు!” అనేది.

“అట్లాగే రుక్మ అల్లాగ అయిపో ?
 పోనీ మేము ఎవ్వరమైన ఊటాముగా వాడి కేమి
 కావలసినా ఇవ్వటానికి” అంటే—“మీరెవ్వరూ
 వద్దు. అమ్మ! వాడిని నా చేతిలో పెట్టే నేను
 నాజీ విషయంలో ఏమీ లోపం చెయ్యసినే నమ్మ
 కంతో నిశ్చింతగా పోయింది.. నేను కళ్లుమూస్తే
 ఏడికి ఏ లోపం జరుగుతుందో! అంటే మీరు
 లోపం చేస్తారని కాదు మామయ్యా. నా మన
 సుత్పత్తి కోసం ఇల్లాగ చేస్తాను నువ్వేమీ అను
 కోకుం. నాకు జబ్బు చేస్తుందని నీవు భయపడ
 నద్దు. ఎందుకు చేస్తుంది? నేను తప్పుపని చేయటం
 లేదు. అమ్మ చెప్పిన పని చేస్తున్నాను. నాకు
 జబ్బు చెయ్యకు” అనేది. అట్లా మాట్లాడుతూ
 ఉంటే ఏమిటాము. వాడికి నిజంగా చాలా
 బుద్ధిగానే ఉంది. వెధవది అనకూడదు గాని
 ఒక రోజున వాడిమీద ఆశలు వదులుకొన్నాను...
 ఇల్లా అని సంతోషం రాధిగాడ్చి తన దగ్గరకు
 వాళ్ళొకని తలపై న చేయివేసి ముద్దుగా నిము
 రుతూ ఉంచుకొన్నాడు—ఇంతవరకూ ఒక్కమాట
 అయినా మాట్లాడకుండా వింటూ కూర్చున్న పంక
 జమ్మగారు, మా పిన్నికి దగ్గరగా జరిగి మా అంద

లేకే నట్లా చెప్పింది.

* * * * *

.....రాధాయకు జబ్బుగా ఉన్నప్పుడు నేను అక్కడే ఉన్నాను మీకు జ్ఞాపకం ఉందో లేదో. మీ వాళ్ళ యింటికి ప్రక్కనే. ఈ పిల్లవాడికి ఒలువుగా ఉండన్న తరువాత నేనూ అప్పుడప్పుడు వచ్చి, తుక్కుకు తోడుగా కూర్చునే దాన్ని. ఏం పిల్లమ్మా రుక్మ!! సలభై అయిదేండ్లు వచ్చినై నేనూ పిల్లలు గలదాన్నే గాని అంత్రక్షేమ నేను ఎక్కడా చూడలేదు. అమ్మా తల్లి అయితే మటుకు అట్లా చేస్తుందా? ఏమో నబ్బ నాకు నమ్మకం లేదు. అంత చిన్న పిల్ల అయినా ఎంతో చిట్టరంతో ఉండేది! వాడు ఇటునుంచి కాస్త అటు పొర్లితే చాలు. వాడిపైకి వంగి, “నాయనా రాధా ఏం కానాలరా?” అనేది ఎంతో ముద్దుగా, ఆనేక్షగా—తెల్లవాళ్లా అది అట్లా మెలుకొనే ఉండేది వాడిని వెయ్యి కళ్ళతో చూస్తూ.

అది అట్లా ఉండండి. ఆసలు సంగతి చెప్పలేదు మీకు. సత్యం అన్నాడు చూశారూ, ఒక

రోజున ఆశలు నడలు కొన్నాము అని. ఆ మాట నిజమే! వాడు చెప్పలేక పోతున్నాడు కాని ఆ రోజు ఆ శత్రువు అట్టి వదులుకొన్నాం. ఇంకో సంగతి చెప్పనా! ఆ రోజున రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు డాక్టరు రామారావుగారు నన్ను బెటికి పిలిచి రక్త విడుదల అన్నాడు. “పిన్నిగానూ కాస్త మీరు ఈ రాత్రి కనిపెట్టి ఉండాలె. ఈ రాత్రి గడవాలె. కాస్త ఉండండి. మీరు ఇక్కడే ఉండండి ఈ రాత్రి” అని. నేను ఉండి పోయినాను. “బల్లవాడి చూపులు ఏమీ బాగా లేవు ఏమిటి పిన్ని అట్లా ఉన్నాడు తమ్ముడు!!” అని అడిగితే పిన్ని అమ్మా మరేం ఫరవాలేదు అని నేను చెప్పాను. కాని అది గ్రహించింది.

“పిన్నిగానూ, మా అమ్మ వీడ్చి నాకు అప్పజెప్పించి కాపాడమని. నేను నా మాట నిలుపుకోలేక పోతే అమ్మ ఏమనుకొంటుంది!” అని బాన్సుకుమన్నని పిల్లి. నేను గుక్కను బిడార్చి ఏం జేస్తావమ్మా? నీవు ఎంత నేనచేశావు తల్లీ! అయినా పోడికి మరేం ఫరవాలేదు అన్నాను.

చేశానండి పిన్నిగారూ, ఇంకేం జేసేది అని జాలిగా చూస్తే, ఏం ఫరవాలేదు. నీవు ఊరికే దిగులు పడక, భగవంతుణ్ణి ప్రార్థన చెయ్యి అన్నాను.

ఈ మాట వినేసరికి రుక్మకళ్యణ్ణికి తళతళలు వచ్చినై. ఏదో అనుకొంది. నా వంక తిరిగి “పిన్నిగారూ నేను తమ్ముడికి ఆరోగ్యం ఇయ్యమని నా తల్లి పార్వతీ దేవిని ప్రార్థించి వస్తాను. మీరు ఇక్కడే ఉండి వీడిని చూస్తూ ఉండండి అని లోపలికి పోయింది. అది ఏం జేస్తుందో అని నేను కనిపెట్టి చూస్తూనే ఉన్నా.

అది బావి దగ్గరకెళ్ళి కళ్ళూ చేతులూ మొఖం కడుక్కొని, ఆ బట్టలు విడిచి, ఉతికిన బట్టలు కట్టుకొని ఒక్క అరగంటసేపు దేవిదగ్గర కూర్చుంది.

రుక్మ మళ్ళీ వచ్చేసరికి దాని ముఖంలో విచారం అంతా మాయమైంది. మొఖంలోకి ఏదో కొత్త కాంతి వచ్చింది. రావటంతోనే ఏమన్నదో తెలుసునా? “తమ్ముడికి ఇహ భయం లేదమ్మా పిన్నీ-వాడు బ్రతికాడు. దేనికి అను

గ్రహం కలిగింది” అన్నది. పోసితే అగర్బా
సంతోషం అన్నాను.

మగ్నాడు రామారావుగారు వచ్చి రాధా
యను చూచి ఆశ్చర్యపోయి, “చాలా చిహ్నంగా
ఉండండి పిన్నిగానూ ఇంత సుగుణంగా ఉండటం
ఎక్కడా సంభవించిందో!! చాలా విచిత్రం. ఇది
మా మందుల పసికాదు. వాడి అదృష్టం. వైద్య
శాస్త్రము ప్రకారం వీడు ఇట్లా ఉండాలిసంది
కాదు. ఏదో వారడీ జరిగినట్లు మార్పు వచ్చింది”
అన్నాడు. అదంతా రుక్మమ్మ ప్రార్థనలకు ఫలిత
మేరని నేను వానస్సులో అనుకొన్నాను. ఏం పిల్ల
గిక్కు!! ఒంగాని తల్లి!! మందులు చేయలేని
పని ప్రార్థనలు చేస్తే. నిజం చెప్పాలిని నాన్న
రుక్మ తమ్ముణ్ణి బ్రతికించింది... ఈ మాటలు
విని ఆడడ కూడా సత్యం పక్కనే ఉన్న రాధాయ
వీషమీద ఒక చిన్న చరుపు చరిచింది ప్రేమగా.
రాధాయ రుక్మ స్నానో వంక చూచి కృతజ్ఞతతో
తల వంచుకొన్నాడు. గడియారం తో మిగిలి
గంటలు కొట్టింది. గాలి రోడ్ చేయటం మాని
మూరాన ఎక్కడో మూలుతున్నది. ఒక్క
సమయం అంతా సత్కర్మంగా కూర్చున్నాము.

“రాధాయను ఏవరన్నా ఏమన్నా అంటే
 చక్క మనస్సు ఎంతో కష్టపడేది. అది వాంఛించిన
 ఉత్తరాల్లో ఈ విషయం సర్వంగా కనపడుతుంది”
 అన్నాను నేను పిల్లలతో. “ఆ ఉత్తరాలు నీ
 దగ్గర ఉన్న య్యా నాన్నా” అని అడిగాడు
 శాస్త్రి. నేను ఉన్నాయి అన్నాను. ఉన్నాయి
 అనేసరికి అందరి ముఖాలూ విరిసింది. అందరి
 ముఖాలూనూ ఆతురత కనపడేది.

చివరకు సూరీ “ఆ ఉత్తరాలు తీసి చదువు
 నాన్నా వింటాము” అన్నది. పిల్లలందరూ అల్లాగే
 అన్నారు. సరే ననుకొని, చక్క వ్రాసిన ఉత్త
 రాల్లో కెండు మాత్రం తెచ్చాను. మొదటి
 ఉత్తరంలో ఏమీ విశేషాలు లేవు. రాధాయకు
 నయం అయిందని సంతోషిస్తూ వ్రాసిన ఉత్తరం
 ఇది అన్నాను. “అవకూడా చదువు నాన్నా”
 అంటే చదివాను ఇల్లాగ.

.....“రాధాయకు జ్వరం తగ్గింది. పంక్త
 రసంతోపాలు కాసిని పాలుకూడా ఇస్తున్నాము.
 దేవి కృపవలన రాధాయ బ్రతికాడు. చాలా

సంకోషంగా ఉంది. నీవు అసవసరంగా భయ
పడతావని నీకు వ్రాయలేదు. వాడికి ఈ మధ్య
నాలుగు రోజులు చాలా ఎక్కువ చేసింది. ఇప్పుడు
ఆత్మగౌరవం ఏమీ లేదు. ఇంకో వారానికి పథ్యం
పెడతారు. రాధాయ అప్పుడే గోల పెడు
తున్నాడు అన్నం తింటానని. పాపం ఆకలవు
తున్నది కాబోలు! మామయ్య ఇంకో వారం
అయినా ఆగమంటున్నాడు. పేరు ఆగటం లేదు.
మామయ్య ఇంట్లో ఉన్నంత సేపూ ఏమీ మాట్లా
డడు. ఆయన అట్లా వెళ్ళబంతోనే నన్ను పట్టు
కొని పోతాడు అన్నం పెట్టించమని. ఆ మాటా
ఈ మాటా చెప్పి ఎల్లాగో రోజులు గడుపు
తున్నాను.

మనము ఇంతవరకు అదృష్ట వంతులము.
ఇంతకైనా మగబిడ్డ జరిగితాడు. మననాళ్లు ఎవ్వరు
నచ్చినా ఆ మాటే అంటున్నారు. ప్రతివాళ్ళు
వచ్చి, రాధాయ బుగ్గిలి, “మాతండ్రి! ఎంత
సోలు పడ్డావురా నాయనా! ఆ భగవంతుడు
సర్దిగా చూశాడు. అదృష్ట వంతుడివి” అని
ఇలాగ అని ముగ్గు పెట్టుకొని పంపి ఫలమో

వాడి- చేతులో పెట్టి పోతున్నాను. వాడు మళ్ళీ నలుగురిలో పట్టించుకు ఎంతో సంతోషంగా ఉంది ”.....

కెండా ఉత్తరం ఇది. ఇందులో సత్యం అల్లగాదు అన్నమాటలు రుక్మ నవసీతి పూద యాన్ని ఎంతో కిలుక పెట్టినయ్యో తెలుస్తుంది అన్నాను. పట్టులు చదివే మున్నాడు. ఇట్లాగ చదినాను.

.....“ నాన్నా రాధాయాకు బాగా ఆరోగ్యం నలుగురు తున్నది. నాకూ మామయ్యకూ కూడా మాట దక్కింది. కానీ రాధమ్మ బమ్మ అనే మాటలు మటుకు నా గుండెల్లో నూలాలలాగు గుచ్చుకొంటున్నై ”.....

ఇంతవరకు చదివి ఆగాను తన అత్త గారు అన్న ముళ్ళ మాటలను గురించి చదివితే నాడికేమైనా కష్టంగా ఉంటుందేమోనని. ఆగి వాడి ఎంత చూశాను. వాడు గ్రహించాడు. గ్రహించి అన్నాను.

* * * * *

.....“ బావా నీవు ఎందుకు ఆగావో నాకు తెలుసు. నేనేమైనా అనుకోవటానికి నీ అభిప్రాయం నుక్కా సంగతి నాకు తెలియదా? నాని నోట వెంట అబద్ధం రావటం నేను ఎరగను! మా అత్తగారి విషయమూ నాకు తెలుసు!! ఆ మాటలున్నీ అనే ఉంటుంది. ఉత్తరం చదివే సెయ్యి... ఇంకా అన్నాడు సత్తరం. ఆ తరువాత పంజాబుగాయ ఇలాగి చెప్పింది.

* * * * *

.....నత్తానికి ముందు తేలియదా ఆమె సంగతి! పుట్టికి అనడుగాని అన్నీ తెలుసు. వాడు తల్లి, తండ్రిలేక, దిక్కులేని స్థితిలో ఉన్నప్పుడు మీరు దగ్గరకు తీసి పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేశారన్న ప్రతిభత, అప్పటికీ, ఇప్పటికీ ఉంది. వాణ్ణి మీరు పెద్ద కుమారుడిలాగ చూచుకున్నారు. వాడి ఇంటికీ తమిళం వెదుతూ ఉండేవారు. “వీళ్లు చూడండి ఇంట్లోనే వస్తున్నారు. వచ్చినప్పుడల్లా నీలా నీలా నేలలూ ఉంటున్నారు. ఎప్పుడైతే వా

సంవత్సరానికి రెండు సంవత్సరాలకో ఒకసారి
చుట్టపు చూపుగా రావటం ఎక్కడైనా ఉంది.
ప్రతి సెలవులకూ వచ్చి ఇక్కడ నివసేసి కూచుం
టున్నారు! వీళ్ళకు కాఫీలకు ఉవ్వాళకు బోలెడు
కర్బు అవుతున్నది. మా అల్లుడేం మహారాజా,
పోనీలే అనుకొంటానికి!! అదీగాక వీళ్ళ అందరికీ
నా కూతురే చెయ్యాలిసి వచ్చే!” అని రాజమ్మ
గారకి కిడుపు మంట. అదీ అసలు సంగతి.
లోపల ఆ కోపం ఎప్పుడూ రాజుతూ ఉంటుంది
ఆవిడకు. అందుకనే, అల్లుడి బావగారి పిల్లలనూ
చూస్తే ఆవిడకు కోపం. రుక్మతో కఠినంగా
వాళ్ళు ఉంటానికి ఇదీ కారణం.....ఆ తెరువాత
మా పిన్ని ఇల్లా అన్నది.

* * * * *

నీవు చెప్పింది లోకంలో సంగతేనమ్మా.
అంతటితో ఊరుకొంటే నయమే! ఊరుకొన్నదా?
మా కోడలు ఒక్కోకి ఉన్నాన్నా, దాన్ని తిట్ట
పోసింది. ఆ సంగతి నాకు తెలుసు. విన్న
వాళ్ళకు తెలుసు. సత్యానికి మటుకు తెలియదు.
ఎట్లా తెలుస్తుందీ? ఎవరు చెబుతారు! వీళ్ళను

రానియ్య వద్దని కూతురుకు చెప్పేదేసహ్యా !!
 కూతురు మొగుడితో చెప్పే వాడు వింటేదో,
 అసలు చెప్పనే లేదో మనకు తెలియదు. మొత్తం
 మీద తపస్సు చేసిందమ్మా వీళ్ళు రాకుండా
 ఉండాలని ! ఆవిడ తపస్సే ఫలించింది. భగవం
 తుడు నా కోడలును తీసుకు పోయినాడు. అంత
 క్రితం ఆవిడ మనస్సు శాంతి పొందింది... అని
 మా పిన్ని కళ్ళ నీళ్లు పెట్టుకొన్నది. పంకజమ్మ
 గారు మళ్ళీ ఇట్లా అన్నది.

*

*

*

*

*

అట్లా పాజమ్మగారి నోరు మంచిది కాదని,
 అందరికీ తెలుసు. అయితే మటుకు ఆ విడ
 అన్నంత మాత్రాన అంతపని జరగాలని ఉందా ?
 నీ కొడుకు చేసుకొన్న కర్మ ! పిల్లల దౌర్భాగ్యం !
 ఆవిడ తట్టిందని అనుకొంటే ఏమి ప్రామాణ్యం !
 రుక్మనూ అట్లాగే ఏదో అని ఉంటుంది. ఆవిడ
 స్వభావం ఎక్కడికి తెలియదు !! అది సరే, సత్యం
 ఏమీ అనుకోవడాని ఆ ఉత్తరం చదవ... అని
 పంకజమ్మగారు నా వంక చూచింది. నేను చది
 వాను.

* * * * *

.....“నాన్నా! రాధాయకు జ్వరం నయమై నందుకు అంతా ఎంతో సంతోషిస్తున్నారు. కాని బా అమ్మ మటుకు ఎందుకో ముఖం ముడుచుకొని తీరుగుతున్నది. పడిలేచిన పిల్లవాడిని ఒక్కసారి అయినా మాట్లాడించ లేదు. రాధాయ అన్నం తింటానని మారాం చేస్తుంటే “తిందువు గాలిలే, ఏం తొదరా! ఇహ తినక ఏం జేస్తావ్” అని కర్కశ కింఠంతో అంటుంది.

నేను కాస్తా ఎందుకై నా గుమ్మం అవతలకు వెళ్ళితే రాధాయ పెద్దగా ఏడుస్తాడు. పసివాడు ఏడుస్తున్నాడని రాజమ్మ బామ్మ జాలి పడెడు. ఎందుకురా నాయినా ఏడుస్తావు అనదు. పైగా కొరకొర జూచి “ఏల, ఎందుకూ అల్లాగ ఏడుస్తావు? గేదెలాగ అరుస్తా వెందుకూ? మామయ్య ఇచ్చిన ఖరీదుగల మందులన్నీ మింగావు. ఇల్లు సగం గుల్ల అయింది. ఇంకా ఎందుకు ఏడ్చు?” అంటుంది.

ఇల్లాగ ఆవిడ అంటూ ఉంటే సూదులు పెట్టి పొడిచి నట్టుగా ఉంటుంది నాన్నా నాకు!!

నసివాణ్ణి అల్లాగ్ ఎండకు అనాలె. పైగా ఈ
 మాటలన్నీ అమ్మ, కి తో ఉన్న గది గుమ్మరలో
 నుంచుని అంటుంది. అమ్మనిని దుఃఖి పడుతు
 న్నిట్లు తోచి, నా హృదయంలో బాధ కలుగు
 తున్నది. మామయ్యకు ఈ సంగతంతా చెబుదా
 నుని అనుకొన్నాను. గాని మళ్ళీ, ఎందుకు
 నాపం ఆయాన మనస్సు కష్టపెట్టటం అని ఊరు
 కొన్నాను. ఎందుకని చూస్తున్నాను. నన్ను
 ఏమైనా అన్నా నేను భరిస్తాను గాని, రాధాయను
 ఈ తభా ఏమన్నా అంటే నేను ఊరుకోను.
 మామయ్యతో చెబుతాను.

మామయ్య మటుకు మమ్ములను ఎంతో
 దయతో చూస్తున్నాడు. రాధాయ బల్తాయి
 రసం తాగుతూ ఉంటే మామయ్య నుంచుని
 ఊరికే తృప్తిగా ఆనందంగా చూస్తాడు. ఆ
 చూపుల్లోనే కనపడుతుంది ఆయాన కడుపు
 లోని ప్రేమ అంతా. నీవు తొందరపడి రావడం
 నైలు కిర్చులు దండుగ పెట్టకపోయి. రాధాయకు
 పథ్యం పెట్టటంతోనే ఉత్తరం వ్రాస్తాను. అప్పుడు
 రా! మమ్మును తీసి కెదుదా గాని”.....

ఉత్తరం చదవటం పూర్తి అయింది. సుశీ
శాస్త్రి, రాధా, విజయా అంతా అన్నారు ఒక్క
గొంతంతో—“రాజమ్మ బొమ్మ అల్లగా పూర్ణ
మతూ మేను ఉండటం బొత్తుగా ఇష్టం లేనట్లు
చెబుకున్నావును వెంటనే మమ్మలిని తీసుకు రాక
పోయినావా బండరు? అక్కడ ఎందుకు ఉంచావు
నాన్న మమ్మల నందరూ?” అని అడిగారు.
నేను చెప్పిన తప్పింది కాదు. ఇల్లా చెప్పాను
మళ్ళీ.

* * * * *

.....నాయనా, రుక్మ-నిద్దరినంచి ఉత్తరం వచ్చిన
మర్నాడే మీ బొమ్మ, శాస్త్రినీ, సుశీనీ, వానసు
వెంట బెట్టుకొని పంపిస్తుంది. “ఏమనూ
ఇంకా నాలుగు కోజులున్నా, అయినా గురు పిల్లలను
తీసుకొని రాక పోయినావా?” అన్నాను.

“ఛీ. ఆ ఉన్నంత నీచకిం ఇంకొకటి లేదు.
రాజమ్మ మో చేతికింద నీళ్లు తాగినదాకా నాకేం
కర్మం! నిన్న ఆవిడే అన్నది. “రుక్మా, రాధా
వెనకనుంచి వస్తారు, మీ రెండు మార్గా ఇక్కడ

ఉండటం!” అని. * ఆ తరువాత ఒక్కక్షణం
అయినా ఉండటానికి బుద్ధి పుట్టలేదు వెంటనే
బయలు దేరాను” అని మీ బామ్మ చెప్పింది.

ఇక రుక్మా గాధే అక్కడ ఉండి పోయిం
డల్లా! వాళ్ళెయినా వెంటనే తీసుకొస్తామని
అనుకొన్నాను. మీ బామ్మకూడా, “పెళ్ళరా
తొందరగానే వెళ్ళు శుక్రవారం నాడే పథ్యం
పెడదా మనకొచ్చున్నాను. ఒక పేజీ పెట్టకపోతే
శనివారం నాడు నీవే దగ్గర ఉండి, వాడికి కాస్త
పథ్యం నాలికకు గాయించి వెంటనే తీసుకొనిరా.
అక్కడ నిల్చును ఉంచటం నాకు ఏ మాత్రం ఇష్టం
లేదు అని కూడా చెప్పింది

సరే వెళ్ళుదామని అనుకొన్నాను. ఆ రోజు
సాయంత్రమే ఒకానొక పోయి వెండు జరి చీరలు
కొన్నాను. నువ్వీ పెట్టిలో అమ్మాయి చీర కట్టి
కొంటే చూశాన. అంతకు ముందు ఎప్పుడూ
అమ్మాయి పరికిణీలు కట్టుకొని రుణ్ణీలు వేసుకొనేది.
అమ్మాయి చీర కట్టుకొంగా చూడటం అదే
మొదటిసారి. రుక్మకు చీర ఎంతో అందంగా

ఉంది. మళ్ళీ ముమ్మాత్తులా తల్లిలాగే ఉంది
 రుక్మ. నీవు ఇహముందు చీరలే కట్టుకోవే
 అమ్మాయి అని అన్నాను కూడా అప్పుడు.
 'నేనూ అదే అనుకొంటున్నాను నాన్నా. రెండు
 చీరలు కొని ఇయ్యి' అన్నది. అందుకని
 అమ్మాయి కట్టుకొంటే చూచి సంతోషిద్దామని
 రెండు వెడల్పైన జరీ గలవి ఉప్పాడ చీరలు
 కొన్నాను. మా పిన్ని కూడా నాటిని చూచి
 ఎంతో సంతోషించి "వాళ్ళ అమ్మ పేరు బెట్టి
 కట్టుకోమను" అని కూడా అన్నది. ఇట్లాగ
 కొనవలసినవి అన్నీకొనుకొని ఇహ రేపు వెడదా
 మని అనుకొంటున్నాను. ఇంతలో తేనాలినుంచి
 టెలిగ్రాం రానే వచ్చింది.

శుక్రవారం ఉదయం స్కూలుకు వెళ్ళ
 బోతున్న సమయానికి కుర్రవాడు ఒకడు వచ్చి
 "మీకు టెలిగ్రాం వచ్చిందండీ మాస్టారు.
 మె సింజర్ వాకిట్లో ఉన్నాడని చెప్పాడు.
 టెలిగ్రాం అనేదికి ఎందుకో విపరీతమైన భయం
 వేసింది. ముఖ భారంతో క్రుంగిపోయిన హృద
 యంలో చీకటితోనలలో మూలమూలల అణగి దాగి

ఉన్న భయాలన్నీ, కిర మాపాలతో ప్రక్కకు
పెట్టె.

నమనకతూ ఉన్న చేత్తో, దడదడ కిట్టె.
కుంటూన్న గుండెతో, మూసుకు విసున్న
కిళ్ళను బలవంతంగా తెరిచి కవరు విప్పి చూడాలని.

‘దుక్కుకు జ్వరగం, — ఆతుర్దా కిట్టె
స్తన్నది... యలు దేరి రా’ మామూలు జ్వరం
అయితే పెలిగ్రాం ఇచ్చేవాడు కాదు. ఇదేదో
విషజ్వరం అయిఉంటుంది. దాని దగ్గరనుంచి ఐదు
రోజుల క్రితమే ఉత్తరం వచ్చింది. ఇంతలో జ్వరం
రావటం, ఆతుర్దా కలిగించే స్థితిలోకి రగటం
చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించినై.

ఎంత నిలవ దొక్కు కూడామని ప్రయత్నం
చేసినా ధైర్యం నిలవలేదు. కాళ్ళు గజగజ నడిచి
పోయినై. ఈ మాట విని మీ బా అన్న సిలు
పునా స్నేహ పోయింది. మీరంతా శ్లో ముఖాలు
వేసికొని నుంచున్నారు.

మా పిన్నే ధైర్యం తెచ్చుకొని చివరకు
అన్నది “ నిలబడితే ఏమైనట్లూ? ఇప్పటికే పది

అయింది. పదకొండు గంటల బండికి పరు
గెళ్తు" అని.

కోటు విప్పి కుర్చీమీద విసరికొట్టి, పైన
ఉత్తరీయం వేసుకొని, పెట్టలోనుంచి పగిహేను
తీసుకొని వేగంగా వెళ్ళి జట్కా ఎక్కాను. పైలు
నిదలటానికి సిగ్గుగా ఉంది. ఎట్లాగో బ్రెక్కెట్టు
తీసికొని ఉరుకులు పరుగులమీద పైలులో పడ్డను.
పైలు కదలే సరికి నా గుండె గుభలు మంది.
మనస్సు పాసిష్టిది! మనస్సు ఊహించిన పాపపు
సంగతులు పరమ శత్రువైనా ఊహించడు. పైలు
ఎప్పుడు వెళ్ళి తెనాలిలో పడుతుందా అని దిగు
లుతో కూర్చున్నాను.

నా మనస్సు పైలుకంటే వేగంగా పరు
గెత్తింది. ఏవో పిచ్చి భయాలు నా చుట్టూ
దయాభయాలలాగ తిరిగినై. ఈ భీకర పిశ్యతాకా
రాలు నా తల చుట్టూ స్పృశ్యంచేసి వికటాత్మహాసం
చేసిస్తే. ఇట్లు ముసురుకన్నా ఊహలను కొన్ని
టని గొంతు పిసికిచంపి అవశల పాడేశాను. అవి
చావక లేచివచ్చి, నా మనస్సు చుట్టూ శుష్క

శల్యాలతో, జీర్ణ సూపాలతో, శ్మశాన వాటిలో ప్రళయ రుద్రునివెంట నృత్యం చేసే భూత, ప్రేత, పిశాచాల్లాగ గిరగిర తిరిగిస్తే. కొంత నేపటికి వాటిలో కొన్ని నా తలలో దూరినై.

గట్లను ఒరుసుకొని మహావేగంతో పోయే సెల “ఏరులాగ, నా మనస్సు శుభము, అశుభము అను రెండు తటములనూ తాకుతూ ఊహ భూములలో పరుగెత్తింది.

అమ్మాయి అపాయ స్థితిలో ఉందని ఒక సారి తోచేది. కలాసాగా ఉందని మరుక్షణంలో తోచేది. జ్వరం వచ్చినంత మాత్రాన ఇంత ఖంగారు పడటం నా తెలివి తక్కువ తనం అని అనుకోని శూన్య మనస్సుతో కూర్చున్నాను.

ఆ రోజున రైలు వీళ్ళు నడిచిందో నాకు తెలియదు. నా బుద్ధి ఏమీ గ్రహించే స్థితిలో లేదు. తెనాలి అన్న మూడు అక్షరాలు గుర్తు వచ్చే శక్తి తప్ప మిగిలిన శక్తులన్నీ సుశించినై. ‘తెనాలి’ అని కనపడటంతోనే దిగాను. నా కొసం డాక్టరు చలపతిగారు రైలు దగ్గరకు

వచ్చారు. ఆయన దగ్గరకు పరుగెత్తికెళ్ళి అడిగాను “ ఏమండీ, మీరు ఎప్పుడు వచ్చారు ఈ వూరు? ఎట్లా ఉంది ” అని. ఆయన నా బుజంపై చుట్టేసి “ అత్తూరా పడాలిసిన అవసరంలేదు. సత్యం మీకు అననసగంగా గాబరా పడి, నైరు ఇచ్చాడు. రండి నెళ్లుదాము మాస్ట్రాడుకుంటూ ” అని తీసికెళ్ళాడు. దార్లొ నాకు చలపతి రావుగారు ఇల్లా చెప్పారు “ అంత అత్తూరా ఏమీ లేదు. నేను ఒక పనిమీద ఈ వూరు వచ్చాను నిన్న. మీ వాడు ఇవ్వాలి పొద్దున కనపడి, రుక్మకు జబ్బుగా ఉందనీ, తెలిగొం ఇచ్చామని చెప్పాడు. సరేనని వెళ్ళి పిల్లను చూశాను. ప్రొద్దుటి నుండి అక్కడే ఉన్నాను. మీరు వద్దే నేడగుండె మనుషులు. ఏమీ గాబరా పడతారో అని ఇల్లాగ వచ్చాను. మా బిడ్డకు వచ్చిన భయం ఏమీ లేదు ” అని ఆయన చెబుతూ ఉంటే ఆ మాటలు వింటూ నేను ఇంటి వైపుకు నడిచాను. నేను వెళ్ళేసరికి అది మంచం మీదే ఉంది. దానికి జ్వరం ఎప్పుడు వచ్చిందంటే... అని నేను చెప్పబోతుంటే పంకజమ్మ గారు నా మాటకు అడ్డుచ్చి ఈ విధంగా చెప్పింది.

*

*

*

*

*

.....మంగళ వారమే! కాదు కాదు. నోమ
 వారం నాడే పిల్లకు జ్వరం తగిలింది. నేను
 అక్కడే ఉంటిసిగా! ఆ రోజు ఎవరింటికో వేరం
 టూనికీ వెళ్లాలిసి వచ్చింది. రానన్నదమ్మా బిడ్డ.
 నేను రాధాయను నగలి రానన్నది. ఇంకా
 ఎందుకే వాడి దగ్గర నీవు? వాడు కలలాసాగానే
 ఉన్నాడాయె. వెళ్ళడాంరా, అని మేనుంతా
 అంటే వచ్చింది పాపం. ఏ వాషట్టే కళ్ళు
 పట్టయ్యో, ఇంటి కొచ్చే రావటం తోనే అన్నది,
 పిన్న పళ్ళు నొప్పులుగా ఉన్నాయీ అని. వంటి
 మీద చెయ్యి వేసి చూద్దను కదా పళ్ళు చూడి
 పోతున్నది. ఇన్ని మెరప కాయలూ ఉప్పు
 చుట్టగా తిప్పి పొయిలో వేశాననుకో! కాని దృష్టి
 కాదు, జ్వరమే వచ్చింది! జ్వరం అనేనదికి పాపం
 నీకు, సోయ్యం కూడా హాడిలి పోయిరాదు.....
 అని పంకి బమ్మగారు. ఆ కథ ఆపింది ఎందుకో.
 కుతూహలంతో జాక్వరుగారు ఆ విషయాన్ని ఎత్తా

కొని చెప్పాడు.

* * * * *

.....నిజమే ఆ మాట సత్యానికి చాలా భయం వేసింది- దానికి కారణం ఇది. ఆ పిల్ల ఇరవై నాలుగు గంటలూ టైఫాయిడ్ జ్వరం వచ్చిన పిల్లవాడి దగ్గర పడుకొన్నది. ఆ ఇన్ ఫెక్షన్ నే దీనికి అంటింది. నేను మొదటిసారి తెనాలి వెళ్ళినప్పుడే సత్యంతో చెప్పాను. ఈ పిల్లకు యాంటి టైఫాయిడ్ ఇన్ జెక్షన్ ఇయ్యి, ఇది ఇన్ ఫెక్షన్ కాచేస్తుందేమోనని. ఆ కర్మం చూడండి సత్యం ట్యూబు తెప్పించి పిల్లలందరికీ ఇచ్చాడట. ఈ పిల్లకు కూడా ఇ య్య బో తే అది అన్నదట. “మామయ్యా ఇన్ జెక్షన్ పుచ్చుకొంటే జ్వరం వస్తుందేమో, ఇవ్వాలి నేను పూజ చేసుకోవాలె, శుక్రవారం, రేపు ఇద్దుగానిలే,, అని సరే రేపు ఇద్దామను కొన్నాడు. మర్నాడు ఎందుచేతో ఇయ్యలేదు. ఏదో అశుద్ధ అ యి సో యింది. రెండు రోజులు గడిచినై. సోమవారం నాడు జ్వరం రానే వచ్చింది. ఇంతకూ అది కర్మం అనుకోవాలె. కాసి ఒక్క తమాషా ఏమిటంటే;

ఆ జ్వరం మామూలుగా రాక పెద్దపెట్టున ఒక్క నూట అయిదో నూట ఆరో వచ్చిందట !

దాని తరువాత సత్యం నాతో చెప్పి ఎంతో విచార పడ్డాడు. “అయ్యో, ఆ ఇన్ జెక్షన్ ఇస్తే, నీసకీ జ్వరం రాకపోయేదేమో. వెంటనే మర్నాడు ఇయ్యక పోవటం ఎంత పొరపాటు అయింద ! రాధాయ జ్వరంలో రాత్రిండున్నళ్ళా విశ్రాంతి లేకుండా పనిచేసింది. వద్దే అమ్మా మేము ఉంటామే నీవు కాస్త పడుకో అంటే విన్నదా ! అట్లా చేసింది. నీరసించి పోయింది. దానిపై న ఈ భయంకరమైన జ్వరం వచ్చిందే ! ” అంటూ సత్యం ఎంతో గోల పెట్టాడు... అని చాక్లరుగారు చెప్పాలిసింది చెప్పారు. ఆ తరువాత సత్యం ఆందుకొని ఇల్లాగ చెప్పాడు.

*

*

*

*

*

.....నాలుగు రోజులు నేనే మందు సడిపాను. కాని అయిదో రోజు దానికి కడుపులో నొప్పి వచ్చింది. పరీక్ష చేశాను. ఊపిరి తీస్తుంటే

బుద్ధు కనపడ్డది. నిమోనియా అని నిశ్చయించు
కొన్నాను.

ఆ శరువాత నేను మంమ నడపలేను.
రామారావు గారిని, ఉశక్తిగారిని పిలిచి వాళ్ళకు
అప్పు బెప్పాను. వాళ్ళేనా గొప్ప అనుభవం కల
వాళ్ళు. వాళ్ళుందుకు పోరవాటు చెయ్యాలా!

రామారావుగారు ఇది మలేరియా జ్వరం
అని అభిప్రాయం పడ్డారు. నేను కాదు, ఇది
హైఫాయిక్, రాధాయ దగ్గరనుంచి అంటుకొన్న
దని ఎంత చెప్పినా విసలేదు. ఆయాన ఏదో కొన్ని
గట్టి కారణాలు చూపాడు. ఉశక్తిగారుకూడా
మలేరియామే అయి ఉంటుందన్నారు. ఇక్కడ
కలిసి మలేరియా అని క్వీనెన్ మందు పెద్ద
డోసులో ఇచ్చారు.

ఆ క్వీనెన్ వల్ల దానికి గుండె బలహీనత
పేర్పడ్డది. ఇది ఇట్లా ఎందుకు జరగాలిసి వచ్చింది!
ఎదో బలమైన విధి తరముకొచ్చి వాళ్ళచేత
అల్లాగ చేయించింది... అని నత్యం తలవంచుకొని

ఆ పైన చెప్పలేదు. ఆ తరువాత నేను ఎత్తుకొని
జరిగిన విషయం ఇట్లాగ చెప్పాను.

* * * * *

.....నేను తేనాలి వెళ్ళేటప్పటికే జ్వరం బాగా
ఎక్కువైంది. నేను చూసేసరికి అది మంచంపైన
పడుకొని ఉంది. దాని ముఖంపైన తెల్లటి గుడ్డ
ఒకటి కప్పి, దానిని మంచు గడ్డలో తుడుస్తు
న్నాడు కాంపౌండర్. మా నాడు ఒకస్పాంజీని
చల్లని మంచు నీళ్ళలో తడిపి దాని వెళ్లు తుడుస్తు
న్నాడు. పాదాలు, చేతులు, ముఖం, పొట్ట
ఈ భాగాలన్నీ తుడుస్తున్నాడు. ఈ స్థితిలో
చూశాను అమ్మాయిని.

సత్యం నన్ను జూచి దిగాల పడ్డాడు.
అందరూ నన్ను జూచి సానుభూతి కనపర్చారు.
ఒక్క రాజమ్మగారు మటుకు నన్ను జూచి ముఖం
ముడుచుకొంది. ఇంటిదగ్గర పిల్లలూ, ముసలమ్మా
కులాసాగా ఉన్నారా అని అడగ లేదు. పిల్లకు
జబ్బు చేసిందే అన్న విచారం ఆమె ముఖంలో
ఎక్కడా వెతికేనా కనపడలేదు.

ఆవిడ కాసేపు అట్లాగే నిలబడి ఉంది. ఆవిడను జూచి నేను కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకొన్నాను. నన్ను జూచి జాలి పడటం లేకపోగా, పైగా ఆవిడ అన్నది “ఎందుకూ ఏడ్వటం. కాస్త జ్వరం వస్తే దానికే? అది బాగానే ఉంటుంది. మంచంలో పడుకొని, రాణీలాగ ఉపచారం చేయించు కొంటున్నది. చేయలేక అవస్థపడే వాళ్ళ పడుతున్నారు. వాళ్ళ అవస్థచూడలేక నేను బాధ పడుతున్నాను.”

ఈ ఎత్తి పొడుపు మాటలు ఆవిడ కఠినంగా అన్నది. “రాణీలాగ చేయించు కొందామని సరదాపడే జ్వరపడ్డదా రుక్మ? అన్నాను నేను” ఆ మాటలలో ఉండే పోటు తనం భరించలేక.

రాజమ్మగారు నా వంక కొరకొ గా జూచి “ఏమో ఎవరికి తెలుస్తుంది?” అని ఒక విషపు ముక్క అని వెళ్ళిపోయింది. రుక్మ దీనంగా, జాలిగా, నా వంక చూస్తూ ఉండి పోయింది. ఈ సత్యం బిక్కచూపులు చూశాడు.

ఒక్క క్షణం అయిన తరువాత, ఆవిడ అల్లుణ్ణి పిలిచి “రాత్రి అంతా నిద్ర లేక మృ

నీకు. తండ్రి ఉన్నాడులే. నీవు వెళ్ళి కాస్త పడుకో. ఇంకా అయితే నీవు కూడా మంచాని పడతావు” అన్నది.

సశ్యం నా వంక చూశాడు. “వెళ్ళరా, పోనీ కానేవు విశ్రాంతి తీసుకో. అమ్మాయి దగ్గర చేను ఉంటాను” అని నేను అన్నాను. వాడు ఆస్పాంజీ నా చేతికి బచ్చి, అల్లాగే తుడుస్తూ ఉండమని చెప్పి, వెళ్ళిపోయి గదిలో పడుకొన్నాడు. ఆ తరువాత ఏవో గుసగుసలు వినిపించినై. అత్తగారు కోప్పడి ఉంటుంది.

ఇంతలో నా పక్కలోనున్న కాంపేండర్ కూడా “ఇక నేను డిస్పెన్సరీకి వెళ్ళాలండీ. రోగులు ఎవరైనా వస్తే డాక్టరు గారు వస్తున్నారు కూర్చోండి, అని చెప్పాలె” అన్నాడు. నేను తల టిపాను. ఆయన వెళ్ళి పోయినాడు.

అంతవరకు కర్లు మూసికొని ఉన్న అమ్మాయి అప్పుడు కళ్ళు తెరిచి, నేను ఒంటికిగా ఉండటం చూచి “నాన్నా ఆపివే అల్లాగే మార్కా పడుంది. నీవు ఏమీ జబాబు చెప్పబోకు. కళ్ళు

మూసుకొని మనపని మనం గడుపుకు పోదాము” అన్నది. నేను సరేనని తల ఊపాను. అది చెప్పిన మాట నిజమే అనిపించింది.

అమ్మాయి అటూ ఇటూచూచి, ఎవ్వరూ లేకని తెలుసుకొని రహస్యంగా నాతో ఇట్లా అన్నది ఎంతో దిగులు ముఖంపెట్టి. “రాజమ్మ బామ్మ ఎటువంటి మనిషి అనుకున్నావు నాన్నా! మొన్న పదహారు రోజుల పండగనాడు ఘామయ్య ఇన్నిపూలు తెచ్చాడు నాన్నా; అక్కడ్యా తొం నిండా పెట్టుకొన్నది. నాకు, నాలుగంటే నాలుగు పూలు ఇచ్చి మిగిలినవి పక్క ఇంట్లోఉన్న సుందరమ్మకు ఇచ్చింది! ఇంట్లో ఉన్న పిల్లను నాకు ఇయ్యకూడదూ తీసికెళ్ళి పరాయి వాళ్ళ కియ్యక పోతే!”

ఈ సంగతులు చెప్పి దీనంగా చూచింది. పొదుగులో ఉన్న పాలన్నీ, కాపు తీసికొంటే, వట్టి పొదుగును ముట్టెతో తాకి, పాలు లేవని గ్రహించిన లేగదూడ తల్లివంక జాలిగా చూచి నెట్లు రుక్మ నా వంక చూచింది. నా గుండె

తరుక్కు పోయింది. దానికి పూలు లేక పోయి నయ్యా! కావలసినన్ని కొని పెట్టగలను. కాని ఆమె చూపిన నిర్దయ మాత్రం గుండెను పొడిచి నట్లు అయింది. “తల్లీ నీకు పూలకేమి తక్కు వమ్మా?” అని మాత్రం అని కళ్ళనీళ్ళు తుడుచు కొన్నాను. “అందుకు కాదు నాన్నా. ఆమె సంగతి చెప్పాను” అన్నది అమ్మాయి.

నేను కళ్ళ నీళ్లు పెట్టుకోటం చూచి రుక్మ తల్లి ఆ ప్రసంగం మానేసి ఇతర విషయాలు అడి గింది. “జీతం వచ్చిందా నాన్నా? ఇవ్వవలసిన వాళ్ళకు ఇచ్చావా? ఏమైనా తెచ్చావా?” అని అడిగింది. నేను అన్నిటికి సమాధానం చెప్పి “పది రూపాయలు తెచ్చానమ్మా” అన్నాను. “ఏదీ?” అని అమ్మాయి పది రూపాయల నోటు అడిగి తీసుకొని నోటు ఒకసారి అటూ ఇటూ తిప్పి చూచి “నాకిస్తావా ఇదీ!” అన్నది నవ్వుతూ. “తీసుకో తల్లీ” అన్నాను నేను. మెడలో గుంచి తాళంచెవి తీసి నాకిచ్చి “నా పెట్టెలో పెట్టు దాచుకొంటాను” అన్నది. సరేనని ఆ నోటు దాసి పెట్టెలో పెట్టాను. అది మళ్ళీ తాళం

చెవి అడిగి పుచ్చుకొని తన మెట్లో కట్టు
కొన్నది.

మళ్ళీ అది అందరికీ ఇయ్యవలసిన బాకీలు
తీర్చానో లేదో వివరంగా అడిగి కనుక్కొన్నది.
ముఖ్యంగా గొల్లదాని లెక్క దానికి తప్ప ఇంకొక
రికీ తెలియదు. అందుకని దానికి ఎంత ఇచ్చిందీ
తెలుసుకొని, సరిగ్గా ఉన్నదని తృప్తి కలిగిన తరు
వాత కళ్ళు మూసుకొని పడుకొన్నది. అహమ్మయి
ఎంత బాధ్యత వహించింది చిన్నతనంలోనే! కాప
రానికి వెడితే కాసరం చక్కగా దిద్దుకు పోతుంది.
అని నేను ఎంతో సంతోషించాను. కాని ఈ
జ్వరం ఆ సంతోషాన్ని దిగమింగింది... అని నేను
తలవంచాను. ఆ తరువాత సత్యం అందుకొని
చెప్పాడు.

*

*

*

*

*

.....అదేమి జ్వరమో, దాని దుంపతెగ
రావటం రావటం పెద్దపెట్టున వచ్చింది. అది
ఔఫాయిడ్ జ్వరమేననీ, మలేరియా జ్వరం కాదని

దాని తరువాత తెలిసింది. ఎందుకంటే అది క్షీనై న్నకు లొంగలేదు. ఇరవై యొక్క రోజు జ్వరం నడవాలె అనుకొనేసరికే, గుండె జారి పోయింది. ఏమీ ఒడుదుడుకులు లేకుండా గడవాలె స్వామీ అని భగవంతుని ప్రార్థించాను.

మొదటివారం కాకముందే దానికి కడుపు నొప్పి వచ్చింది. ఇహ నాకేమీ తోచలేదు. అంతా రామారావుగారికి, ఉళిక్కిగారికి వదిలేశాను. వాళ్ళందరూ అది నిమోనియా అని తేల్చారు. ఈ జ్వరంనో నిమోనియా కూడా వచ్చేసరికి ఇహ నాకు మతి పోయింది. అయినా దాని దగ్గర ఉండి చేయకగిన సాయము అంతా చేశాను”.....

సత్యం పిల్లలవంక చూస్తూ ఊగుకొన్నాడు. జంకజమ్మగారు కథ సాగించింది.

* * * * *

.....సాయం అంటే సాయమా అది పాపం. మీ మామయ్యకు పిచ్చి ఎత్తివల్లు అయిందరా.

అసుః త్రికి నెళ్ళటం మానాడు. నిరంతరం పిల్ల
గాని దగ్గరే ఉండేవాడు. దానికి మందు గంట
గంటకు ఇవ్వటం, ఈగలవల్ల బాధ లేకుండా
వీసరటం ఈ పనులన్నీ తానే స్వయంగా చేసే
వాడు. ఎవ్వరితోనూ మాట్లాడే వాడు కాదు.
ఏదో దిగులుగా ఉండేవాడు. మధ్యాహ్నం
భోజనం చేసిన తరువాత, మీనాన్నను
రుక్మదగ్గర కూర్చోమని, తాను కాస్త నడుం
వాల్చేవాడు. కాని తోచేది కాదు కామాల
పావు గంటలో మళ్ళీ వచ్చి రుక్మదగ్గర కూర్చునే
వాడు. దానిని వదిలి ఒక్క క్షణం అయినా
నాడు ఉండే వాడు కాదు.

ఆ తమాషా ఏమిటో కాని రుక్మకూడా
నాడినే నమ్ముకుంది. తనకు ఏమి కావలసినా
మామయ్యా అని పిలిచేది. నాన్నా అని పిల
వటం మానేసింది అదేమి చిత్రమో కాని!

ఎంత సేపటికీ, మామయ్యా, మామయ్యా
మామయ్యా!! మామయ్యా కడుపు నొప్పి!
మామయ్యా, ప్యాసు కెళ్ళాలె! మామయ్యా
నాకు ఎప్పుడు నయము అవుతుంది? మామయ్యా

నీ హస్త వాసి మంచిది తొందరగా నయం జెయ్యి.
 ఇదీ చూస. “అమ్మా నీ కేమీ ఫర వాచేను.
 మంచి మందు ఇస్తున్నానే తల్లీ. తొందరగానే
 నయమాతుంది” అనేవాడు మీ మామయ్య.
 తన దగ్గరే కూర్చున్న మామయ్య రెండు బుజుల
 పైన తన రెండు చేతులూ వేసి, వాడి ముఖాన్ని
 తన బుగ్గలకు ఆనించుకొని, మామయ్య
 మామయ్య అని కళ్ళ నీళ్ళు పెట్టుకొన్న దమ్మా
 రుక్మ తల్లీ. దాని కడుపులో ఎంత ప్రేమ
 ఉందో మామయ్యమీద!

రెండో వారంలో రుక్మకు బాగా ఎక్కు
 నైంది. అప్పుడే కదమ్మా నీవూ పిల్లలూ, మళ్ళీ
 తెనాలి వచ్చారా? ... అని పంకజమ్మగారు
 కూ పిన్నినంక చూచింది, తరువాత సంగతి చెప్ప
 మన్నట్లు. మా పిన్ని చెప్పింది.

*

*

*

*

*

.....మీ నాన్న పెలిగ్రాంమీద వెళ్ళిపోయిన
 తరువాత నా కేమీ తోచలేదమ్మా. ఏమిటో
 యోమయం. రుక్మ ఎట్లాగుందో అనే ఆలో

చనే ఎప్పుడూనూ !! వారం రోజులు ఎట్లాగో
గడచినై. ఇంతలో ఉత్తరం రానే వచ్చింది
రుక్మకు నిమోనిమూ కూడా వచ్చిందని. ఇహ
కాళ్ళు నిలవలేదు. నేను ప్రిలను తీసుకొని వెంటనే
బయలుదేరి జెనాలి వెళ్ళాను. అయితే సర్వే
ఇంట్లో ఉండక వేరే చాళి కంటికి దగ్గరలోనే
మరో ఇల్లు ఒకదాకు పుచ్చుకొని అక్కడ ఉన్నాను.
“మీరు వేరే ఉండటం ఎందుకమ్మా” అని
సత్యం అన్నాడు కాని నేను ఈ సమాధానం
చెప్పాను. “నాయినా, రుక్మకు అలాం జ్వరంగా
ఉంది. మేము కూడా అక్కడ ఉండటం
మంచిది కాదు. పసిపిల్లలు ఈ పిల్లలు అల్లరి
చేస్తారు. కేక వేస్తారు. దాని విశ్రాంతికి భంగం
దూరంగా ఉంటాము. ఎందుకై నా మంచిది”
అన్నాను. మీ మామయ్య సరే నని ఊరు
కొన్నాడు.

అయితే అప్పుడప్పుడు మీరంతా వెళ్లి,
మీ రుక్మ అక్కయ్యను చూచి వెస్తుండే వాళ్ళు.
దాని మూలానో, మరి దేసినల్లనో సుశీకి కూడా
జ్వరం వచ్చింది. ఇహ అప్పటినుంచి నేను సుశీ

దగ్గరే ఉండి పోయినాను. ఈ సంగతి రుక్మకు తెలిసింది అనుకుంటా! ఏంరా! అని అవిడ నా వంక చూచింది. నేను చెప్పాను ఇట్లాగ.

.....తెలియక ఏమమ్మా! తెలిసింది. అది రోజూ అడుగుతుండేది సుకీకి ఎలాగుంది నాన్నా అని. దానికి కులాసా ఇచ్చిందే అమ్మాయి అని నేను అనేవాణ్ని.

ప్రాద్దున్నే పెంపరేచరు చూచే సమయాన రుక్మ కాస్త తెలివిగా ఉండేది. నోట్లో నుంచి ధర్మామేటరు తీయటంతోనే “ఎంత ఉంది నాన్నా” అని అడిగేది. నూట మూడు ఉండేది. అంత ఉందీ అంటే భయపడుతుందని “నూరు ఉందే అమ్మాయి. జ్వరం తగ్గి పోతున్నదే” అని అబద్ధం చెప్పేవాణ్ని. వెధవ ఒత్తుకు ఎన్నిసార్లు అబద్ధం ఆడానో పిల్లతో. అది పాపం నా మాటలు నమ్మి సంతోషించి, భగవంతుడికి సమస్కాసం పెట్టి “ఓయి భగవంతుడా, సుకీకి కూడా జ్వరం తగ్గించు” అని, ప్రార్థించేది. తనకు తగ్గి పోతున్నదే అనుకొన్నది తల్లి!! తల్లిని

నే నెంక ధమలో పెట్టానా అని ఇప్పుడు ముఖం వస్తుంది.

పోర్టున్న అమ్మాయికి ముఖం కడిగించి బట్టలు మార్చి, వల్లంతా వేడి నీళ్లలో తడిపిస్తాడు. గుడ్డతో తుడిచే వాళ్ళం. ఆ తరువాత టెంప లేచరు చూచే వాళ్ళం. ఇంజిలో రానూరావు గారూ ఉళక్కి గారూ వచ్చి పిల్లను కదిలించకుండా పక్క బట్టలు మార్చేవాడు. గది అంతా శుభ్రంగానే ఉండేది. చీమలు రాకుండా మంచపు కోళ్లు, పట్టెలలో పెట్టి అందులో నీళ్ళు పోనే వాళ్ళం. హారతి కర్పూరంపాడి గదినిండాచల్లి, గుగ్గిలం, సాంబాణి, పొగ కూడా వేసేవాళ్ళం. ఇన్ని విధాల జాగ్రత్త పడ్డాం.

కాని ఒక్కలోపం జరిగింది. నేను వెళ్లిన మర్నాడే చూశాను. రుక్మ ఊరికే తల బరు క్కుంటూ ఉండేది. ఎంతసేపటికీ తలలో నుంచి చెయ్యిలేయదు. దాని అవస్థచూచి ఏమిటి సంగ తని నేను వెళ్లి చూశాను. దాని తలనిండా పేలు లుకలుక లా ము తు న్నై. మీ మామయ్యకు

చూపాను. నాడు చూశాడు. డాక్టర్లు చూశారు.
 సిగ్నాంత పోయినారు.

దానికి రోజూ ఒకసారి తల దువ్వాలిసింది.
 ఆ పని ఎవ్వరూ చెయ్యలేదు. డాక్టర్లు ఇనివరలో
 చెప్పారట, రాజన్ముగాతో దానికి తల దువ్వతూ
 ఉండండి అని. ఆడవాళ్లు చెయ్యాలికిన పని కాబట్టి,
 పెద్దదికదా అని ఆమెతో చెప్పారు. మాకు తెలి
 యదు.

మీ అమ్మ ఉంటే చూచుకొనేది ఇట్లాంటి
 విషయాలు. తల్లి లేకపోబట్టే రుక్కుకు ఆ స్థితి
 సంభవించింది. ఈ మాటే అక్కడ ఉన్న
 వాళ్ళంతా అన్నారు. తల్లిలేని లోపం జీవితంలో
 అడుగడుగునకూ కనపడుతునే ఉంది అని. ఇంట్లో
 ఉంటానికి ఇద్దరు ఆడవాళ్లున్నారు. మీ అత్త
 య్యాను రాజన్ముగారూ. మీ అత్తయ్యకు తెలి
 యక పోలే, పెద్దది ఆవిడకు తెలియక పోయిందా
 ఈ మాత్రం సాయం చెయ్యాలని! ఇంతకూ

ఆవిడకు తల్లిలేని పిల్ల అని అయినా రుక్మమీద
కనికరం లేకపోయింది.....అని నేను అంటే మా
పిన్ని అంతుకొని ఇల్లా అన్నది.

* * * * *

ఓ-లే, నీ వింశ పిచ్చిన బడతావేంగా?
ఆమెగారు నీ పిల్లకు తల దువ్వుతుంది? ఆవిడ
ఎందుకు దువ్వుతుంది? అసలు ఆ ఆలోచన ఎందు
కొస్తుంది ఆవిడకు? జబ్బు పిల్లకు తన అల్లుడు
చాకిరి చేస్తున్నాడే అని అసలు ఆవిడ గోలపడుతూ
ఉంటే, పైగా నీ పిల్లకు జబ్బు దువ్వలేదనా సీగోల!
బాగుంది! ... ఆ మాటమీద పంకజమ్మగారు
అన్నది.

* * * * *

ఏమిటోలే, తండ్రి ప్రాణం కాబట్టి అల్లాగ
గిలగిల కొట్టు కొంటుంది. కాని ఇంజనూ దాని
తల్లి ఉంటే ఇల్లాంటి లోపాలు జరిగేవి కావు. ఆ
రాజమ్మగారికి తోచక పోయింది. రేకపోతే ఆమె
దాని దగ్గరకు రావటానికి ఇష్టం లేదు. రాలేదు

అనుకోదాం! పోసి మనకు తోచకూడదూ!
 మనం దాని దగ్గరకు రోజూ పోతున్నాముగా!
 అదీ ఒక ఖర్మమే!... అని నిట్టూర్పు విడిచింది.
 “అప్పుడేమైంది నాన్నా అక్కయ్య తలలో” పేలు
 పడితే ఏం జేశామా?” అని సుశీ అడిగింది.
 మళ్ళీ నేను చెప్పాను క్లౌగ.

* * * * *

ఆ పేలు తలలోనుంచి పాకి పరుపుపై న
 యధేచ్ఛగా తిరుగుతూ, జ్వర వీడనకల్ల పోగా
 మిగిలిపోయిన రక్తాన్ని తాగుతున్నాయి.

సిల్లి పేలవల్ల బాధ పడుతున్నది. ఈ
 అల్పగత్యనే ఎట్లాగండి అని నేను అంటే ఆ డాక్టర్‌లో
 ఒకాయన కత్తెర ఒకటి బయటకు తీసి అమ్మాయి
 పెంట్లకలన్నీ, కుచ్చులు కుచ్చులుగా పట్టుకొని
 కత్తిరించాడు. పట్టు కుచ్చులలాగ ఉన్న
 అమ్మాయి వేణి బిరుసెక్కి జడలు గట్టి గనాచారికి
 ఉన్నట్టుగా ఉంది. ఈ కత్తిరించటం అమ్మాయి
 యికి తెలియదు. అది అప్పుడు ముక్తులో ఉంది.
 ఆ తరువాత ఆ కరచ కుదులను నేను దున్నెంతో

ద:వ్వి ఆ ఉన్న పేలను చాలా వరకు చంపేశాను,
మత్తుపోయిన తరువాత అమ్మాయి చేత్తో తల
తగిపి చూచుకొని బిక్కముఖం పెట్టి

“మామయ్యా, నా జుట్టు అంతా ఏమైంది?”

అని అడిగింది. పేలు పడితే కత్తిరించాము

అమ్మా అన్నాను. ఆ మాట విని దిగులు

ముఖంతో ఏదో పెద్ద విలువైన వస్తువును పోగొట్టు

కొన్న దానివలె చూస్తూ అడిగింది రుక్క

“మామయ్యా జుట్టు అంతా కత్తిరించావే! నేను

పూలు ఎల్లా పెట్టుకొనేది?” తల్లి ఎంత అమా

యింగా అడిగింది!! గుండె దడదడ లాగింది.

కడుపులో చల్ల చేసినట్లు అయింది. అమ్మాయి

మళ్ళీ అన్నది “ఇక నేను పూలు పెట్టుకొనే

వద్దా?”

తల్లి జుట్టు మళ్ళీ నిమిషంలోకి వస్తుంది.

ఎందుకమ్మా అంత దిగులు పడతావ్వా? అని

అన్నాను నేను. పది మంది కలిసి ఒక్క నిస్స

హాయకు గొప్ప అన్యాయం చేస్తే, ఆమె ఏవిధంగా

నే : వచనమై ఉంటుందో, అల్లాగే అచన్నాయీ
 లుగురి వంకా, దిగులుతో జాలిగా నా కింత
 అన్యాయం చేస్తారా అన్నట్లు చూచింది.

ఒక్క పావు అయినా మిగల్చుకుంటే,
 అన్ని పూలు కోసుకొంటే, అందమైన పూలు
 పోగొట్టుకొని మల్లికాలతి బోసిపోయి, ఎంత
 నెరారపడి చూస్తుందో, తాగుదామని ముందుపెట్టి
 పొన్న వాలను హఠాత్తుగా పిల్చివచ్చి తాగేస్తే
 సిల్లవాడు ఎంత దిగాలపడి చూస్తాడో అంత దిగాల
 పడి చూచింది రుక్మతల్లి మావంక.

అమ్మాయి దొడ్లో చేమంతి మొక్కను
 ఒక దానిని నాటి ది కొన్న నెలలక్రింద. హేమం
 తంలో పురయ్యాలిసిన చే మం తి పొందరపడి,
 పుష్పించే శక్తి సంతా వినియోగించి, కర్రతోనే
 పుష్పించింది. “ఏమంత తొందర? పుష్ప మునిగి
 పోయినట్లు అప్పుడే రెక్కలు విన్నవన్నావు!
 రుక్మతల్లి బ్రతికి బట్టగడతే పూలకే తక్కువా? ”
 అంటూ కన్నెర్ర జేసింది దగ్గరిలో ఉన్న మంవార.
 చేమంతి, క్రింది చూపులు చూస్తూ మూస

ముఖంతో. “అయ్యో రుక్మతల్లి ఇంకేం పూలు పెట్టుకొంటుంది?” అంటూ హిమాశ్రువు నొక దానిని బారవిడిచింది.....అని అంటూ నేనూ కళ్ళ నీళ్లు పెట్టుకున్నాను. వెంటనే మా పిన్న అనుకుంది.

* * * * *

.....నూడో వారంలోనే రుక్మ చాలా భయ పడ్డదరా! నేను మొదట్లో దాని దగ్గరకు రాలేదు. ఎందుకంటే సుఖీ దగ్గరే ఉండి దాని సంగతి చూచేదాన్ని. సుఖీకి పది రోజులకే జ్వరం తగ్గి పోయిందిగా! అప్పుడునుండి రుక్మ దగ్గరే ఉంటూ వచ్చాను. ఒక రోజున దాని మొగుడు వచ్చాడు. వాణ్ణి చూచేసరికి రుక్మ ముఖం ఇంతైంది. కార్యం కాలేదు. మొగుడితో కాపురం చెయ్య లేదన్న మాటే కాని దానికి మొగుడిపైన ఎంతో వ్రేలు. వాడువచ్చి దిగాలపడి నుంచున్నాడు. రుక్మ వాణ్ణి తన పక్కలో కూర్చోమని విచిందిరా. వాడు కూర్చున్న తరువాత ఊహలు చూచిందిరా వాణ్ణి

ఇంతంత వాళ్ళు. వాళ్ళు ఏమైనా మాట్లాడు
కొంటారు. నేను ఉంటే సిగ్గు పడితారని వాళ్ళను
వదిలి నేను కాస్త బయటికి వెళ్ళాను పనిమీద వెళ్ళి
నట్లు. అప్పుడు మీ నాన్నా, మామయ్యా కూడా
అక్కడ లేరు. వా పని వాళ్ళేదో మాట్లాడు
కొన్నారు. చివరకు వాడు నెమతూ ఉంటే
రక్కు వాడిని దీనంగా చూస్తూ నమస్కారం
చేసి “బానా, మళ్ళీ నాలుగు రోజులలో రా,
స్కూలుకు సెలవుపెట్టి. నాకు ఏమీ ఖరవాపేదు.
స్వరం తగ్గుతుంది. నీ వేమీ దిగులు పడవోకు ”
అని చెప్పింది.

అంత స్వరంలోనూ కూడా అది ఏంతో తెలి
సిగా ఉండేది. ఎప్పుడైనా పిల్లలుదాన్ని చూడటానికి
వస్తే వాళ్ళను, పేరు పేరునా పలకరించేది. రాధా
యను చూచి నవ్వి “నాయినా అప్పుడే తిరుగు
తూన్నావా? నా తండ్రి! ఎంత జబ్బుపడి బ్రతి
కావురా!” అని వాడిని దగ్గరకు పిలిచి ముద్దు పెట్టుకొని.
పంపేది. శాస్త్రిని పిలిచి “అన్నం తిన్నావురా
నాయినా? ఏమి వేసుకు తిన్నావు?” అని
ఏదో ప్రశ్నలు అడిగి, వాడి ముద్దు మాటలు విని

సంతోషించేది. పసిదాన్ని విజయను ఒక్కసారి
ముద్దు పెట్టుకొని ఆడుకోపో అమ్మా అని
పంపేది!

ఎంతో నీరసించి పోయింది ఆహారం లేక.
మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలకు కాస్త బత్తాయి
రసమో బాన్స్ నీళ్లో తాగించేదాన్ని. దానికి
ఇచ్చే ఆహారం అంతే. బిడ్డ ఏమో చెప్పలేని
బాధ పడేది. నేను విసిరే దాన్ని. మంచుగడ్డ
మూటతో తుడిచేదాన్ని. మిగిలిన పనులన్నీ
వాళ్ల మామయ్య చూచుకొనేవాడు.

ఒక రోజున ఏమైంది అనుకొన్నాను. నేను
ఒక్క దాన్నే కనిపెట్టుకు కూర్చుని మంచుగడ్డతో
దాని పళ్లు తుడుస్తున్నాను. అప్పుడు అది తెలివి
గానే ఉంది. “ఎంతసేపని తుడుస్తావు బామ్మా?
పోద్దస్తమానం ఇల్లాగ మంచుగడ్డ నా నెత్తిన.
పెడితే జ్వరం తగుతుందా? ఎందుకొచ్చిన అవస్థ
ఉందో బా అమ్మా, లాభం లేదు” అన్నది
నీరసించిన గొంతుతో. నాకు పళ్లు ఝల్లు
మన్నది. ఏమిరా బిడ్డ ఇల్లాగ అంటుందీ అనుకొని

పైకి మటుకు “తల్లీ అల్లాగ అనుకోకు. తప్పక స్వరం నయమౌతుంది. కాస్త బాధ పడాలె. తప్పదు. ఏం జేస్తాము” అన్నాను నేను గడ్గన స్వరంతో. “మూడోవారం తగ్గవద్దు బామ్మా! పైగా నాకు సమోనియా కూడా సచ్చిందాయె! ఇది నయమౌతుందా బామ్మా?” అన్నది వయసు కుతున్న గొంతుకతో.

అది అసలు గుండె నిబ్బరంగల పిల్ల. అటు వంటిది అల్లాగ మాట్లాడుతూ ఉండే !! పైగా దాని స్వరము బాగా హీన పడ్డది. నాకు దుఃఖం ఆగలేదు. నేనే ఏడిస్తే అది మరీ అధైర్య పడు తుందని శివుడు హాలాహాలాన్ని మింగిపెట్టి, దుఃఖాన్ని మింగి ఊరుకొన్నాను.

అమ్మా తప్పక నయమౌతుంది. నేను శ్లోతిషుకాన్ని కూడా అడిగాను. ఇది రాహు దశట! ఇంకా పదిరోజులు ఉండట! ఈ పది రోజులు గడిచిన తరువాత, నీకు ఆరోగ్యం కలిగి హాయిగా ఉంటావు. ఏమి భయం లేదు నన్నీ అని ధైర్యం చెప్పాను.

రుక్మకు నా మాటలయందు విశ్వాసం కలిగింది. తృప్తి పడ్డట్టు చూచింది. నేను ముఖం మీదకు వంగి బిడ్డను మనసార ముద్దెట్టు కొన్నాను. రుక్మ నన్ను కంగలించుకొని ఏకుల్లాగ ఉన్న తన రెండు చేతులనూ నా మెడకు చుట్టేసి “ఎప్పుడు నయమౌతుంది బామ్మా! ఎప్పుడు ఇంత చాచూ అన్నం తీ. టాను బామ్మా?” అని అడిగింది. అమ్మకు చాచూ అన్నం పెట్టే భాగ్యము నాకు ఉందా అని భయం వేసింది. గుండెల్లో దడ పుట్టింది. అమ్మకు ఇంత చాచూ అన్నం పెట్టలేక పోతానా? వాళ్ల మామయ్య మంచి మందు ఇస్తున్నాడు. వాడిది అమ్మతో హస్తం! అనుకొని సీకేం భయం లేదు తల్లీ. కాకపోతే నాలుగు రోజులు బాధ పడతాను, అంతే. అని మళ్ళీ ధైర్యం చెప్పాను. చెప్పాను కాని నాకు ధైర్యం చాలలేదు. ఆ పడుగా దొడ్లోకి వెళ్లి కాసేపు హృదయ భారం తీర్చుకొన్నాను దుఃఖిపడి. అయినా దాన్ని మహాబాధ పెట్టారు డాక్టర్లు గంటకో ఇన్ జెక్షను ఇచ్చి! — అని ఆవిడ కళ్ల నీళ్లు పెట్టుకొన్నది. నేను ఇల్లాగ చెప్పాను.

* * * * *

.....మరో బాగుంది! వాళ్లునుటుకు దాన్ని
 బాధపెట్టాలని ప్లూరా? తొందరగా జబ్బు
 సయం కావాలనే ఇన్జక్షన్ ఇచ్చారు. కాని
 చూశానూ, మూడోవారంలో అయిదారు
 రోజులు గడిచినతరువాత అది సరిగా మార్పాడలేదు.
 ఆ రోజున నీవు నన్ను కూర్చోబెట్టి బైట క్లెన్స్,
 అప్పుడే నేను కసిపెట్టాను అది ఏమి తెలివిగాలేదు.
 నేను దగ్గరేడిన్నా నన్ను గుర్తించక “అమ్మా,
 అమ్మా ఎందుకే ఏడుస్తావు?” అంటూ, అక్కడ
 ఎవరో ఉన్నట్లు కొగలించుకోబోయింది లేచి.
 నేను పట్టుకొని పడుకోబెట్టి ఏమిట అమ్మా అంటే,
 “అమ్మ వచ్చింది నాన్నా! ఇక్కడే కూర్చుందిగా
 అమ్మ ఇందాకిటినుంచీ” అన్నది. దాన్ని మాట్లా
 డిస్తే ఆయాసం వస్తుందని, సరేలే కళ్లు మూసుకొని
 పడుకోమని దానితో అన్నాను.

ఇంతలో డాక్టరువచ్చి, దానిని పరీక్షచేసి,
 మరో ఇన్జక్షన్ ఇచ్చారు. వాళ్లు వెళ్తుంటే
 నేను అభివంశనం చేశాను. వాళ్లు నా వీపుపై నడచి
 “భయపడకు డైర్లంగా ఉండు” అని చెప్పి వెళ్లి
 పోయినారు. నాతో మాట్లాడుతూ నవ్వకుండా
 వెళ్ళాడు.

ఇంతలో అక్కడికి సత్యం భార్య వచ్చింది. వచ్చి అమ్మాయికి రెండు మూడు గజాల దూరంలో గుమ్మంలో నుంచుని పిల్లను చూచి కెళ్ళి పోయింది. రుక్మ నా వంక చూచి “చూచావా నాన్నా! అస్త్రయ్య ఒక్కసారి అయినా నా దగ్గరకు రాదు! ఈ గదిలోకి కాలు పెట్టదు. ఎప్పుడైనా వచ్చినా, అంత దూరాన గుమ్మంలో నుంచుని చూచి పోతుంది. ఒక్క మాట అయినా మాట్లాడదు” అన్నది జాలిగా.

పోనీలే అమ్మా ఆవిడ రాకపోతే నీకేం తక్కువతల్లి. నేను ఉన్నాను. మామయ్య ఉన్నాడు. బా అమ్మ ఉంది. ఆవిడ రాకపోతే నీకు జరగంది ఏమింది? అన్నాను.

“బామ్మ సరేసరి. చూస్తున్నావుగా! కొరకొర లాడుతుంది. నన్ను జూస్తే అంతకోపం ఎందుకూ ఆవిడకూ? నే నేం పాపం జేశానూ?” అన్నది రుక్మ.

నువ్వేమి పాపం చేయలేదే తల్లీ. ఆవిడ స్వభావమే అట్లాంటిది. నీకు తెలుసుగా అమ్మా

అన్నాను. అమ్మాయి తల ఊపింది. “మానుయ్య ఏడి నాన్నా” అన్నది. ‘డాక్టర్ తో వెళ్లాడమ్మా. వాళ్లను పంపించి వస్తాడు’ అన్నాను.

ఇంతలోకే వాడూ వచ్చాడు. వాడు నచ్చే సరికి మల్లీ దానికి తెలివి పోయింది. అది ఏదో గొణకటం మొదలు పెట్టింది. నేను దాని మీదికి వంగి “ఏమిటి తల్లీ అంటావు?” అన్నాను. ఆ ప్రశ్నకు జబాబు చెప్పక అది “ఇతర దైవముల” అనే కీర్తన పాడింది. ఈ జ్వరం ఏమిటి! ఈ పాట ఏమిటి! ఏమిటే తల్లీ! పాడతా వేమిటే అమ్మా అంటే అది వినిపించుకో లేదు. మన స్పృహలో లేదు.

నేను గుడ్లనీళ్లు త్రిప్పి సత్యంవంక చూశాను. వాడు దాని దగ్గరకు వచ్చి, అమ్మాయిపైకి వంగి ఏమిటే రుక్మా? అని అడిగాడు అది వాణ్ని జాలి కళ్లతో చూచి “అమ్మా, ఇంత నేపు అయిందే నీవు వచ్చి! రా! నా పక్కన కూర్చో. ఎందుకే అమ్మా విచారంగా ఉన్నావు?” అని అనటం సాగించింది.

అప్పుడు సత్యం దాసిమీద చెయ్యివేసి,
 “అమ్మాయి రుక్మా నే నమ్మా మామయ్యను
 అన్నాడు. రుక్మా, బలవంతం మీద కళ్లు కేరిచి
 చూచి “మామయ్య వేనా! రా మామయ్యా.
 మా మామయ్య ఎంతో మంచివాడు! మామయ్యా
 నా దుఃఖాన్ని దాచుకొంటానికి చోటు కనపడ
 కుండా ఉందిమామయ్యా! ఇల్లారా” అని వాడిని
 తన వక్షానికి అదుముకొని పెద్దగా ఏడ్చింది. అంత
 పెద్దగా అమ్మాయి ఎప్పుడూ ఏడ్వలేదు. ఇంత
 జ్వరంలోనూ! “నీవు మంచి వాడవు మామయ్యా
 నీ అంత మంచి మామయ్య దొరకటం నాలదృష్టం!
 నాకు జ్వరం పోయింది మామయ్యా! ఎంత
 హాయిగా ఉన్నానో చూడూ. మామయ్యా,
 ఇందాక అమ్మతో చెప్పాను నీవు మంచి మందు
 ఇచ్చి నయం జేశావని. అమ్మ సంతోషించింది.
 మామయ్య మాట ఎప్పుడూ విను అమ్మా.
 మామయ్య మనస్సుకు ఎప్పుడూ కష్టం కలిగించకు.
 మామయ్యకు సౌఖ్యం కలిగేపని చెయ్యి, అన్నది.
 నేను ఏమన్నా నీకు కష్టం కలిగించానా ఎప్పుడైనా?
 అల్లాగయితే క్షమించు మామయ్యా” అని దణ్ణం
 పెట్టింది నీరసంగా చూస్తూ.

ఆ రోజున హఠాత్తుగా వాన వచ్చింది. చలిగాలి కూడా వస్తున్నది. అందుకని నేను లేచి కిటికీ తలుపులు వేయ బోయాను. రుక్మ మళ్ళీ అన్నది. “మాయయ్యా ఆ తలుపులు వేయ వద్దను. ఆ తలుపులు వేస్తే అమ్మ ఎట్లా వస్తుంది? మామయ్యా. మా అమ్మ నీకూ అమ్మే కదు మామయ్యా?” అన్నది.

సత్యం ఇంతవరకూ ఎట్లాగో బిగబట్ట గలిగాడు తన దుఃఖాన్ని. “మా అమ్మ నీకూ అమ్మే కదూ?” అన్నమాట విని ఒక్క పెట్టున ఏడ్చాడు. నాయినా సత్యం ఏమిటా ఈ మాటలూ అన్నాను నేను. “ఏముంది! సంధి పుట్టింది” అని నాడు వెక్కివెక్కి ఏడ్చాడు—ఆ రోజునుంచుంచీ పిల్ల మనలోకంలో లేదు. స్వప్నమేద. ఏవో పిచ్చి పాటలు పాడటం మొదలు పెట్టింది. ఒకప్పుడు దాని గొడవలో అది ఉండేది. మరొక్కప్పుడు చక్కగా తెలివిగా ఉండి, మన ప్రశ్నలకు సరి

యైన సమాధానం చెప్పేది. ఆరోజునుంచీ
అయోమయం.....

నేను చెప్పటం ఆపేశాను. పిల్లలు బిత్తర
పోయి వింటున్నారే గాని, ప్రశ్నలు అడగటం
మానేశారు. నువ్వీ మటుకు ఒక్క ప్రశ్న అడి
గింది. అక్కయ్యకు జబ్బు ఎక్కువైన తరువాత
బావ మళ్ళీ రాలేదా అని. దానికి జబాబు నేనే
చెప్పాను. “అప్పుడు నర్సింగ్ సెప్టెంబరు పరీక్ష
రోజులు. రుక్కుకు జబ్బుగా ఉండని వ్రాస్తే, పరీ
క్షలు పాజై పోతవని మొదట్లో నేనే వ్రాయలేదు.
కాని దానికి సంధి పుట్టిన తరువాత వ్రాశాను.
కాని అతడు అప్పటికే తండ్రికి జబ్బుగా ఉంటే
స్వగామం వెళ్లాడు. నా ఉత్తరం అతడు చూడ
లేదు” ఆ తరువాత నేను ఊరుకొన్నాను.
వెంటనే పంకజమ్మగారు ఇల్లా అన్నది.

* * * * *

.....ఆ సంధి ప్రారంభమైన రోజునుంచీ ప్రొద్దున
పదకొండు గంటలకు, పోస్టుమన్ వచ్చే వేళకు అది
తెలివి తెచ్చుకొని “మామయ్యా నా కేమైనా

ఉత్తరం వచ్చిందా? అని అడుగుతుండేది. లేదమ్మా అనేవాళ్ళం. అది చిన్న బుచ్చుకొన్న మల్లీ మత్తుగా పడుకొనేది. ఆ ఉత్తరం ఏమిటో ఎవరికీ అర్థం కాలేదు. రోజూ డే పతనం. ఎవరి దగ్గరనుంచి నీకు ఉత్తరం రావాలన్నా? నీవు ఎవరి వద్దనుంచి ఉత్తరం వస్తుందని నిరీక్షిస్తున్నావు? అంటే మాట్లాడదు. ఉత్తరం కాలేదు. అన్న పుడు మాత్రం పరివేదన పొందిక - ముఖం ఇంకా చేసుకొని పడుకొనేది. మధ్య మధ్య "ఉత్తరం వస్తుంది. రేపు అయినా తప్పక వస్తుంది." అంటూ ఉండేది. మర్నాడు మల్లీ ఉత్తరం కాలేదు అనే వాళ్ళం.

ఎడారిలో నీటి కోసం తిరిగి తిరిగి నీకు దొరక్క ఇహ ప్రాణాలు నిలవ్వు అని తెలుసుకొన్న, బాటసారి దిగులు పడి చూచినట్లు చూచింది తల్లి.

దాని బాధ చూడలేక పోయినా నమ్మా అందుకేనే నేనే మీ నాన్నతో అన్నాను. అబ్బాయి అది ఉత్తరం అంటున్నది. పోనీ

పక్షిదనుంచి అయినా ఒక ఉత్తరం వస్తే దాని కోరిక తీరినా బాధ తగ్గుతుందేమో! మానసికంగా దానికి కొంత శాంతిని ఇచ్చిన హాత్సము అవ్వజ్ఞాము. దాని సేవ హితుకాండకో విచారిత్రానో త్రాసిచీనివేరి ఒక ఉత్తరం పంపిస్తామని అసహనం వ్యక్తం చేసింది. ఆ సమయంలో ఆ సమయంలో

మీ నాన్న బందరులో ఉన్న రుక్మిణి స్నేహితురాలై నా 'జియూ' కు ఈ విషయమైతెలియపరిచి రుక్మిణి ఒక ఉత్తరం వ్రాయమని కోరాడు. ఆ పిల్ల ఒక ఉత్తరం వ్రాసింది. ఆ సమయంలో ఆ సమయంలో

ఆ రోజువ మల్లీ రుక్మిణి నాకు ఉత్తరం వచ్చిందా? అని అడిగి పప్పుడు, ఆ సమయం దగ్గర్నా. ఇదిగో అని ఈ ఉత్తరం ఇచ్చాము. పక్షిదనుంచి అని అడిగింది. నీ స్నేహితురాలు, పక్షిదనుంచి వ్రాశాడేమిదమ్మా అన్నాను. అన్నాళ్ళ ఉత్తరం, ఉత్తరం అని అడిగి పిల్ల ఈ ఉత్తరం రాన్ని చూచి సంతోషించాలి సందేహం? ఆహా. అల్లాగ సంతోషించక దాన్ని దిండు కింద పెట్టేసి నిర్ముత్యాహుడూ చూచింది. ఈ సేపు ఏదో దిగులుగా చూచింది. ఈ సేపు అయిన ప్రభువాత్మ

మల్లీ ఏమనుకొందో ఏమో, దిండు కింది నుంచి ఆ ఉత్తరం తీసి చదువు కొన్నది. ఆ ఉత్తరంలో జయ ఏవో సంగతులు వ్రాసింది వాళ్ల చదువులను గురించి. చివర ఏమని వ్రాసిందంటే “నీవు స్కూలు మానివేసి రెండు నెలలైనది. ఈ సంవత్సరానికి నీవు చదువు మానాలిసిందే. రోజులు ఆయిపోయినై”-

ఉత్తరం చదవటం పూర్తిచేసి, అది వాళ్ళ నాన్నను పిలిచి “ఉత్తరం వచ్చింది నాన్నా రోజులు ఆయిపోయినైట!” అని ఊరు కొంది. మీ నాన్న నిశ్చేష్టుడై పోయినాడు. నోట మాట రాలేదు. కాసేపటికి తెప్పరిల్లి, ఆయన రుక్మపై వంగి ముద్దెట్టుకొని ఏమిటి శల్లి ఆ మాటలూ! పడుకో అమ్మా అన్నాడు. రుక్మ జాలిగా చూచి “ఇహ పడుకుంటా నాన్నా” అన్నది..... ఆవిడ చెప్పలేక పోతే నేను చేప్పాను ఆ పై సంగతులు?

*

* .

*

*

*

.....ఆ రోజునుంచీ పిల్ల మన లోకంలో లేదు. ఏవో పిచ్చి పాటలు పాడటం మొదలు పెట్టింది.

అమ్మాయికి కష్టపడి ఆ రేండ్లు సంగీత విద్య చెప్పిం
చాను. ఎన్నో కృతులు వచ్చు. దాని నోటికి
వచ్చిన కృతి అల్లా పాడేది. ఎవరేమన్నా విని
పించు కోదు. మన వంక చూడదు. ఎదో
వెంట లోకాల్లోకి చూస్తున్నట్లుండేది.

ఈ సత్యం దాని పక్కను వదలలేదు.
రాత్రింబవళ్లు దాని దగ్గరే ఉండేవాడు. నిద్రా
హారాలు మానాడు. నేనైనా తినే వాణ్ని కాని
వాడు బొత్తిగా ఎంగిలి పడటం మానేశాడు.
ఇదేమిటా నాయినా అంటే కసరు కొనేవాడు.
వాణ్ని అన్నగారు మటుకు ఇదంతా చూచి చాలా
కష్టపడ్డారు. వాణ్ని జబ్బు చేస్తుంది అని ఆమె
భయము. ఆవిడ అనేక విధాల చెప్పి చూచింది.
కాస్త విశ్రాంతి పుచ్చుకో. రాత్రిళ్లు కాస్త
నిద్రపో. దాన్ని కనిపెట్టి చూసేందుకు మను
ష్యులు లేరు గనకనా? ఎవరో ఒకరు ఉంటారు.
లేకపోతే మటుకు ప్రాణం మీదికి తెచ్చుకొంటావా
ఏమిటి? అంటూ ఏమేమో చెప్పింది. వాడు
వినలేదు. “ఎంత మంది ఉంటే ఏమమ్మా
నేనుండక పోతే! అది ఎప్పుడు పిలుస్తుందో! సమ

యానికి నేను ఉండొద్దూ ” అంటూ ఏమేమో అన్నాడు.

రాత్రిళ్లు దాని మంచంపైన ఒక ప్రక్కన తల ఆనించి కాస్త కునికేవాడు. నేను మేలుకొని ఉండే వాడిని. వాడు మేలుకొని కూర్చున్నప్పుడు నేను మరో ప్రక్కన అల్లాగే మంచంపైన తల ఆనించే వాణ్ని. దానికి ఎప్పుడో మెలకువ వచ్చి మామయ్యా? అనేది. వాడు అమ్మా అనేవాడు. అంతే. మళ్ళీ కళ్లు మూసుకొని పడుకొనేది.

ఈ స్థితి రాజమ్మ గారికి మనఃకేశము కలిగించింది. ఆమె ఎంత చెప్పినా వీడు వినక దాని మంచం అంటి పెట్టుకొని ఉండేవాడు. దాని మంచానికి అతుక్కు పోయినాడు.

ఈ స్థితిజూచి రాజమ్మ హఠాత్తు పోయింది. కూతురు మంగళ సూత్రాన్ని పెట్టుకొని కళ్లను అడ్డుకొన్నది. అప్పుడే రుక్కును చూడటానికి వచ్చిన సుందరమ్మతో అన్నది. “ అల్లుడు మంచానికి అంటుకు పోయినాడు. అమ్మాయి

అదృష్టం ఎల్లాగు ఉన్నదో ! ఒక్కగాని ఒక్కపిల్ల !
 ఏరి కోరి తెచ్చు కొన్నామమ్మా ఈ సంబంధం !
 ఏదో మొగుడూ పెండ్లామూ చిలకా గోరకల
 లాగ ఉంటారను కొన్నాను. వాళ్ల అక్కయ్య
 ఉన్నన్నాళ్లా అదో గోల ! ఆ దరిద్రం వదిలితే
 మరో దరిద్రం చుట్టుకొన్నది ! ఈ దరిద్రం
 ఎప్పుడు వదులు తుందో ! నా పిల్ల ఎప్పుడు సుఖ
 పడుతుందో ! నిద్రాహారాలు లేకుండా చేస్తు
 న్నాడు ఆ పిల్లకు. లోకంలో ఎంత మందికి
 లేరమ్మా మేనకోడళ్లు ! అవ్వ ! అందరూ ఇల్లాగే
 చేస్తున్నారా మేన కోడళ్ళకు. ఇది ఇట్లాగే ఇంకో
 పదిరోజులు మంచంలో ఉన్నదా ఈయన
 ప్రాణాలు దక్కవు. ఓయి భగవంతుడా ఈ పీడ
 వదిల్చి నా కూతురి కాపునం నిలబెట్టు తండ్రి అని
 దైవాన్ని ప్రార్థిస్తున్నాను”.

పక్క గదిలో పిల్ల మంచం పక్కన
 కూర్చుని, నేను ఈ మాటలన్నీ విన్నాను. వల్లు
 మండి పోయింది. ఇంత జబ్బుగా ఉన్న పిల్లను
 పట్టుకొని ఇంతమాట అన్నదే నా బిడ్డను. పీడ
 వదిలి పోవాలంటుందా ! అని ఆ పాద మస్తకం

భగ్గున మండి పోయింది. ఉత్తర క్షణంలో నా
 ఎల్లు నాకు తెలియలేదు. గొంతు పిసికి చంపే
 స్తాను, ఛండాలపు ముండను అటు లేచాను.
 లేచి ఆమెగారు ఉన్న గదివైపుకు నడుస్తున్నాను
 చీకట్లో. నాకు అడ్డంగా మా ఆవిడ నుంచుచు
 ఉంది. ఆమె కళ్ళవెంట నీరు కారుతూ ఉంది.
 జుట్టు ముడి జారి ఉంది. ఆమె తన చెయ్యి
 నోటికి అడ్డంగా పెట్టుకొంది సంజ్ఞా రూపకంగా.
 ఆమె మాటలు పలక లేదుకాని నాకు ఆమె చెప్పి
 దలుచు కొన్నదంతా తెలిసింది. “పిల్ల ఆస్తిలో
 ఉండటం ఏమిటి! ఊరుకోండి ప్రస్తుతం ఊరు
 కోండి పక్కన సత్యం ఉన్నాడు. వాడి
 ఇంట్లో హత్యగాని అల్లరిగాని జరిగితే వాడి కెంత
 మనఃకేశము! వాడు పిల్లలను ఎంత ప్రేమగా
 చూస్తున్నాడు! వాణ్ణి చూచి అయినా ఊరు
 కోండి” అని స్పష్టంగా చెప్పిపట్లు నాకు
 తోచింది. ఎనిమిది నెలల క్రింద పోయిన ఆవిడ
 ఆ రోజున మళ్ళీ నాకు సాక్షాత్కరించింది ప్రత్యక్ష
 రూపంలో. కలలో కాదు!! నేను వెనక్కు
 తగ్గాను. రుక్మ తల్లికి కూడా కనపడ్డది కామాలు
 అప్పుడు. అది “అమ్మా వచ్చావుటే! అమ్మా

వచ్చావులే? వెళ్లక; నేను వస్తానందు” అని
లేవబోయింది. అదెక్కడి ఒలమో చివాలూస
లేచి కూర్చున్నది. నేను పగుగెత్తి కెళ్ళి దానిని
పట్టుకొని ఎంతో ప్రణామాలాడిన తరువాత పడు
కొంది అమ్మా నన్ను తీసుకెళ్ళువులే, నేను వస్తానే!
అంటూనే.....

నేను మాట్లాడలేక ఊరుకొన్నాను. పిల్లలు
ఆ పైన జరిగిన విషయం చెప్పండి అన్నట్లు
చూశాను. మాతోపాటు కూర్చున్న స్నేహితు
లంతా దుఃఖంతో మానంగా ఊరుకొన్నారు.
మా పిన్ని చెప్పింది ఆ తరువాత.

* * * * *

.....ఆ స్థితిలోనే ఉండమ్మా పిల్ల. రోగం
తిరుగుముఖం పెట్టలేదు. డాక్టర్లు మందులు
ఇయ్యటం మానేసి ఇంజక్షనులు ఇయ్యటం సాగిం
చారు. రుక్మ మధ్యమధ్య కొంచెం పిచ్చిగా
మాట్లాడినా, చాలాసేపు తెలివిగానే ఉండేది.
ఎవరైనా వస్తే గుర్తించేది, చక్కగా మాట్లాడేది.
ఇరినై ఒక్క రోజుదాకా ఇట్లాగే ఉంటుంది,

అప్పుడు ఏదో క్రైసిస్ వస్తుందీ! దాని తరువాత కులాసా ఇస్తుండన్నారు డాక్టర్లు.

సశ్యం ఇరవై లంకణాలు చేసిన నాడిలాగ శుష్కించి పోయినాడు. మంచానికి అతుక్కు పోయినాడు. పాపం వాణ్ని చూస్తే నాకు జాలి వేసింది. వాడు చూసిన పేమను భగవంతుడు మెచ్చుతాడు. ఆ దయామయుడు ఈ తల్లిలేని బిడ్డను తప్పక రక్షిస్తాడు అనుకొన్నాను. ప్రార్థనలు పని చేస్తయ్యి అని అనుకొని మేమంతా ప్రార్థించాము. సశ్యం ఈ ఇరవై రోజులు నిరాహారమై, ఘోర తపస్సు చేశాడు. ఈ తపస్సు ఫలిస్తుంది అనుకొన్నాను.

రుక్మ అయినా మళ్ళీ అధైర్య పడలేదు. నేనే అధైర్యపడి ఒకరోజున కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకొంటూ ఉంటే, రుక్మతల్లి నన్ను దగ్గరకు తీసికొని, నా మీద చేతులు వేసి, ముఖం ముఖానికి ఆపించి, “ఇంకా ఏమస్తా నెందుకు బావామ్మా! నాకు జ్వరం నయమైంది. ఇహ బాధలేదు” అన్నది. దానికి అట్లా తోచింది కామాలు! ఈ మాటలు

విని బంగారు తల్లి చెక్కిళ్లను దువ్వి ముద్దు పెట్టు
కొన్నాను. అది నవ్వుతూ డిరుకొంది.

అంత జబ్బులో కూడా అది రోజుకు ఒక
సారి పిలిచి, చెక్కిళ్లు దువ్వి “నాయనా అమ్మ
అజ్జను నేను నెరవేర్చాను. అమ్మ నాపై పెట్టిన
భారాన్ని నేను నిర్వహించాను. నిన్ను బ్రతి
కించు కొన్నాను దేవిని ప్రార్థించి” అనేది.
రోజుకు ఒక్కసారైనా పిల్లలను పిలిపించి చూశేది.
ముఖ్యంగా రాధాయను చూస్తున్నప్పుడు దాని
ముఖంలో తృప్తి అనంతమూ తాండవిస్తూ
ఉండేది. తన ప్రార్థనల బలంతో భర్తను బ్రది
కించు కొనిన సావిత్రీ కళ్ళల్లోని తేజస్సు వంటిదే
రుక్క కళ్ళల్లో పరికాశించేది. అంత జబ్బులోనూ
అది వాడిమీద పంచ్చ సణాలు పెట్టుకొనే ఉంది...
అని అవిడ అసగానే సత్యానికి ఒక విషయం
జ్ఞాపకం వచ్చి ఇల్లా చెప్పాడు.

*

*

*

*

*

.....రుక్క రాధాయను అంతగా ప్రేమించ
టానికి కారణం మీకు తెలుసో తెలియదో నాకు

బాగా తెలుసు. ఒక రోజున అదే నాకు చెప్పింది. అది నాతో ఇట్లా చెప్పింది. “మామయ్యా మీకు ఎన్నాకీ తెలియదు. అమ్మ బాగా తెలివిగానే ఉండంగానే నన్ను పిలిచి నాకు కొన్ని విషయాలు చెప్పింది. రుక్మశిల్పి నా మాటలు విను. నీ తల్లి చెప్పే ఆఖరు సందేశం ఇది. బిడ్డలపైన ప్రేమ చూపగలది స్త్రీయేగాని పురుషుడు కాదు. మగవాళ్లలా ఇంకా సంచయించగలరు. అంతే! బిడ్డలను ప్రేమతో పెంచటానికి స్త్రీయే కావాలి. స్త్రీ చేసిన త్యాగం పురుషుడు ఎప్పుడూ చేయలేడు. స్త్రీ చూపగల ఓర్పు, సహనము పురుషుడికి తల్లకిందుగా తపస్సు చేసినా రాదు. స్త్రీ ప్రేమ స్వరూపిణి. తల్లి నీవు అల్లాంటి స్త్రీవి కావాలి రేడో సంగతి, శాస్త్రీ పాపా, సుశీల విషయమై నాకు దిగులు లేదు. కారణం ఏమో చెప్పలేను. పీడు కడ గొట్టు వాడు కావటం చేతనో ఏమో నా ప్రాణాలన్నీ వీడిమీదే ఉన్నాయి. వీడిని కనిపెట్టే భారము ప్రత్యేకంగా ఒకరిపైన పోయింది నాకు తోస్తున్నది. అది భగవత్ప్రేరేతము అనుకుంటా.

మీ తాతయ్య అంటూ ఉండేవాడు. “మన వంశంలో తగతరాలనుంచి ఒక్క కుటుంబమే ఉంటూ ఉన్నది. ఈ కుటుంబం రెండు కుదుళ్లుగా ఉన్నది ఎప్పుడూ లేదు. కాంతం, నీ కడుపు ఫలించి ఒక కుదురు రెండు కుదుళ్లు అయితే నేనూ, చనిపోయిన మీ అత్తయ్యా సంతోషిస్తాము. పైతరాల వాళ్లుకూడా సంతోషిస్తారు” అని.

నేనూ శ్రీకృష్ణ భగవానుణ్ణి ప్రార్థించాను ఈ కోరికను తీర్చుమని. ఆ దయాసింధువు, నా ప్రార్థనలను అంగీకరించి నాకు ఈ బిడ్డను, ఈ రాధా కృష్ణుణ్ణి ఇచ్చాడు. ఈ బిడ్డ ఈ విధంగా వరిప్రసాద లభించింది. మన వంశాన్ని వృద్ధి చేయటానికై పుట్టాడు. అందుకని కూడా వీడిమీర నాకు ప్రత్యేక మమకారం ఏర్పడ్డది. తల్లి వీడ్ని గురించే నేను ప్రస్తుతం ఆలోచిస్తున్నాను. పిల్లల్లో కల్లా పెద్ద దానవూ, బుద్ధి తెలిసిన దానవూ, గుండె నిబ్బరం కలదానవూ కాబట్టి వీడ్ని నీకు అప్పగిస్తున్నాను. వీడిని నీవు పెంచి పెద్దచెయ్యాలి. వీడ్ని నీ చేతుల్లో పెడితే నా ప్రాణం నిశ్చింతగా

పోతుంది” అన్నది. నేను అశ్రువులతో ఆమె పాదాలు తడిపి పిల్లవాణ్ణి తీసుకొన్నాను. ఇల్లా చెప్పింది రుక్మ... అని రుక్మ చెప్పిన మాట లన్నీ మాకు చెప్పి సత్యం తల వంచుకొన్నాడు— అప్పుడు డాక్టరుగారు పిల్లలను చూస్తూ ఇల్లా చెప్పకొచ్చాడు.

* * * * *

.....అందుకనే వాడికి అంత చాకిరీ చేసింది తన ఆరోగ్యం సంగతి ఏమీ ఆలోచించకుండా. జబ్బు చేయదు అల్లాగ నిద్రా హారాలు మానితే!! చేసింది. పోనీ ఏదో మామూలుగా పోరాదూ!! మొండి కేసింది. అంత కంతకు ఎక్కువైంది. అయితే ఒకటి రెండు పనులు జరగక పోయినట్లా అయితే ఎల్లా ఉండేదో అని విస్తుంది. మొదటిది టైఫాయిడ్ పేషంటుకు నేవ చేస్తున్నది. కాబట్టి దానికి యూంటీ టైఫాయిడ్ ఇన్ జెక్షన్ ఇవ్వాలిసింది. సత్యం పాపం ఇద్దామనుకుంటూ ఉండగానే జ్వరము తరుము కొచ్చింది! ఏం జేస్తాము! అది ఒకటి.

రెండోది రామారావు డాక్టరుగారు క్విన్సెను
పెన్సిల్వోను ఇయ్యటం కూడా పొరపాటు !! ఇంతకూ
విధి తరుము కొచ్చింది ! ఎవ్వరినీ ఏమంటానీకీ ఏలు
లేదు ” అని ఊరుకొన్నాడు. పంకజమ్మగారు
ఇట్లాగ అన్నది.

* * * * *

.....ఇందులో ఎవ్వరి బాధ్యతా లేదు. ఎవ్వరు
చేసింది ఏమీ లేదు. ఏదో అనుకొంటాం తెలియక!!
క్విన్సెన్ ఇస్తే మటుకు అంత ఎక్కువ కావాలని
ఉందా? అసలు విషయం మీ కెవ్వరికీ తెలియదు.
మీకు చెప్పలేదు; ఎందుకంటే తెలిసినా మీరు
చేసేది ఏమీ లేదు కాబట్టి ! ఏమిటో ఇప్పుడు చెప్ప
తాను వినండి.

ఒక రోజున రాధాయకు ఎక్కువగా జబ్బు
చేస్తే రుక్మ దే వి ని ప్రార్థించింది అన్నాను
చూశావా, ఆ ప్రార్థన ఏమిటో మీకు తెలి
యదు.

రుక్మ ఆ రోజున అద్భుతంగా పరుగెత్తుతూ
ఉంటే, నేను ఆశ్చర్య పోయినాను. దీనికి ఎంత

విశ్వాసం ఉండమ్మా దేవిలోనూ అని. అయినా దేవికి ఏమి మొక్కు కంటుందో, ఏది కానుకగా ఇస్తా నంటుందో విందామని నేను తలుపు దగ్గరే పొంచుని విన్నాను. తల నీలాలు ఇస్తుందను కొన్నాను. లేకపోతే తన ఒంటిమీద సొమ్ము అంతా ఇస్తాను అంటే అసవచ్చు ననుకొన్నాను. రుక్మ సాహసంచేసి ఇల్లా ప్రార్థించింది. “తల్లీ నేను శుక్రవారపు పూజలుచేసి తమ్ముడికి ఆరోగ్యం ఇయ్యమని ప్రార్థించాను! శసినారాలు ఉంటా నన్నాను! వెంకటేశ్వర నీలాలు ఇస్తానన్నాను. నా సొమ్ము అంతా నీ సేవకై విరియోగిస్తా నన్నాను! బంగారపు దేవీ విగ్రహాలకు ముత్తయి దులకు దానం ఇస్తానన్నాను! నీకు కృప కలుగ తేను. ఇవి ఏవీ నీకు ప్రీతి అయినవి కావు కామాలు! నిరంతర పూజలచే విశ్రాంతి ఈ దేహాన్ని, నీకే అంకితమైన నా హృదయాన్ని, కూడా అర్పిస్తున్నాను. దేవీ నా ప్రాణాలు తీసుకో, తమ్ముణ్ణి బ్రతికించు! నా తమ్ముణ్ణి బ్రతికించు! దానికి ప్రతిగా నా ప్రాణం ఇస్తాను! నా త్యాగాన్ని స్వీకరించు” అని ఇల్లాగ ప్రార్థించింది.

ఇదంతా నేను విన్నాను. అప్పుడు దాన్ని నేను వారించలేక పోయినాను. ఏం జేసేది ఊరు కొన్నాను. దేహి కరుణామయి కదా, ఇంత కఠోర మైన త్యాగాన్ని స్వీకరించదు. రాధాయను బ్రతికించి అంత త్యాగాన్ని చేయటానికి సాహసిం చిన ఈన భక్తురాలికి దీననలు ఇస్తుండును కొన్నాను.

ఇంకో సంగతికూడా ఉన్నది. ఒక రోజున రాత్రి ఒంటి గంట ప్రారతాల రుక్మ నన్ను దగ్గ రకు పిలిచి, ఇల్లా అన్నది. “సిన్నిగారూ నాకు ఉత్తరం వచ్చింది. నేను వెడతాను మా అమ్మ దగ్గరకు. దేవి ఆజ్ఞ అయింది” అన్నది. నేను కిళ్ళనీళ్లు పెట్టుకొని అమ్మా అల్లా అనబోకు. తప్పు. అధైర్యపడకు. నీ కు వచ్చిన భయం ఏమీ లేదు. మీ మామయ్య నిన్ను వెయ్యి కిళ్ళతో కనిపెడుతున్నాడు. ఇద్దరు డాక్టర్లచేత మందు ఇప్పిస్తున్నాడు. భయం లేదమ్మా అన్నాను.

రుక్మ నా మాట వినినట్లే లేదు. అది మళ్ళీ ఇట్లా అన్నది. “సిన్నిగారూ, మామ

య్యకు నా మీద ఇంత ప్రేమ ఎందుకో తెలుసా? మా నాన్నకు తెలుసు. ఏమిటంటే అది పది పేను పంక్తికిందట, నేను మొదటిసారి కళ్లు తెరిచి నప్పుడు, ముందుగా చూచింది మా మామయ్యనే! నేను తెల్లిగర్భంలోనుంచి మా మామయ్యచేతుల్లో పడ్డానుట! అప్పటినుండి మామయ్యకు నామీద ప్రేమ. నాకు మామయ్యమీద ప్రేమ. నేను పసి గుడ్డుగా ఉన్నప్పుడే మామయ్య నన్ను ఎత్తుకొని ఉడించాడు. నాకు ప్రాణాధారమైన అన్నం తినటం నేర్చింది మామయ్యే! ఇది సంగతి. నాకు ఒక్కటే కోరిక ఉండవచ్చు. మామయ్యను చూస్తూనే పోవాలని ఉంది.”

అయ్యో పిచ్చితల్లీ, ఇల్లాంటి మాటలు అనకమ్మా ఇల్లాగ అనవొచ్చా? అయితే ఇల్లాంటి మామయ్యను వదిలిపోవాలని అనుకోవచ్చా? అన్నాను. “దేవి, ఆజ్ఞ! నా ప్రాణం కానుకగా ఇచ్చాను!” అన్నది. ఊరుకోతల్లీ దేవి మా ప్రార్థనలుకూడా వింటుంది. మేనుంతా ప్రార్థిస్తున్నాము నీకు ఆ రోగ్యం కలగాలని అన్నాను. రుక్మ మళ్ళీ ఇల్లాగ అన్నది.

“ నేను ఉంటే మామయ్య ఇంటికి మాటి
మాటికి వస్తూ ఉండటం తప్పదు. అమ్మ
కూడా లేనాయె! ఆముసలమ్మ ఉన్నా
ఒకటే, లేకపోయినా ఒకటే. ఆవిడ పెళ్ళి ఏటా
చేయలేదు. ఇహ నాకు పురుషోచ్చినా, పూర్వం
వచ్చినా ఇక్కడికే రానాలె. మామయ్య ఊరి
కోడు నేను రాకపోతే. నేను రావటం, మామయ్య
నాకు సాహాయ్యం చేయటం, ప్రేమ వర్షించటం
ఇవన్నీ జరగకమానవు. ఆ రాజమ్మగారు దుఃఖ
పడకామానదు! తద్వారా మా మామయ్య
కాపురంలో మొగుడూ పెళ్లాలనుధ్య మున్నట్టలూ,
ముఖం ముడుచుకోటాలు రాజమ్మగారికి దుఃఖం,
ఇవన్నీ నస్తాయి. నేను లేకపోతే ఇవన్నీ ఏమీ
ఉండవు. నన్ను చూచినట్లు, ఇతర పిల్లలను
మామయ్య చూడడు. చూడవలసిన పరిస్థితులు
లేవు. నావలన మామయ్యకు వచ్చే ఇబ్బందులు,
ఇతర పిల్లలవలన రావు. వాళ్లు చుట్టూ చూపుగా
వచ్చేవాళ్లే! కాబట్టి నేను ఈ లోకంలోనుండి వెళ్లి
పోవటం మా మామయ్య భవిష్యత్ జీవిత సౌఖ్యా
నికి చాలా అవసరం. నన్ను ఇంత ప్రేమగా
చూచిన మామయ్య సౌఖ్యానికై నేను పోవటమే

మొచ్చిదని తోస్తుంది. దేవి ఆశ్చర్యకారిని ఎట్లాగో
పోవాల్సిందే. ఇదికూడా కలిపోస్తుందని సంతో
షస్తున్నా. ”

ఈ మాటలు వింటూంటే నేను ఏమీ
అస్పృశ్యపోయినాను. నేను ఏమైనా అన్నా అది విని
రించుకునేదితిలో లేదు. ఈ మాటలుకూడా అది
కుహరావేశంలో అన్నదిగాని మామూలు ఘోర
దీక్షలో అనలేదు...

“అని పంకజమ్మగారు రుక్మ తల్లిగాన్ని
గురించిన గాథలను చెప్పి ఊరుకొన్నది. పిల్లలు
ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఇక చివరకు జబ్బు ఎట్లా
పరిణమించిందీ వినాలని ఉన్నట్లు చూపులవారి
తెలియచేశారు. ఆ చివర విషయాలు నేను
చెప్పాను.

* * * * *

..... ఇరవై ఒక రోజునకూడా రుక్మ కాస్త
తెలివిగానే ఉన్నట్లు నాకు తోచింది. ఎందుకంటే
ఆ రోజు : ప్రొద్దిటిపూట నాతో అది సర్దిగాళ్ళ

మాట్లాడింది. అయితే స్వరం నీరసించి హీనపడ్డది. మాటలు తెలివిగానే ఉన్నాయి. నేను దిగులుగా దాని దగ్గర కూర్చుంటే, అది తన రెండు చేతులు నాపై వేసి బుగ్గకు బుగ్గ ఆనించి కాసేపు అట్లాగే ఉంచింది ఏదో ఆనందం అనుభవిస్తూ.

ఆ తరువాత నాతో చెప్పింది “నాన్నా విజ్ఞయ్య మామయ్యగారు మృదాను వెళ్లుతూఉంటే ఆయనతో చెప్పాను రాధాయకు బూడ్పులు, కోటూ, నెక్ట్, హాటు తెమ్మచి. ఆయన తెస్తానన్నాడు. ఆయనకు ఇంజనీరు నేను నీ వద్ద పది రూపాయలు తీసికొన్నాను. ఆయన ఇంకా రాలేదు నాన్నా! పది రోజులలో వస్తానన్నాడు! అనన్నీ రాధాయకు తొడిగిచూచి ఆనందించాలని ఉంది నాన్నా” అని చెప్పింది. తల్లి పది రూపాయలూ, తనకోసం కాక రాధాయకోసం తీసుకొన్నదే అని అశ్చర్యం కలిగింది. ఆ రోజునకూడా పిల్లలను పేరు పేరునా పిలిచి కట్టితో చూచింది.

పిల్ల ఇంకాగ మాట్లాడుతున్నా, చాక్లెట్లు ఎందుకో దిగులు ముఖాలతో తిరిగారు. ఎవరు

ఏమీ మాట్లాడక, విచారంగా, ఏమిటో, ఎక్కడో, దేన్నో చూస్తూఉన్నట్లు కనిపించారు.

వీరరాఘవస్వామిగారు వచ్చి అభిషేకాలు చేయిస్తే మంచిదన్నారు. వెంటనే ఇద్దరు సదాబ్ధి హృణులను పిలిపించి కావలసిన వస్త్రపులు ఇచ్చి శివాలయానికి పంపాను. రామమూర్తిగారు అన్నారు, రమణనుహార్షికి శంతి పంపండి. ఆయన నీవనలు పంపుతామా అని. ప్రియైక్ శంతి పంపాము. హరినాథ బాబును ధ్యానించాము. శాయినీ ప్రార్థించాము నా కుమార్తెను రక్షించమని. కన్నకన్న దేవుళ్లకూ మొక్కాము ముసుపులు గట్టాము.

డాక్టరు దక్షిణామూర్తిగారి దగ్గర నవరత్న చింతామణి ఉందని తెలిసింది. అది దివ్యమైన ఆయుర్వేదాషధము. దానికై పంపించి తెప్పించాము.

ఏంరా, ఇది రుక్మకు వేయమంటావా? ఇంగ్లీషు మందులకూ దీనికి ఏమీ విరోధం లేదు కదా! అని అడిగాను సత్యాన్ని. వాడు మాట్లా

డక తల ఊపాడు ఇష్టాన్ని తెలియ పరుస్తూ.
నేచే ఆ మందు దాని నాలుకకు కాస్త రాచాను.

ఆ మందు సాయిత్రం మూడు గంటలకు
నాడాము. అందరి గుండెల్లో రాయిపడ్డది.
అందరం మానంగా ఉన్నాము ఏమిరా భగవం
తుడా అస!

ఒక్క రాజమ్మగారుమటుకు ఆ రోజున
కూతుమకు తలంటిపోసుకొని, వంటింటి గుమ్మంలో
కూర్చుని, తలదువ్వి పూలు పెడుతున్నది.

బ్రాహ్మణులు అభిషేక జలాన్ని తీసుకొని
వచ్చి, రుక్మ శిరస్సుపై చల్లి, దీవించి ప్రసాదం
కూడా అక్కడ పెట్టిపోయినారు. రమణ మహర్షి
దీనజలు ఎదుచేతనో రాలేదు. వేదాంతం లక్ష్మి
నారాయణగారు వచ్చాడు. వారు కుంభకోణంలో
ఉన్న ఒక గురువుగారి శిష్యులట! వారు చాలా
సత్పురుషులు. నవనీత హృదయులు. దీనజనుల
ప్రార్థనలూ, కోరికలూ ఆయనకు ఎవ్వరూ చెప్ప
కుండానే తెలుస్తాయి. పిలవకుండానే ఆయన మా
ఇంటికి వచ్చాడు రామమూర్తిగారిని వెంటబెట్టు

కొని. పిల్లకు డరుపార్శ్వములా క్షణమూ నడచునీ
 రుక్మ శిరో పరిభాగాన అభయహస్తాలు
 ఎత్తిపట్టి అరగంటసేపు ప్రార్థనచేశారు. “మరేం
 ఫరవాలేను నీ బిడ్డకు. మళ్ళీ రేపు వస్తాము” అని
 నాకు ధైర్యంచెప్పి వాల్లిదూ వెళ్లారు.

నవరత్న చింతామణి ఇచ్చిన గంటకు
 రుక్మకు తెలివి వచ్చింది. కళ్లు విప్పిచూచింది.
 అందరినీ గుర్తించింది. మామయ్య, నాకు కొబ్బరి
 కాయ నీళ్లు తాగాలనిడేంది అన్నది. వాడు
 వెంటనే బజారుకు మనిషిని పరుగెత్తించి గంగా
 ఫలం తెప్పించాడు. అమ్మాయి ఆస్కాయంగా
 ఆ నీళ్లు త్రాగింది. తృప్తి దాని ముఖంలో తాండ
 వించింది.

అమ్మాయి మళ్ళీ తెలివిగా నవ్వి పూచు
 య్యకు కృతజ్ఞత తెలియజేస్తూ నచుస్కరించింది.
 అందరినీ పలకరించి, మామూలు పునిషిలా క్షేమ
 సమాచారాలు అడిగింది. తమ్ముళ్ళను సుఖీని దగ్గ
 రకు తీసుకొని ముద్దాడి పంపింది. అత్తయ్య
 వస్తే, ఆమెను చూచి నవ్వి, “అత్తయ్యా నీ

మెల్లో ఉన్న వే అల్లాంటి పెద్ద మంగళ సూత్రాలు నేను కూడా చేయించు కొంటాను” అన్నది.

రుక్మకు బాగా తెలివి వచ్చిందని అంతా అనుకొంటే పిని కాబోలు, రాజమ్మగారు కూడా వచ్చింది చూడటానికి. రుక్మ ఆవిడను చూచింది. ఆవిడ దాని లేత హృదయంతో శూలాలు గుచ్చింది. అన్నీ దానికి జ్ఞాపకానికి వస్తాయి. ఈ ఒక్క విషయం జరగకుండా ఉన్నట్లు అయితే, రుక్మ ఈ లోకాన్ని గురించి అనుకునే సంగతులలో కష్టం కలిగించేది లేదు. మృదువైన గులాబి పత్రాలకు ముళ్ళతాకిడి ఉన్నట్లు, రుక్మ నవనీత హృదయానికి ఈమె కంటక పొర్రుమైంది, అని మేనుంటా అనుకున్నాము. రుక్మ మాత్రం రాజమ్మగారిని దగ్గరకు రమ్మని సంజ్ఞ చేసి, “బామ్మా ఈ భూమిమీద నున్న నాలుగు రోజులూ మన దగ్గరకు వచ్చిన వాళ్లను కొద్దిగా నైనా సంతోష పెట్టటానికి మార్గం ఉందా అని కాస్త ఆలోచించు. చెట్టు అటువంటిది తన్న చేసిన వాళ్లకు నీడ నిస్తుంది!” అని నమస్కరించింది. ఆవిడ తెల్లపోయి దిగాలపడి చూచింది.

ఆయుర్యేదాపథము అన్యథాలాగ పనిచేసింది. గోగం తిరుగు ముఖం పెట్టింది అనుకొన్నాను... అప్పుడు మా పిన్ని అందుకొని రెండు మూడు విషయాలు చెప్పింది.

* * * * *

..... నేనూ అట్లాగే అనుకొన్నాను. నిజంగా ఆ తరువాత చాలాసేపు తెలివిగా ఉంది. ఆ రోజున ఏమైంది అనుకొన్నావు! రాత్రి పన్నెండు అయింది. నేను రుక్మను చూస్తూ కూర్చున్నాను. అప్పుడే దానికి కాస్త కునుకు పట్టింది. నేను విసు రుతూ కూర్చున్నాను.

ఇంతలో అది హఠాత్తుగా లేవోయింది. నేను పట్టుకొని పడుకోబెట్టి ఎందుకు తల్లీ లేస్తావు? నీవు లేవ గల్గువా? పడుకో తల్లీ అన్నాను అమ్మాయి నా వంకజూచి, బామ్మా ఒక్కమాట అన్నది. నేను దాని దగ్గరకు జరిగి ముఖంమీద ముఖం పెట్టాను. అది ఏదో చెప్పటానికి ప్రయత్నించి అతి కష్టంమీద అన్నది. “బామ్మా రాజమ్మ బామ్మా” ..... అని ఆగింది. ఏమిటి

తల్లీ అన్నాను. “ ఆ గదితలుపు వేళెయ్యి ” అన్నది. ఆ గదిలో ఆ సమయానికే రాజమ్మగారు సశ్యంతో ఏదో గుసగుస లాడుతున్నది. నేను వేసి వచ్చి, వేళాను తల్లీ. ఏమిటమ్మా? బా అమ్మ సంగతి ఏమిటమ్మా? తల్లీ, రుక్మతల్లీ? చెప్పు అమ్మా? ఏమిటి నీవు చెప్పబోయిరావు? అమ్మా రుక్మా, ఏమిటి తల్లీ? ఏమిటి అమ్మా. ‘ రాజమ్మ బామ్మ ’ అది ఏదో చెప్పబోయిరావు! చెప్పు అమ్మా? అని ఎంత బ్రతిమలాడినా అమ్మ విని పించుకోలేదు. మాట్లాడ లేదు. చెప్పాలనుకొన్నది చెప్పనే లేదు. చెప్పలేక పోయింది.

కొంతమంది దాటిన దగ్గరనుంచీ మళ్ళీ మగత చూపులు పడ్డై. ‘ వనజాసుత ’ అనే కీర్తన పాడింది. తన తల్లి అక్కడ ఉన్నట్లు మాట్లాడింది. మళ్ళీ ఇదేమిటా అన్నాను నేను సశ్యంతో. “ అంజేమరి! ఇందాకటి సుగుణమంతా నవరిత్న చింతామణి పని! దాని బొం తగ్గింది ” అన్నాడు వాడు. దాని తరువాత సంగతి ఏమింది నాయినా అని మా పిన్ని ముఖాన గుడ్డ అడ్డం పెట్టుకొని నెక్కినెక్కి ఏడ్చింది. ఆమె ఆ స్థితిలో ఉండగానే

నేను మిగిలిన సంగతి చెప్పాను. విషయం పూర్తి కావటానికి.

* * * * *

..... నేనూ సత్యం మంచానికి చెరో ప్రక్కలా కూర్చున్నాం. మా పిన్ని గడపలో కూర్చుంది. పంకజమ్మగారు గది అనతల కూర్చున్నది. నేనూ సత్యం దానికి దగ్గరగా ఉన్నాము. రాత్రి రెండుగంటలకు దాని కాళ్ళూ చేతులూ చల్లబడుతూ ఉన్నట్లు అనుమానం కలిగింది. నేను ముట్టుకు చూచి దిగులుగా వాడినంక చూశాను. వాడు కాళ్ళూ చేతులూ తాకి చూచి నా వంక చూశాడు దిగులుగా.

నా గుండె పగలాలిసిందే! కాని నాకు గుండెలేదు పగలటానికి! నాయినా సత్యం, ఏమిటి? అన్నాను. వాడు మంచం పెట్టెకు తల ఆనించి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాడు! నాయినా ఇహ ఆశలేదా? అన్నాను. ఆశలేదు అంటానికి వీలులేదు. క్రిస్టి వచ్చింది. నిమోనియా డిసాల్సు అవుతున్నది. బ్రితకొచ్చు. మన అదృష్టం ఎల్లాగున్నదో! అని ఏడుస్తూ చెప్పాడు.

బ్రతకవచ్చును అనేమాట ఏదో ధైర్యాన్ని ఇచ్చింది. నా తల్లి బ్రతుకుతుంది అని పించింది. ఎంతమందో అల్లాంటి స్థితిలోకి వచ్చి కూడా బ్రతికారు. ఇదీ ఇల్లాగే బ్రతుకుతుంది అనుకొన్నాను.

హుమాయూన్ యువరాజుకు ప్రబలమైన జబ్బుచేసి ఆశలు వదలకొన్నప్పుడు తండ్రి బేబరు కుమారుని మంచం చుట్టూ ముమ్మారు తిరిగి “నా ప్రాణం తీసుకొని, నా కుమారుని బ్రతికించు ప్రభూ” అని దేవుని ప్రార్థించాడనీ, ఆ తరువాత హుమాయూనుకు ఆరోగ్యం కలిగి, బేబరు పాదుషా జబ్బుపడి చనిపోయినాడనీ చరిత్రలో చదివిన విషయం జ్ఞాపకానికి వచ్చింది.

నేను వెంటనే అమ్మాయి మంచంచుట్టూ మూడు అయిదులు పదిహేను సార్లు తిరిగి, ఓ భగవంతుడా, ప్రభూ, దీనరక్ష కా నా ప్రాణం తీసుకో. నా కుమార్తెను బ్రతికించు, అని హృదయం ఇవ్వగల బలాన్ని అంతా వినియోగించి నిశ్చలమైన భక్తితో ప్రార్థించాను. మొసలి తన అంపపు పళ్ళతో బాధ పెట్టతూ ఉంటే భగవంతుణ్ణి

ప్రార్థించిన గంజేందువు సహితం అంత కంటే
తీవ్రమైన భక్తితో ప్రార్థనచేసి ఉండడు.

కాని ప్రభువు నా ప్రార్థనను అంగీకరించ
లేదు. పసిపిల్ల ప్రాణానికే ఆశపడ్డాడు. పిల్ల అంత
కంతకు జాగ్రత్తున్నది. నేను ఎంత ఏడ్చినా ఏమీ
లాభం, స్వామి కిరుణించక పోయిన తరువాత.

ప్రభువు, దయాసింధువు కాదు. కఠినుడు,
పాపాణ హృదయుడు. వజ్రహృదయుడు. నా
ప్రార్థన లేవీ వినలేదు. దానినే పట్టుకొన్నాడు.

రుక్మకు నాలుగు గంటలకు మళ్ళీ ఒక్క
సారి తెలివి వచ్చింది. హీన స్వరంతో “బానా,
అన్నమాట అని అటూ ఇటూ చూచింది. దానికి
కావలసిన వాళ్లు, తమ్ముళ్లు, చెల్లెళ్లు, బా అమ్మ
మామయ్య. అంతా అక్కడ కనపడ్డారు కాని
ఒక్క అల్లుడు మాత్రం కనపడలేదు. తల్లి విచార
పడి ఉంటుంది. ఆయనకు పెలిగ్రాం అంతకు
పూర్వపు రోజే ఇచ్చాము. ఆయన పల్లెటూరిలో
ఉండటంవల్ల సరిగ్గా అంద లేదేమో!! ఆయన
మాత్రం రాలేదు.

ఇంకో అరగంట గడిచింది. ఇంకేముంది శల్లి కళ్లు తిప్పేస్తున్నది. భోరు భోరున ఏడ్చాను. ఒక్క గంటలో నంట ఇంట్లోకి పరుగెత్తుకెళ్లి, అమ్మాయి రోజూ పూజించే దేవీ విగ్రహం ముందు నుంచుని “తల్లీ, అమ్మచేసిన అపరాధం ఏమిటి? నిన్ను భక్తితో పూజించింది. ఏమిలోపం జరిగింది తల్లీ? రుక్మను బ్రతికించు అమ్మా! నీ కృపామృత వృష్టిచే నా బిడ్డను బ్రతికించు. అంబా, జగన్మాతా, తల్లీ, రక్షించు” అని గుండె పగిలేటట్టు అరిచాను. దేవీ విగ్రహంలో దైన్యం గోచరించింది. ఆ జగన్మాత కన్నలలో అశ్రువులు మినుకు మినుకు మన్నై. ఆమె ముఖం తిప్పేసుకొంది.

మళ్ళీ అమ్మాయి గదిలోకి పరుగెత్తుకొని వచ్చాను. ఇంతలో రాజమ్మగారు అల్లుడి సాయంతో అమ్మను చాప మీదికి దించేసింది. చివరకు ఆమె అమ్మాయికి చేసిన సాయం అది. శల్లికి ఎక్కిళ్లు పుట్టినై.

తెల తెల వారుతూ ఉంది. సూర్యుడు ఆ రోజున తొందరగా పరుగెత్తుకొని వచ్చాడు.

రుక్మతల్లిని, ఈ లోకంలో ఉండగానే, ఒక్కసారి చూద్దామని! పగలంతా రుక్మ దగ్గరే ఉండి సాయంత్రం రుక్మను వదలలేక వదలలేక ఏడ్చి ముఖం కండగడ్డ చేసుకొని వెళ్ళిపోయినాడు. ఒంధువులు అంతా వచ్చారు. మా చెల్లెళ్ళు, మా బావలు మిగిలిన వాళ్ళు అంతా వచ్చారు. రుక్మకు ఒక్కసారి, ఆఖరుసారి కళ్ళలోకి తెలివి వచ్చింది. రుక్మతల్లి కళ్ళు తిప్పి నాలుగు దిక్కులా చూచింది.

అందరినీ గుర్తించింది. ఆత్మత్యాగం చేసి నందువల్ల కలిగే తృప్తి అనందమూ దాని కళ్ళలో ప్రకాశించింది. అందరినీ చూచి అందరివద్దా సెలవు పుచ్చుకొంది చూపులతోనే.

రాత్రి పది దాటి నవ్వుకునుండి దాని చూపులు మళ్ళీ మారిపోయినై. ఉచ్చాఘ్న నిశ్వాసాలు దీర్ఘములు కఠినములు అయినై. నేను అమ్మాయిని ఒడిలోకి తీసుకొన్నాను. దానికి తృప్తి కలుగలేదని తోచింది. సర్వం దాని కల తన తొడపై పెట్టుకొని కళ్ళలోకి చూశాడు.

నేనూ చూస్తునే ఉన్నాను. మామయ్య ముఖం లోకిచూస్తూ కళ్ళలో కళ్ళు కలుపుకొని అమ్మాయి నిశ్చింతగా పడుకొన్నది.

నేను తల్లి ఒక్కసారి నా వంక చూడమ్మా, ఒక్కమాట చెప్పవే అమ్మా, తమ్ముళ్ళూ, వాళ్ళూ, ఏడుస్తున్నారే అమ్మా! ఇది నీకు న్యాయమే న్నా తల్లీ! అందరిని వదిలి పోతావా అమ్మా! నీకో రెండు జరీచీరలు తెచ్చానే తల్లీ! వాటిని ఏంజేయ మంటావు? తల్లీ! శాస్త్రీ, సుశీ, రాధా, పాపా అంతా ఏడుస్తూ ఉంటే వెళ్ళి పోతావా అమ్మాయీ? బిడ్డా బామ్మతో ఏదో ఒకమాట చెప్పాలని అనుకొని చెప్పలేక పోయినావు! ఆ మాట ఏమిటో చెప్పు తల్లీ? నిన్ను ఎవరేమి కతి నపు మాటలన్నారే తల్లీ? ఉత్తరం, ఉత్తరం అన్నావు, భగవంతుని దగ్గరినుంచి ఉత్తరమా అమ్మాయీ? నీవు రోజులు లేవునాన్నా అన్నావు, ఇదా అర్థం అమ్మాయీ? రుక్మతల్లీ, నీ కడు పులో ఇంత ఊహ పెట్టుకొన్నావని నేను అనుకో లేదమ్మా! పడుకో తల్లీ అంటే ఇహ పడుకొంటా నన్నావు! నన్ను దౌర్భాగ్యుణ్ణి చేసి పోతు

న్నావా? ఆశేండ్లు పాటు చెప్పించిన సంగీతమంతా
 రెండు రోజుల్లో పాడి పోతున్నావా? బాధలేదు,
 జ్వరం పోయింది అన్నావు, ఇదా బాధ లేక
 పోవటం! అయ్యో! నా తల్లీ! అమ్మా! బిడ్డా!
 అమ్మాయి! మాట్లాడనా? ఇక ఈ పాపితో
 మాట్లాడవా? వద్దు వద్దు అంటే వినక తమ్ముడికి
 నేవచేసి వాడికోసం గీవు ఇంత త్యాగం చేస్తావా
 అమ్మా! అమ్మా! అమ్మాయి! రుక్మతల్లీ!
 అని ఎంత ఏడ్చినా, గుండె బాదుకొన్నా, అమ్మ
 పలక లేదు.

అప్పుడు నచ్చాడు విజ్ఞాన్యగారు మద్రాసు
 రైలుదిగి రాథాయి కోసగ కొనమన్న వస్తువులు
 తీసుకొని. అవి రాథాయకు తొడిగిచూచి సంతో
 షించ కుండానే అమ్మ పోతున్నది. అమ్మకు ఈ
 కోరిక తీరలేదు. అప్పుడు పచ్చాడు అల్లుడు ఉరు
 కూల పరుగులమీద! ఏం లాభం! రుక్మ బావ
 కోసం దిక్కులు చూచింది. గోజూ చూపులతోనే
 నెతుక్కున్నది. కడసారి భర్తను చూడటానికి

దానికి ప్రాప్తం లేకపోయింది.

మామయ్య తొడపైన తల పెట్టుకొని పడు
కొంది. రాధిగాడు దాని కొమ్ముపై బడి ఏమిస్తు
న్నాడు అక్కయ్యా అంటూ. అది మామయ్యనే
నమ్ముకొంది. మామయ్య దేముడను కొంది.
మామయ్య చేతుల్లోనే అది పుట్టింది. ఇప్పుడది
మామయ్య చేతుల్లోనే ఉంది. రాత్రి పడకొండు
దాటింద అప్పటికి.

ముసలమ్మ నారాయణ స్మరణ చేసింది.
మా చెల్లెలు దాని నోట్లో తులసి తీర్థం పోసింది.
సగ్గం నెలరోజులు చేసిన ఘోరతపస్సు అంతా
నృధా అయిపోయింది. తల్లి వెళ్లి పోతున్నది
వాడి చేతుల్లో, నాడి కళ్ళల్లో కళ్లు పెట్టుకొని !!
రమణమహర్షి దీవనలు అమ్మకు అందలేదు. అమ్మ
పోయిన తరువాత ఎందుకూ ఈ దీవనలు !! వీర
రాఘవస్వామిగారు చెప్పినట్లు అభిషేకాలు చేయిం
చాను. ఏలాభం! అమ్మ పోతున్నది! దక్షిణా
మూర్తిగారి నవరత్న చింతామణి అమ్మాయికి
ప్రాణం పోయలేదు! భగవంతుడు నా ప్రార్థనలను

వినలేదు, నేను పాపిని కాబట్టి. పోనీ ఆ సత్
 పురుషుడు లక్ష్మీనారాయణ గారి ప్రార్థనలన్నా
 వినకూడదా? వినలేదు! అమ్మ అప్పుడే ఊర్ధ్వ
 లోకాలు చూస్తున్నది. అమ్మ పోతున్నది!
 రామారావుగారు దానికి చిన్నతనంలో ఒకసారి,
 రెండు రూపాయలు చేతిలో పెట్టి దీవించారు. ఆ
 దీవన ఫలించకూడదా? శివరామ కృష్ణయ్యగారు,
 పట్టాభి రామయ్యగారు వీ రం తా రుక్మతల్లిని
 దీవించారు. వారి దీవనలు కూడా వృధా అయి,
 పోతవా? ఏమి ఖర్చుమో! వృధా అయిపోయినై!
 అమ్మ స్వర్గలోకాలను చూస్తున్నది! చిన్నప్పుడు
 దీనికి రుక్మతల్లి అని పేరుపెట్టిన కేశవరావు మనః
 పూర్వకంగా అమ్మాయిని దీవించాడే! ఆ ఆశీ
 స్సుకూ ఒలం లేకపోవాలా! అమ్మాయికి పద్యం
 చదవడం నేర్పిన పువ్వాడ దాన్ని మనసార దీవిం
 చాడే! అదీ వృధా కావాలా! ఏ దీవనా పని
 చేయలేదు! ఏ మందు పనిచేయలేదు! అమ్మ కష్ట
 పడి ఊపిరి విడుస్తున్నది! పోతున్నది! పోతున్నది!
 నా కడుపులో ఈ జన్మకు ఆరని చిచ్చుపెట్టి పోతు
 న్నది! తల్లి పోతున్నది! రుక్మ పోతున్నది!
 మా అమ్మ పోతున్నది! నా బిడ్డ పోతున్నది!

అయ్యో! అమ్మ పోతున్నది!! అని ఎంత ఏడ్చినా
 ఎంత మందిని పోషించినా, ఎన్ని దేముళ్ళకు
 మొక్కినా లాభం లేకపోయింది. ఒక్క దీర్ఘ
 నిశ్వాసం విడిచి, సత్యం చేతుల్లో నే, నేనూ
 చూస్తూ ఉండగానే రుక్మతల్లి పోయింది. అమ్మ
 కట్టుకొంటే చూచి సంతోషిద్దామని తెచ్చిన రెండు
 జరీ చీరలూ దానిపైన కప్పి అమ్మను పంపేశాను.
 ఇదీకథ!! ..... అని నేను కన్నీళ్లు కాచుస్తూ తల
 వంచుకొన్నాను. ఇంతవరకూ పంటూ ఉన్న
 బల్లలూ, ముసలమ్మూ, డాక్టరుగారూ, పంకజమ్మ
 గారూ అంతా ఏడ్చారు. అది రుక్మ చనిపోయిన
 రోజు. అందుకని దాని ఫోటోముందు కూర్చుని
 ఆ విధంగా దాని కథ చెప్పుకొన్నాము. మా
 ఆశ్రుధాగలతో దానికి తర్పణం వదిలాము... నేను
 చివరకు మళ్ళీ ఇల్లాగ అన్నాను తలవంచుకొని.

* * * * *

రుక్మతల్లి ఇల్లు ఖాళీచేసి వెళ్ళిపోయి ఇప్ప
 టికే అయిదేండ్లు అయింది. పిడుగు పాటుచేత
 ఇంకా అంతా కాలి చిల్లులు పడ్డా ఇంకా తలవేత్తు
 కొని ఉండే తాటి చెట్టులాగ నేనూ ఉన్నాను

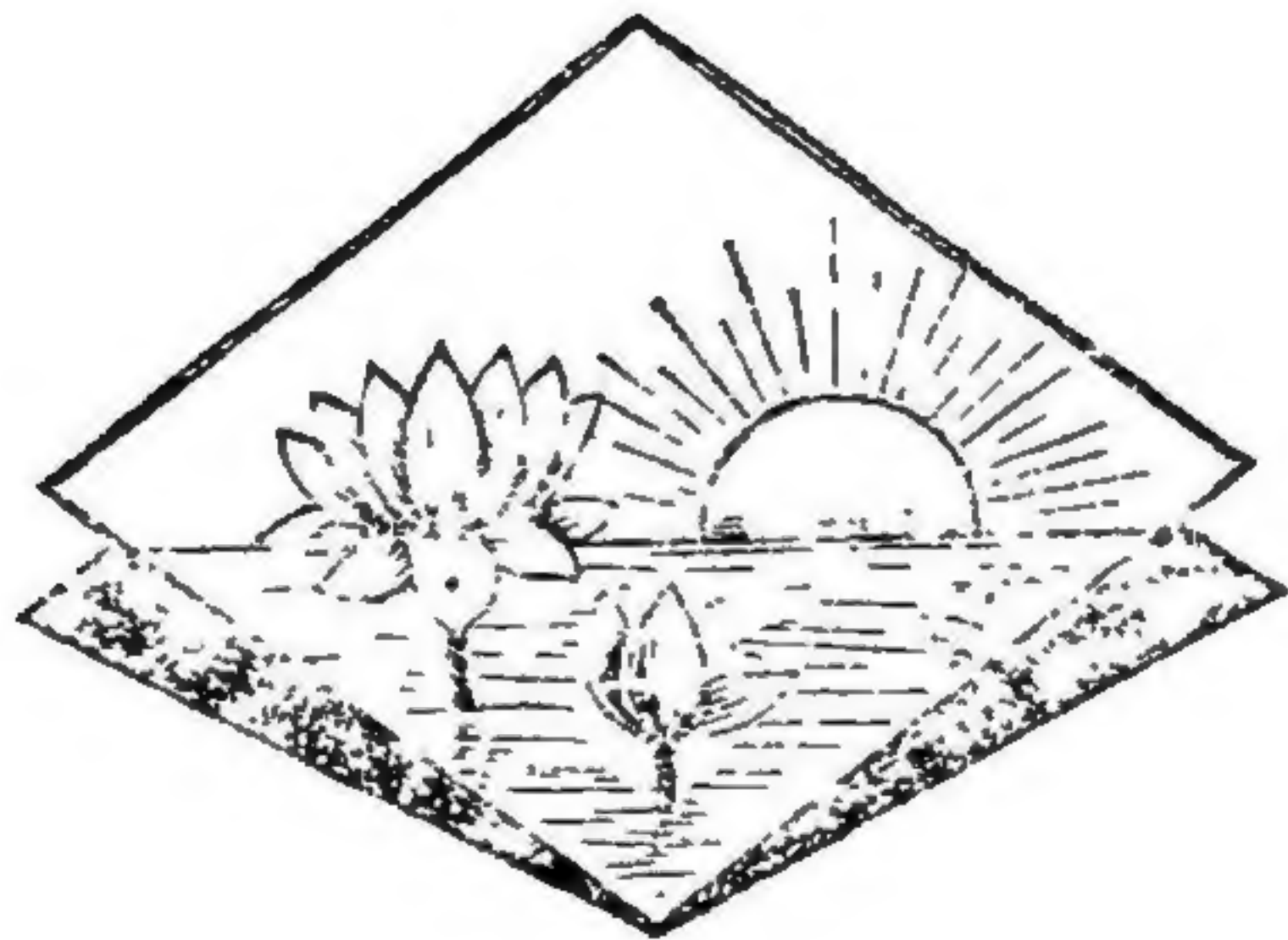
ఉండటం. అది స్వర్గలోకాలకు వెళ్ళిపోయింది. భూమిమీద ఉన్నన్నట్లా అది ఒక దివ్యజ్యోతి. తీయని మాటలు, ప్రేమను వర్షించే చూపులు, అందరికీ నేర్పిపోయింది. రుక్మ అంటే, తమ్ముడికోసం ప్రాణం అర్పించిన త్యాగశీలకాదూ అని అందరిచేత అనిపించుకొంది.

ఎవరైనా, ఇంతపరాకా అని పాడుతూ ఉంటే రుక్మే, త్యాగశీల చిరస్మరణీయ కాదా నన్ను మరిచి పోయినారా అని లోకంతో చెబుతున్నట్లు ఉంటుంది.

ఉరుము భయంకరంగా ఉరిమి సపుడు, రుక్మ ఆ రోజున ప్రయాణమై వెళ్ళినపుడు ఇల్లాగే ఉరిమింది అని జ్ఞాపకానికి వస్తుంది.

బిడ్డలు కన్నతల్లుల్లారా! మీరు పదిమంది చేరి మాట్లాడు కొంటున్నపుడు రుక్మతల్లి పేరొక సారి తలవండి. బుద్ధి తెలిసిన ఏ పిల్ల అయినా శమ్మశ్శను, చెల్లెళ్ళను ప్రేమతో చూడకపోస్తే రుక్మ కథ చెప్పండి.....

అప్పుడికి చాలా ప్రోద్బలమయ్యింది. అప్పుడు
అరిపోయినై. దూరాన దివాణంలో కొట్టిన
గంటలు ఎక్కడ నుంచో, మరో లోకాన్నుంచి,
వస్తున్నట్లు వినిపించినై.

132

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావర్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	71LA-129/31/73
పుస్తకం పేరు	సమీక్షలో
తారీఖు	29/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	145
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	9, 132
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	RAMYA
పేజీలు విడదీసినది	RAMYA
స్కాన్ చేసినది	RAMYA
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు పరిశీలించినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good